

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Motivacija odraslih za izobraževanje: vrednotni, kognitivni in socialno-kulturni vidiki motivacije brezposelnih za izobraževanje

Raziskovalno poročilo

Avtor: Marko Radovan

Ljubljana, december 2001

---

1. UVOD	4
----------------	----------

I. TEORETIČNI DEL

2. KRATEK OPIS MOTIVACIJSKIH DEJAVNIKOV	6
2.1. DEFINIRANJE MOTIVACIJE	6
2.2. POGlavITNE PSIHOLOŠKE TEORIJE MOTIVACIJE ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE	7
2.3. APLIKACIJA TEORIJE PREMIŠLJENEGA VEDENJA KOT MODELA ZA RAZUMEVANJE MOTIVACIJE ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE	8
2.3.1. Vedenjske namere	8
2.3.2. Stališča	9
2.3.3. Subjektivne norme	11
2.4. SAMOUČINKOVITOST	13
2.5. VREDNOTE	14
2.6. RAVEN ASPIRACIJE	15
2.7. UČNA MOTIVACIJA	16

II. EMPIRIČNI DEL

3. PROBLEM IN CILJI RAZISKAVE	19
3.1. OPREDELITEV PROBLEMA RAZISKAVE	19
3.2. CILJI RAZISKAVE	22
4. METODOLOGIJA	23
4.1. HIPOTEZE	23
4.2. SPREMENLJIVKE	23
4.3. RAZISKOVALNI NAČRT	24
4.4. POPULACIJA IN POSTOPEK	25
4.5. ZNAČILNOSTI VZORCA	26
4.5.1. Sociodemografske značilnosti preizkušancev	26
4.5.2. Značilnosti vključitev v izobraževanje	29
4.5.3. Socialno-ekonomski pogoji izobraževanja	32
4.5.4. Aspiracije in pričakovanja glede poklica in izobrazbe	33
4.6. OPIS UPORABLJENIH INSTRUMENTOV	36
4.6.1. Lestvica stališč do izobraževanja	37
4.6.2. Lestvica subjektivne norme	38
4.6.3. Vedenjske namere	39
4.6.4. Raven aspiracij	39
4.6.5. Lestvica vrednot	39
4.6.6. Lestvica samoučinkovitosti in učne motivacije	39
4.6.7. Zanesljivost lestvic	40
5. REZULTATI IN INTERPRETACIJA STATISTIČNIH ANALIZ	41
5.1. STALIŠČA	42
5.1.1. Splošni statistični podatki za lestvice stališč	42
5.1.2. Faktorska analiza lestvice stališč do vedenja	45
5.2. SUBJEKTIVNA NORMA	49
5.2.1. Splošni statistični podatki za lestvice subjektivnih norm	49
5.3. VEDENJSKE NAMERE	51
5.3.1. Enosmerne analize variance za stališča in subjektivno normo in vedenjske namere	51

5.4. VREDNOTE	57
5.4.1. Splošni statistični podatki za lestvico vrednot	57
5.4.2. Faktorska analiza lestvice vrednot	59
5.5. ODNOS DO UČENJA	66
5.5.1. Splošni statistični podatki za lestvico samoučinkovitosti in učne motivacije	66
5.5.2. Enosmerne analize variance za spremenljivke odnosa od šole	70
5.6. DEJAVNIKI MOTIVACIJE BREZPOSELNIH ZA IZOBRAŽEVANJE	75
5.6.1. Korelacije med namenom in motivacijskimi spremenljivkami	75
5.6.2. Multipla regresija z izbranim naborom prediktorskih spremenljivk	77
5.6.3. Razlike v aritmetičnih sredinah posameznih motivacijskih spremenljivk	79
III. ZAKLJUČEK	
6.1. UGOTOVITVE GLEDE MOTIVACIJE ZA UČENJE IN IZOBRAŽEVANJE	87
6.1.1. Ugotovitve glede motivacije brezposelnih za izobraževanje	87
6.1.2. Ugotovitve glede značilnosti učne motivacije brezposelnih	92
6.1.3. Ugotovitve glede vrednot brezposelnih	93
6.2. PRIPOROČILA	99
7. VIRI	102
8. PRILOGE	107

1. UVOD

V andragogiki je eno najbolj pogostih vprašanj povezanih z razlogi zaradi katerih se odrasli udeležujejo izobraževanja. Odgovor na to vprašanje je postal pomemben predvsem v obdobju zadnjih dvajsetih let, ko smo priča hitremu tehnološkemu razvoju in spremembam, ki ga spremljajo. Z vidika izobraževanja odraslih se te spremembe odražajo predvsem v vedno večji potrebi po izobraževanju in usposabljanju posameznika, ki je posledica hitro naraščajočega in spreminjajočega se znanja. Glede na te značilnosti lahko sklepamo, da sta svet dela in izobraževanje odraslih močno povezana, ključni motivi odraslih pa so večinoma povezani z izboljšanjem poklicnega in s tem ekonomskega položaja.

Ker temelji udeležba v izobraževanju odraslih (predvsem) na posameznikovih prostovoljnih odločitvah, je ključni predpogoj njegovega izobraževanja motiviranost za vključitev v izobraževanje. Iz tega razloga sta zaznavanje vrednosti in instrumentalnosti izobrazbe ali znanja pomembna dejavnika, ki na koncu koncev delita odraslo populacijo na tisto, ki je izobraževalno aktivna in tisto, ki je izobraževalno neaktivna. Glede na spremembe v socialni in individualni sferi, ko deluje izobraževanje odraslih tudi kot sredstvo posameznikove socialne integracije v družbene procese, postaja tudi vedno bolj pomemben indikator socialne enakosti oz. neenakosti.

V takih razmerah postajajo najbolj ogrožene tiste skupine odraslih, ki jim ustreznih kvalifikacij primanjkuje in med te brez dvoma spadajo tudi brezposelni. Pomanjkljiva izobrazba pa ni edina značilnosti brezposelnosti. Z izgubo zaposlitve ali neuspešnim iskanjem prve zaposlitve ekonomski položaj posameznika daleč od ugodnega. To v marsičem vpliva na življenje brezposelnega in tudi njegove možnosti za vključitev v izobraževanje. Brezposelnost pa ne vpliva samo na materialne vidike življenja brezposelnega, temveč tudi na socialne ter psihosocialne posledice, še posebno kadar je ta dolgotrajna. Negativne posledice brezposelnosti zasledimo predvsem pri razvoju samopodobe, osebnostnih in vrednotnih sprememb, negativnega odnosa do dela in občutka neobvladljivosti življenja (Ule, 2000).

Andragoški center Slovenije je leta 2000 opravil evalvacijo srednješolskega formalnega poklicnega in strokovnega izobraževanja brezposelnih (Program 5000), katerega temeljna cilja sta bila dvig izobrazbene ravni brezposelnih oseb in zmanjšanje strukturnega neskladja na trgu dela. Izhajajoč iz teh ciljev je bila določena tudi ciljna skupina Programa 5000: mlajši brezposelni in brezposelne osebe brez poklicne ali z neustrezno poklicno oziroma strokovno izobrazbo. V evalvaciji smo obravnavali različne vidike izvedbe Programa 5000, eno od osrednjih področij zanimanja pa je bila tudi motivacija brezposelnih za izobraževanje in učenje. Za podrobno analizo njihovih motivacijskih značilnosti smo izvedli tudi raziskavo "Motivacija odraslih za izobraževanje: vrednotni, kognitivni in socialno-kulturni vidiki motivacije brezposelnih za izobraževanje", katere ugotovitve so predstavljene v nadaljevanju.

I. TEORETIČNI DEL

2. KRATEK OPIS MOTIVACIJSKIH DEJAVNIKOV

2.1. DEFINIRANJE MOTIVACIJE

V nas in na nas delujejo določene sile, ki tako ali drugače povzročajo naše vedenje. Na to opozarja že pomen besede motivacija, ki izhaja iz latinskega glagola *movere*, ("premikati se"). Po Musku (1982) je pojem motiva eden najbolj temeljnih in hkrati eden najtežavnejših pojmov v psihologiji. Po eni strani namreč interpretiramo vse naše ravnanje kot motivirano in kot vzrok določene akcije (Rus, 2000), po drugi strani pa je težko opredeliti kaj naj bi to sploh bilo.

Obstajata dve temeljni funkciji motivacije: *vzbujanje/spodbujanje* in *usmerjanje* (Musku, 1993b; Rus, 2000). Motivacija je vse tisto znotraj ali zunaj nas kar vzburja (daje »vzgon«) ali usmerja k določenim objektom bolj kot drugim. Čustva so del funkcije vzbujanja vedenja in so sestavni del motivacije. Predstavljajo "energijo", ki je potrebna za doseganje določenega cilja. Samo napetost ali tenzija pa ni dovolj, da neko stanje opredelimo kot motivacijo. Ko dobi ta tenzija še funkcijo usmerjanja k določenemu cilju lahko govorimo o motivaciji. Med usmerjevalne elemente motivacije prištevamo kognitivne mehanizme.

Kljub temu navidez enostavnemu konceptu je kar nekaj idej o tem kaj je motivacija, od kod izvira, kateri so temeljni motivi. Zato obstaja kar nekaj nestrinjanj glede narave motivacije.

Nekateri psihologi zastopajo mnenje, da je možno vse oblike obnašanja pri človeku pojasniti, tako kot pri živalih z osnovnimi nagoni, instinkti in potrebami. Drugi opozarjajo na to, da nam razumevanje »nagonskih dejavnikov« motivacije sicer odgovori na vprašanja, ki so povezana z zadovoljevanjem človekovih temeljnih potreb. Upoštevati pa je treba tudi dejstvo, da poleg njih obstaja še niz drugih potreb, ki niso neposredno povezane z njegovim biološkim delovanjem. Mislim predvsem na vire motivacije, ki so neposredno povezani z načinom na katerega mislimo in razumemo svet okoli sebe. V novejših teorijah motivacija ni od socialnega okolja neodvisen proces, temveč je proces, ki je del neke širše (socialne) izkušnje.

Barica Marentič-Požarnik definira motivacijo kot "... proces izzivanja človekove aktivnosti, njenega usmerjanja na določene predmete in uravnavanja, da bi se dosegli določeni cilji" (Marentič-Požarnik, 1980, 81).

Z motivacijo se torej odkriva proces izzivanja človekove aktivnosti in njenega usmerjanja na določene cilje. V skladu s tem se glasi tudi Pintrichova definicija, ki odraža predvsem sodobni kognitivni pogled na motivacijo. Pintrich definira motivacijo kot "... *proces spodbujenega in trajajočega k cilju usmerjenega delovanja*, " (Pintrich, 1996, 4).

Motivacija je *proces* in ne produkt. Kot proces, motivacije ne moremo opazovati direktno, temveč lahko o njej le sklepamo iz različnih vedenj, kot so npr. izbira nalog, trud, vztrajnost in verbalizacija (npr. zelo si želim narediti...).

Motivacija vsebuje tudi *cilje*, ki poskrbijo za zagon in gonilno silo za usmerjanje delovanja. Z pomenom ciljev se ukvarjajo predvsem kognitivne teorije motivacije. Ne glede na to ali so cilji jasni ali so spremenljivi, človekovega delovanja brez njih ni. Vsakič, ko posameznik deluje, da bi dosegel nek cilj (ali se ga izognil) si mora zastaviti nek cilj.

Motivacija zahteva tudi *aktivnost* – fizično ali mentalno. Fizična aktivnost vsebuje trud, vztrajnost in druga zunanje vidna vedenja. Mentalna aktivnost pa vključuje kognitivno delovanje kot npr. planiranje, organiziranje, nadzorovanje ("monitoring"), odločanje, reševanje problemov, ocenjevanje napredka itd.

Zadnji element v definiciji pa je poudarek, da je motivirano delovanje *spodbujeno* in *trajajoče*. Odločitev za doseganje nekega cilja je sicer zelo pomemben element motivacije, saj je pogosto težavno zato, ker vključuje prevzemanje obveznosti/odgovornosti za to, da se bo cilj dosegel, spremembo in narediti prvi korak. Motivacijski procesi pa so še bolj pomembni pri vztrajanju v delovanju. Veliko pomembnih ciljev je dolgoročno postavljenih/naravnanih (npr. diploma). Večino dosedanjega znanja glede motivacijskih procesov zato izhaja iz raziskovanja kako ljudje reagirajo na težave, ovire in probleme v procesu doseganja ciljev.

Weiner ugotavlja, da skušamo z raziskovanjem motivacije v bistvu ugotoviti *zakaj pravzaprav počnemo, to kar počnemo oz. kje so vzroki našega obnašanja* (Weiner, 1992). Motivacija je proces, katerega ni mogoče opazovati in meriti direktno, zato o motivaciji sklepamo z vidika različnih kazalcev. Weiner omenja pet temeljnih vprašanj na katere skuša odgovoriti raziskovanje na področju motivacije:

1. Kaj posameznik dela? (**izbira vedenja**),
2. Koliko časa preteče od zaznane potrebe do delovanja? (**latenca vedenja**)
3. Koliko truda vloži posameznik v to dejavnost? (**intenzivnost vedenja**)
4. Koliko časa se bo posameznik ukvarjal z dejavnostjo? (**trajanje vedenja**)
5. Kako se je posameznik počutil prej, med in po vedenjski epizodi? (**čustvene reakcije**).

2.2. POGLAVITNE PSIHOLOŠKE TEORIJE MOTIVACIJE ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE

V izobraževanju odraslih so se raziskave participacije od šestdesetih let odraslih osredotočale tudi na iskanje individualnih razlogov za udeležbo v izobraževanju (Courtney, 1992). Po Courtneyu lahko motivacijske teorije v izobraževanju odraslih razdelimo v tri skupine:

1. teorije motivacijske usmerjenosti (motivational orientation theory)
2. teorije življenjskega cikla (life-cycle theory)
3. teorije odločanja (decision models).

1. Teorije motivacijske orientacije so rezultat raziskav s katerimi so skušali s faktorско ali klustersko analizo grupirati udeležence glede na skupne motivacijske značilnosti. Sodijo

najbrž med najbolj razvite pristope k ugotavljanju motivacije odraslih za izobraževanje (Courtney, 1992). Eden od pionirjev je C. Houle, ki je identificiral tri kategorije motivov odraslih ki se med seboj ločijo glede na umerjenost na cilj, aktivnost ali učenje. Kasnejše raziskave so te faktorje (še posebej prva dva) večinoma potrdile. Njegovo delo je nadaljeval R. Boshier, ki je razvil kongruentno teorijo s katero ugotavlja kongruenco med samopodobo posameznika, značilnostmi izobraževalnega programa in okolja v katerem izobraževanje poteka.

2. Teorije življenjskega cikla obsegajo študije, katerih temeljna ideja je, da določena razvojna stopnja v življenju posameznika rojevajo določene potrebe, ki jih skuša zadovoljiti. Te potrebe se pri posamezniku transformirajo kažejo kot potreba po novem znanju oz učenju s katerim bi se lahko spopadali s spremembami, ki so jim priča (Havighurst, Knox,...)

3. Teorije odločitve pa analizirajo predvsem posamezne pogoje (psihološke in socialne), ki vplivajo na participacijo v izobraževanju. Teorijo, ki smo jo vzeli za izhodiščno pri našem raziskovanju uvrščamo v to skupino. Pri teorijah odločitve je večji poudarek na odločitvi/nameri, ki vodi k participaciji, kot na motivih kot takih. Te teorije skušajo ugotoviti kako se posamezni družbeni dejavniki prevajajo v psihološke vplive motivacije.

2.3. APLIKACIJA TEORIJE PREMIŠLJENEGA VEDENJA KOT MODELA ZA RAZUMEVANJE MOTIVACIJE ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE

Vprašanje kavzalnega razmerja med določenimi determinantami osebnosti in vedenjem je vedno vznemirjalo psihologe in ima predvsem v socialni psihologiji dolgo zgodovino. Kot model po katerem smo ugotavljali motivacijo odraslih za izobraževanje smo vzeli Teorijo premišljenega vedenja (v nad. TPV). TPV uvrščamo v sklop teorij pričakovanj, saj temelji na predpostavki, da je mogoče vedenje napovedovati iz *vedenjskih namer* (pripravljenosti za vedenje), ki se oblikujejo v določeni situaciji. Ob odnosu med zaznano instrumentalnostjo in zaželenostjo cilja, se v modelu TPV kot dodatni dejavniki, ki vplivajo na motivacijo za določeno vedenje (=izobraževanje), pojavljajo še zaznani pritiski referenčne skupine in motivacija za podrejanjem njihovim pričakovanjem.

V nadaljevanju bom predstavil osnovne elemente TPV.

2.3.1. Vedenjske namere

S pojmom "vedenjske namere" (VN) opisujemo določeno stopnjo pripravljenosti oz. motiviranosti za vedenje ali doseganje nekega cilja. Po TPV so VN funkcija dveh determinant:

prva odraža individualne vplive, druga pa socialne. Posameznikova VN je torej odvisna od dveh dejavnikov:

- individualnih oz. *stališčnih* in
- socialnih oz. *normativnih*.

VN so neposredna determinanta vedenja, ki po ugotovitvah avtorjev omogoča dokaj natančno napovedovanje le-tega (Ajzen & Fishbein, 1980). Povezanost med vedenjem in VN je zato odvisna od:

- *specifičnosti vedenja* - bolj kot je mera namere abstraktna in posplošena, manjša bo njena korelacija med dejanskim vedenjem in
- *časovnim razmikom*, ki poteče med (prvim) merjenjem VN in opazovanim vedenjem.

Na VN lahko vpliva še mnogo drugih zunanjih spremenljivk, kot so demografske ali osebne značilnosti, spremenljivke, zadevajo konkretno vedenje oz. situacijske spremenljivke, ki vplivajo na samo vedenje.

2.3.2. Stališča

Prva komponenta TRA so stališča. Z vidika človekove kognicije s stališči opisujemo odnos med zaznavanjem in reagiranjem. Večina psiholoških definicij stališč jih opisuje kot nekaj do česar smo naklonjeni ali ne. Allportova (1935) klasična definicija stališča opredeljuje kot "... stanje mentalne in nevrološke pripravljenosti sistema, ki se oblikuje z izkušnjami in ima neposreden vpliv na posameznikovo odzivanje ob soočenju z določenimi objekti ali situacijami" (cit. po Breckler in Wiggins, 1989). Po Krech, Crutchfield in Ballanchesu so stališča ... "...trajni sistemi pozitivnega ali negativnega ocenjevanja, čustvenih stanj in vedenjskih tendenc proti različnim socialnim objektom" (Krech, Crutchfield, Ballanches, 1972, 143). Ta, trokomponentni model, ki je bil dolga leta prevladujoč v socialni psihologiji, je sestavljen iz: kognitivne, afektivne in vedenjske funkcije.

Z razvojnega vidika je znano, da se stališč učimo. To pomeni, da so rezultat socializacije, ki poteka skozi različne procese učenja in ob različnih agensih socializacije. Velik del stališč dobimo iz pogovorov v družini, med prijatelji. Naša stališča so torej tudi stališča naših referenčnih skupin ali pa skupin katerih del želimo postati. Stališč se učimo tudi skozi direktni kontakt z objektom stališč. Ta stališča so trdnejša od tistih, ki jih pridobimo s socialno komunikacijo.

Stališča naj bi imela določeno motivacijsko (vzbujevalno in usmerjevalno) funkcijo v človekovem delovanju (Rus, 2000) za katero pa se je izkazalo je, da ni vedno evidentna. Že prve raziskave konsistentnosti vedenja s stališči (npr. Lapiere, 1934; Wicker, 1969; povzeto po Ajzen & Fishbein, 1980) so pokazale, da je le-ta nizka. Sprva so menili, da je razlog temu poenostavljeno enopartitno razumevanje stališč, ki ne zajema kompleksnosti pojava.

Obstajajo različne razlage s katerimi opisujemo odnos med stališči in socialnim vedenjem. Greenwald (1989) povzema naslednje:

- Stališčni objekt je lahko neustrezno identificiran. Napovedljivost socialnega vedenja pa naj bi bila največja takrat, če se tako socialno vedenje kot izmerjeno stališče nahajata na istem nivoju specifičnosti oz. generalizacije.
- Stališča lahko vplivajo na vedenje, vendar pa gre lahko pri tem za druga stališča do objekta, kot pa jih obravnavamo v raziskavi. Različni stališčni objekti so ponavadi razvrščeni po hierarhiji pomembnosti (na vrhu so stališča do samega sebe oz. do oseb, za katere se nam zdi, da smo od njih bivanjsko odvisni). Zato moramo biti pozorni, kam spada stališčni objekt v hierarhiji pomembnosti pri posamezniku.
- razumevanje odnosa stališče – vedenje je še oteženo z zelo razširjeno in uporabljano trikomponentno definicijo stališč. V tem primeru lahko relacijo med stališči in vedenjem razložimo na različne načine: kot odnos stališče kot celota, kot odnos vedenjske komponente in vedenja ipd. (Greenwald, 1989).

Greenwald meni, da lahko s svojo definicijo stališč preseže omejenost definicij, ki izhajajo iz trikomponentnega modela. Stališče definira kot asociacijo mentalnih reprezentacij (objektov, kategorij, propozicij ali shem) z afektom (emocijami), pri čemer poudarja ocenjevanje objekta ("object appraisal").

V raziskavi "Motivacija odraslih za izobraževanje: vrednotni, kognitivni in socialno-kulturni vidiki motivacije brezposelnih za izobraževanje" smo uporabili nekoliko drugačen model stališč.

Razvila sta ga Ajzen in Fishbein (1980), ki stališča opisujeta kot »kompozitna« in so funkcija dveh dejavnikov:

- pričakovanje izida vedenja,
- vrednosti izida.

Višje kot je pričakovanje, da bo določeno vedenje pripeljalo do določenega stanja ali izida in bolj kot je to cenjeno, močnejše je izraženo stališče do določenega objekta stališč. Kakšna bodo ta pričakovanja, pa je odvisno od prepričanj, ki jih ima posameznik o določenem vedenju. Temeljna komponenta, ki omogoča razumevanje in spreminjanje stališč, so zato *prepričanja*. Prepričanje ponavadi povezuje določen objekt z določenimi atributi. V primeru vedenjskih prepričanj (kjer je objekt prepričanj vedenje), se atributi nanašajo na možne rezultate vedenja. Moč stališč do vedenja je torej odvisna od privlačnosti cilja in pričakovanih rezultatov določene dejavnosti oz. je funkcija subjektivne vrednosti cilja proti kateremu posameznik teži in pričakovane verjetnosti doseganja tega cilja.

Pomembno se mi zdi poudariti, da stališče v tej teoriji ne označuje klasičnega odnosa do objekta kot takega, temveč do specifičnega vedenja, povezanega z njim. Po mnenju obeh avtorjev merjenje splošnih stališč (do oseb, institucij,...) ne omogoča tako visoke

napovedljivosti vedenja, kot če posameznika vprašamo po stališču do tega vedenja. Po tej teoriji torej stališče do izobraževanja kot takega ne vpliva na to, ali se bo oseba X izobraževala - njegova odločitev je odvisna predvsem od mnenja, da prinaša izobraževanje zanj dobre ali slabe posledice.

Ob odnosu med zaznano instrumentalnostjo in zaželenostjo cilja, se v modelu TPV kot dodatni dejavniki, ki vplivajo na motivacijo za določeno vedenje (=izobraževanje), pojavljajo še zaznani pritiski referenčne skupine in motivacija za podrejanjem njihovim pričakovanjem, ki jih v TPV imenujemo **subjektivne norme**. Predstavljene so v naslednjem poglavju.

2.3.3. Subjektivne norme

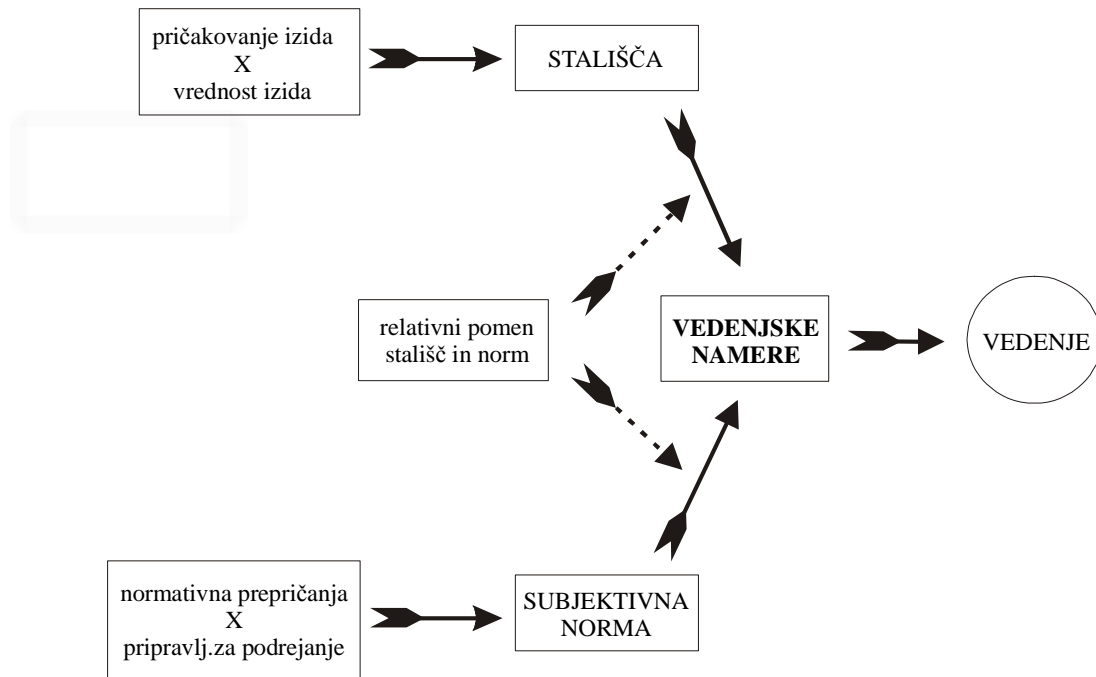
Subjektivne norme (SN) so mera s katero označujemo vpliv socialnega okolja na vedenje posameznika. SN so soroden pojem socialnim normam, ki so definirane kot "... eksplicitna in implicitna pričakovanja in standardi socialnega delovanja, govorjenja, razmišljanja in čustvovanja v različnih situacijah" (Ule, 2000: 297).

SN odražajo posameznikovo subjektivno mnenje o tem, kaj drugi pričakujejo od njega. Subjektivna norma ne izraža nekega neposrednega socialnega konteksta, ampak je skupek dveh skupin prepričanj:

1. prva skupina prepričanj se nanaša na to, kaj meni posameznik, da mora storiti in česa ne sme (**normativna pričakovanja**).
2. drugi dejavnik moči socialnega pritiska pa je odvisen od potrebe posameznika, da bi ustregel drugim (**motivacija za podrejanje**).

Subjektivna norma se torej nanaša na posameznikovo mnenje o tem kakšno ravnanje (pomembni) drugi pričakujejo od njega v določeni situaciji in v kakšni meri se je njihovim željam pripravljen podrediti. Normativna komponenta teorije torej opisuje vpliv socialnega okolja na vedenje oz. prepričanje posameznika o verjetnosti, da člani določene referenčne skupine od njega pričakujejo in odobravajo določeno vedenje. Kakšen vpliv imajo norme na vedenje, je odvisno od posameznikove pripravljenosti za podrejanje pričakovanjem referenčnim socialnim skupinam.

Na podlagi treh opisanih dejavnikov (vedenjskih namer, stališč in subjektivnih norm) sta Ajzen & Fishbein izdelala model vedenja kot je prikazan na sliki 1.

Slika 1: TPV - dejavniki, ki vplivajo na vedenje (Fishbein, Ajzen, 1980)

Na sliki 1 si stališča in subjektivne norme kot neposredni dejavniki vedenjskih namer, te pa vplivajo na vedenje samo. Kot vidimo s Slike 1 je pomembnost stališčne in normative komponente relativna (okence "relativni pomen stališč in norm"). Za določeno vedenje je lahko mnenje referenčne skupine bolj pomembno pri oblikovanju vedenjskih namer kot za neko drugo. Tako npr. šibka pozitivna stališča do določenega vedenja in močan socialni pritisk, ki ga ne odobrava, posameznika odvrča od tega vedenja. Ker so socialne norme močnejše kot individualne, bodo te bolj vplivale na posameznikove namere kot njegova stališča.

Kateri dejavnik je pri določenem vedenju pomembnejši je odvisno od:

- vrste vedenja, ki naj bi ga posameznik izvedel,
- pogojev, pod katerimi naj bi to vedenje teklo in
- posameznikovih osebnostnih značilnosti.

Po Ule (2000) je model TPV, kljub svoji relativni enostavnosti danes eden od najbolj izdelanih kognitivnih psiholoških modelov, ki omogočajo razumevanje in napovedovanje vedenja ljudi.

Nadaljnje raziskave so pokazale, da pri izbiri cilja ni pomembna samo njegova privlačnost in socialna sprejemljivost, ampak tudi (zaznana) dosegljivost cilja oz. kontrola nad vedenjem s

katerim lahko ta cilj dosežemo. Nezaupanje v sposobnost doseganja zastavljenega cilja lahko zato izniči še tako privlačen cilj. Iz raziskav v izobraževanju odraslih je znano, da so prejšnje izkušnje pri učenju eden od najpomembnejših psiholoških faktorjev, ki vplivajo na motiviranost posameznika (Courtney, 1992).

Model TPV so zato skušali nadgraditi z nekaterimi koncepti, ki so označevale posameznikov občutek kompetence in kontrole nad vedenjem. Med njimi naj omenim le nekaj temeljnih. Bentler & Speckart (1979) sta preizkušala pomen prejšnjega vedenja, Ajzen & Madden (1986) pa sta med neodvisne dejavnike uvrstila "zaznano kontrolo vedenja". De Vries, Dijkstra in Kuhlman (1988) so v TPV vpeljali koncept pričakovanj v zvezi s kompetencami, ki so potrebne za doseganje nekega cilja, ki ga imenujemo **samoučinkovitost**.

2.4. SAMOUČINKOVITOST

Samoučinkovitost je ena od temeljnih predpostavk Bandurove socialnokognitivne teorije, ki povezuje sposobnost samoregulacije in drugih samodirektivnih mehanizmov. Gre za prepričanja o lastni uspešnosti, ki pomenijo občutenje osebne kompetentnosti pri določenem opravilu. Če citiram Banduro, se "... zaznavanje samoučinkovitosti nanaša na prepričanja o posameznikovi zmožnosti organiziranja in izvršitve posameznih dejanj, ki so potrebna za doseganje določenega cilja" (Bandura, 1997, 3). Bandura verjame, da posameznik v svojem vedenju ni determiniran niti s strani prirojenih danosti niti z okoljem. Proces, znotraj katerega posameznik oblikuje svojo »usodo« imenuje **recipročni determinizem**. V tem procesu so povezani individualni dejavniki, vplivi okolja in vedenja.

Tako kot Ajzen & Fishbein, je torej tudi Bandura mnenja, da je motivacija za vedenje odvisno od različnih vrst pričakovanj. Bandura že prej omenjenim pričakovanjem dodaja še **pričakovanja o učinkovitosti** (efficacy expectations). Pričakovanja o izidih so povezani s samoučinkovitostjo zato, ker le-ta (delno) determinira pričakovane izide (npr. študent, ki je prepričan v lastno znanje, pričakuje na testu dobro oceno). Zato, trdi Bandura (1986), so izidi, ki jih pričakujemo v veliki meri rezultat tega kar verjamemo, da lahko storimo. To nas seveda ne sme zavesti na misel, da so si pričakovanja o izidih in samoučinkovitost vedno konsistentni. Posameznik lahko pričakuje (zaradi situacijskih dejavnikov) negativne posledice svojega vedenja, kljub visoki samoučinkovitosti. Tu najdemo še eno podobnost z teorijo TPV - tudi Bandura izpostavlja relativno pomembnost posameznega dejavnika, ki se spreminja glede na značilnosti okolja in vrsto vedenja. Recipročnost torej ne pomeni, enake moči dejavnikov, saj je njihova moč odvisna stopnje kontrole, ki jo posameznik čuti nad ciljem ali vedenjem ki si ga je zastavil itd. Včasih je za osvojitve posameznega cilja pomembnejša spodbuda okolja, drugič pa ključno vlogo odigrajo individualni dejavniki.

Po Banduri je samoučinkovitost ključni motiv posameznikove odločitve, da se bo z določenim problemom sploh spoprijel, koliko navora bo vložil v svoje prizadevanje in kako dolgo bo pri tem vztrajal. Na podlagi samoučinkovitosti se podobno kot pri TPV, tudi pri Banduri oblikujejo namere in cilji vedenja. Nasprotno kot Ajzen & Fishbein, ki ugotavljata vedenjsko namero vedenja, je on mnenja, da so namere, ki so povezane s cilji bolj pomembne, ker

usmerjajo in vodijo človekovo vedenje v daljšem časovnem obdobju (Bandura jih imenuje "goal intentions"). Raziskave kažejo, da so osebe z višjo stopnjo samoučinkovitosti postavljajo zahtevnejše cilje in so pri njihovem doseganju vztrajnejše (Bandura, Cervone, 1983; Cervone, Peake, 1986; cit. po Bandura, 1997; Locke & Latham; Zimmerman, 1999). Cilji torej usmerjajo vedenje, medtem, ko pa na samo izbiro ciljev vpliva nivo samoučinkovitosti.

Glede na opisane in preverjene značilnosti samoučinkovitosti je bilo pričakovati, da bo le-ta dejavnik, s katerim lahko pojasnimo velik del razlogov za določeno vedenje.

Hierarhična regresijska analiza je izločila samoučinkovitost kot samostojen dejavnik, ki poleg stališč in subjektivnih norm vpliva na vedenjske namere in vedenje. Ugotovili so, da stališča pojasnjujejo 44% variance vedenjskih namer, subjektivna norma doda k pojasnjevanju variance 5 %, samoučinkovitost pa 15 %. Kar zadeva neposreden vpliv samoučinkovitosti na vedenje, se je izkazalo, da vedenjske namere razložijo 55% variance, samoučinkovitost pa temu doda še 9%. Ugotovili so še, da ima samoučinkovitost neposreden vpliv na vedenje takrat, ko je to (vedenje) izven kontrole posameznika. Če meni, da je vedenje v celoti pod njegovo kontrolo, samoučinkovitost ni relevanten dejavnik (deVries et al., 1988).

2.5. VREDNOTE

Kot smo omenili že v uvodu so med motivatorji našega vedenja na eni strani potrebe, ki nas po eni strani silijo k določenim aktivnostim, po drugi strani pa vrednote, cilji, ideali, ki jih visoko cenimo. Pogačnik pravi, da so vrednote v bistvu kognitivne reprezentacije človekovih motivov, oz. zavestna refleksija posameznikovih kategorij zaželenega, zato so po naravi zelo abstraktne. Vrednote nam omogočajo vpogled v motivacijsko strukturo posameznika saj ljudje presojo vrednote kot življenjska vodila h katerim težimo in v izpolnitev katerih je vredno investirati svojo energijo (Pogačnik, 1987). Vrednote so izraz zavestne in deklarativne presoje posameznika o tem kaj se mu zdi prav in pomembno in za kar si velja prizadevati. Z njimi pa merimo t.i. super-ego komponento motivacije (Pogačnik, 1987).

Tudi Musek vrednote opredeljuje kot neko posebno vrsto motivacijskih ciljev in sicer **motivacijskih ciljev najvišjega reda** (Musek, 1993).

Po Musku so vrednote "... posplošena in relativno trajno pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo, ki se nanašajo na široke kategorije podrejenih objektov in odnosov in ki usmerjajo naše interese in vedenje" (Musek, 1993, 72-73).

Vrednote so med seboj povezane in tvorijo vrednostne sisteme in hierarhije. Ti sistemi niso nujno med seboj harmonični in so velikokrat v konfliktu. To pomeni, da ni nujno, da posameznik reagira v nasprotju s izraženo vrednoto, lahko se samo odloči za ravnanje glede na vrednoto, ki je nižje v hierarhični razporeditvi. Na podlagi vrednot ne moremo napovedovati vedenja, lahko pa na podlagi vedenja sklepamo o vrednotah.

Po Pogačniku je posameznikova vrednotna struktura nič drugega kot hierarhija temeljnih potreb individuuma (Pogačnik, 1985). Vrednote lahko, po tej logiki, smatramo kot tisto skupino potreb, ki so pridobljene v procesu socializacije in katerih skupen objekt zadovoljitve je nek socialne objekt ali družbena institucija, kot je npr. družina, cerkev, partner, poklic,...(Pogačnik, 1985).

2.6. RAVEN ASPIRACIJE

Za pomemben vidik motivacije lahko smatramo tudi raven aspiracije.

Po Lewinu (1951) lahko govorimo o dveh glavnih vplivih na raven aspiracij. Za prvega se smatra zmožnost posameznika ki se manifestira v njegovih prejšnjih in sedanjih uspehih in neuspehih, druga determinanta aspiracij pa so skupinski standardi.

Raven aspiracije je najbolj odvisna od prejšnjih uspehov oz. neuspehov v istih ali podobnih dejavnostih – od neposrednih izkušenj torej. Praviloma se po uspehu pri določeni aktivnosti raven aspiracije nekoliko dvigne, po neuspehu pa zniža. Običajno se take izkušnje na določenem področju kopičijo daljši čas – dolga serija uspehov zgradi določeno mero samozaupanja, zato posameznik trajno stremi k nekoliko višjim rezultatom, kot jih je dosegal doslej. Zaporedni neuspehi raven aspiracije znižujejo, prav tako pa znižujejo samozavest s tem pa intenzivnost in vztrajnost nadaljnjih prizadevanj, s čimer si posameznik sam zmanjšuje zmožnost, da bi dosegel uspeh.

Omenil sem že, da je raven aspiracij odvisna tudi od skupinskih norm in s tem povezanih spodbud in možnosti. V zvezi s tem se lahko spomnimo klasične raziskave, ki sta jo opravila Toličič in Zorman (1977). Ugotovila sta, da želijo otroci kvalificiranih delavcev doseči vsaj za eno izobrazbeno stopnjo višje kot njihovi starši, da pa so njihove aspiracije, še bolj pa pričakovanja glede prihodnjega šolanja in poklica nižja od otrok strokovnih delavcev. Z višanjem izobrazbe staršev se torej višajo njihova pričakovanja o izobrazbi otrok, posledično pa se s tem višajo tudi izobraževalne aspiracije otrok samih. Vidik »pomanjkljive« socializacije, kot dejavnika neenakosti v izobraževanju je podrobno obdelala Sonja Kump (1990), ki je ugotovila, da je v 80ih letih pri vpisu na visokošolski študij iz leta v leto naraščal delež študentov, ki so imeli starše z višjo in visoko šolo, zmanjševal pa se je delež študentov katerih starši imajo končano poklicno ali nižjo izobrazbo.

2.7. UČNA MOTIVACIJA

V nalogi zasledujemo dva cilja: s prvim ugotavljamo dejavnike motiviranosti brezposelnih za izobraževanje, z drugim pa se želimo ugotoviti elemente motiviranosti za učenje. Zakaj je ugotavljanje in razvijanje učne motivacije sploh pomembno? Razlogov za to je več. Predvsem je za učitelja poznavanje in razvijanje učne motivacije pomembno zato, ker je od nje močno odvisna uspešnost udeležencev v izobraževalnem programu, zlasti pa kvaliteta znanja. Učna motivacija je pomemben dejavnik, ki prispeva k kakovosti pridobljenega znanja, kar pa je eden temeljnih ciljev izobraževalnih ustanov, saj ta določa vrsto ciljev, ki si jih posameznik zastavi in vztrajnost pri njihovem doseganju.

Ko govorimo o učni motivaciji, se sprašujemo o bolj kvalitativnih in ne kvantitativnih vidikih motivacije. Namesto osredotočenja na nivo motivacije in ugotavljanja razlik med motiviranimi in nemotiviranimi učenci, se sprašujemo predvsem o tipu motivacije. S stališča (večine) socialnokognitivnih avtorjev nemotiviranih udeležencev ni, gre le za vrsto motivacije, ki se odraža v določenih bolj ali manj naučenih reakcijah oz. vzorcev vedenja v konkretni situaciji. Z vidika učiteljevega dela torej ne gre za dilemo kako motivirati že v osnovi nemotivirane udeležence, saj so udeleženci v večini primerov že motivirani. Učitelj mora predvsem težiti k **kakovostnemu izboljšanju motivacije**. V zvezi s tem govorimo o dveh vrstah motivacije, notranji in zunanji.

1. Pri **notranji motivaciji** je cilj delovanja v dejavnosti sami, vir podkrepitve pa je v samem posamezniku. Sama dejavnost je pogosto pomembnejša kot cilj (Marentič, 2000). Notranje motivirani se bolj trudijo, so bolj vztrajni in iščejo izzive.
2. O **zunani motivaciji** govorimo, ko neka dejavnost poteka zaradi zunanjih posledic, ki niso nujno sestavni del te dejavnosti (npr. učenja), ampak so zunaj nje, v določeni posledici (npr. v oceni, pohvali,...). V tem kontekstu je učenje torej sredstvo za doseganje negativnih ali pozitivnih posledic (negativna oz. pozitivna zunanja motivacija po Marentič, 2000). Zunanje motivirani so bolj nagnjeni k izbiri lažjih nalog, hitreje opustijo neko dejavnost.

Na vrsto učne motivacije pa vpliva še en dejavnik, ki smo ga omenili že v zvezi z motivacijo za izobraževanje. Gre za prepričanja o samoučinkovitosti. Kot poudarja Keller (1999) govorimo o štirih pogojih, ki vplivajo na posameznikovo motivacijo pri učenju:

1. **pozornost**,
2. **pomembnost**,
3. **zaupanje** in
4. **zadovoljstvo**.

To pomeni, da je potrebno najprej vzbuditi pozornost udeleženca izobraževanja, potem sledi vprašanje pomembnosti oz. smiselnosti učenja (udeleženec mora verjeti, da je to kar se uči

povezano z njegovimi osebnimi cilji in potrebami). Tudi pri motiviranih učencih (pri katerih so zadovoljeni vsi dosedaj omenjeni kriteriji = pozornost in pomembnost) se lahko motivacija zmanjša, če se učenec pri določenem predmetu ne počuti kompetentnega. Posameznik bo v tisto področje delovanja, kjer se čuti uspešnega in učinkovitega vložil več napora in truda kot v tistega, pri katerem o svoji učinkovitosti ni prepričan (Bouffard-Bouchard, 1989). Zadnji element Kellerjevega modela je zadovoljstvo. V tej fazi posameznik presoja svoje vedenje in rezultate svojega vedenja in ugotavlja koliko je učenje zadovoljilo njegova pričakovanja. Zadovoljstvo pomembno vpliva na prihodnjo učno motivacijo.

II. EMPIRIČNI DEL

3. PROBLEM IN CILJI RAZISKAVE

3.1. OPREDELITEV PROBLEMA RAZISKAVE

V izobraževanju odraslih, se velikokrat sprašujemo o razlogih in dejavnikih, ki so posredovali pri odločitvi odraslega, da se bo udeležil izobraževanja. O tem, da ima izobraževanje za odraslega v sodobni družbi veliko individualnih in družbenih posledic, je bilo že veliko napisanega.

Vseživljenjsko učenje postaja v modernih zahodnih družbah vedno pomembnejši sestavni del ekonomskega in družbenega razvoja. Primarna funkcija izobraževanja odraslih že dolgo ni več le kompenzacijska – dopolnjevanje izobrazbenega manjka tistih odraslih, ki so v mladosti prekmalu zapustili izobraževalni sistem. Vse bolj se uveljavlja spoznanje, da so zaloge znanja, ki jih posameznik pridobi v formalnem začetnem izobraževanju nezadostne in da je zato potrebno znanje nadgrajevati tudi v nadaljevalnem izobraževanju. Vseživljenjsko učenje ne pomeni samo brisanje meja med začetnim in nadaljevalnim izobraževanjem, temveč tudi vse večjo povezanost med učenjem na delu in učenjem v prostem času.

To ne zahteva samo, da ljudje svoje znanje in kvalifikacije stalno prilagajajo spremembam na področju dela, da bi tako izboljšali svojo zaposljivost in konkurenčnost na trgu dela. Od njih se pričakuje tudi stalno pridobivanje znanj in spretnosti za povezovanje z drugimi pri reševanju nekaterih splošnih in skupnih problemov, ki jih je v preteklosti reševala družba.

V takšnih razmerah postaja vedno bolj pomembna lastnost posameznika sposobnost prilagajanja hitro se spreminjajočim razmeram. Kot sredstvo za njeno doseganje pa se je v svetu uveljavila strategija vseživljenjskega učenja. V tem kontekstu izobraževanje odraslih že dolgo nima več vloge kompenzacijskega dejavnika za tiste, ki so bili v mladosti iz kakršnih koli razlogov izobrazbeno prikrajšani, ampak postaja sredstvo za izboljševanje človeškega kapitala.

Značilno je, da posamezniki z višjimi kvalifikacijami izražajo več interesa po dodatnem izobraževanju kot tisti z nižjimi kvalifikacijami. Večinoma so to posamezniki, ki prihajajo iz socialnih okolij, kjer izobrazba nima visoke vrednosti, poleg tega pa imajo iz časa rednega šolanja relativno negativne izkušnje, ki zavirajo njihovo motivacijo za izobraževanje. Zaznavanje vrednosti izobrazbe oz. znanja in pripravljenost (motivacija) za učenje sta torej pomembna dejavnika, ki posamezniku v mnogem pogojujeta napredovanje na poklicni poti in nenazadnje tudi zagotavljata zaposlitev.

Svet dela in izobraževanje odraslih sta velikokrat močno povezana. To trditev so potrdile tako naša kot tuja strokovna javnost. Rečemo lahko, da so motivi odraslih za izobraževanje bolj pragmatični, saj je končni cilj izobraževanja večinoma povezana z izboljšanjem poklicnega in s tem ekonomskega položaja posameznika. Seveda pa mora biti posameznik motiviran, da

svoj poklicni in ekonomski položaj izboljša z vključitvijo v izobraževanje. Kot vemo se posamezniku na podlagi neposrednih in posrednih izkušenj, ki jih pridobiva z življenjem v določeni socialni sredini, oblikujejo prepričanja, stališča, vrednote itn., na podlagi katerih načrtuje svojo življenjsko pot in jo bolj ali manj uspešno uresničuje. Courtney (1992) je z analizo nekaterih klasičnih raziskav o participaciji odraslih v izobraževanju prišel do sklepa, da deluje izobraževanje odraslih kot kontinuiteta formalnega šolanja, saj se vanj vključujejo predvsem tisti, ki so bili uspešni že v rednem šolanju. Courtney zato trdi, da je formalno izobraževanje odraslih bolj posledica kot pa sredstvo ekonomske moči in da v njem prevladujejo predvsem tisti posamezniki, ki so že uspešni, manj pa tisti, ki si uspešni šele želijo postati.

Skupina tistih, ki so potrebni uspeha so tudi brezposelni. Izobraževanje brezposelnih je z vidika stroke še bolj problematično, saj nekatere raziskave opozarjajo na nekatere psihosocialne značilnosti brezposelnosti, ki njihovo motivacijo zavirajo.

Tako kot motivi se tudi težave odraslih pri izobraževanju lahko delijo na tiste, ki so povezane s specifičnostjo njihovega položaja in tiste, ki izvirajo iz posameznikovega psihosocialnega stanja. B. M. Požarnik (2000) trdi, da je učna uspešnost odvisna od štirih dejavnikov, ki so razvrščeni v dve skupini:

- **notranji dejavniki** so (1) fiziološki (zdravstveno stanje ...) in (2) psihološki (sposobnosti, stili učenja, motivacija, osebnostne lastnosti, samopodoba);
- **zunanj dejavniki** so (3) fizikalni (ustreznost prostora za učenje) in (4) socialni, ki izvirajo iz družbenega okolja (družine, šole, socialnega okolja).

Dejavniki se med seboj prepletajo, k tem pa je treba pa prišteti še zahteve učiteljev, stil poučevanja, uporaba metod idr.

Posebno pomembno je poznavanje udeležencev, saj se vsi na zunanje pobude učiteljev ne odzivajo vsi enako. Izkušnje pa tudi različni avtorji (Ule, 2000; Petersen, Jeylan, Mortimer, 1994) opozarjajo, da ima večina brezposelnih nekatere skupne značilnosti, ki so vzrok težav na vseh štirih področjih. Z izgubo zaposlitve ali pa z neuspešnim iskanjem prve zaposlitve se brezposelnim poslabša gmotni položaj. Spremenjeni gmotni položaj v marsičem vpliva na življenje brezposelnega: sili ga v spremembo načina življenja – njega samega in njegovo družino: Pogosto se prekinejo socialni stiki po katerih je človek povezan z okoljem, kopičiti se začne socialni kot psihosocialni problemi brezposelnosti, posebno če je ta dolgotrajna. Brezposelnost je kritična zlasti za mlade, saj jim onemogoča pridobitev temeljnih gmotnih možnosti za samostojno življenje. Slab socialnoekonomski položaj otežuje tudi njihovo možnost vključevanja v izobraževanje, zmanjšuje motiviranost zanj ter ovira uspešnost, saj je ta zelo odvisna od redne prisotnosti pri predavanjih, časa za učenje, idr.

M. Ule (2000) navaja kot najustreznejši teoretski model, ki pojasnjuje negativne psihične posledice (dolgotrajne) brezposelnosti, *teorijo naučene nemoči*. Po tej teoriji podaljšana

nezmožnost nadzora nad pomembnimi dogodki vodi do posplošenega pričakovanja, da se te dejavnosti ne da nadzirati. Ta domneva vpliva na vedenjske primanjkljaje na kognitivnem motivacijskem in emocionalnem področju. Zmanjšujejo se miselni napor in motivacija za reševanje problemov, zaradi nenadzorovanih situacij se poveča anksioznost.

Če raziskovanje motivacije opredelimo še iz teoretskega vidika psihologije, lahko povemo, da se je v zadnjih dvajsetih letih se je v kognitivni psihologiji povečal interes za raziskovanje socialnih aspektov človekovega vedenja. Za metodološki pristop sodobnih kognitivnih teorij je značilno, da skuša združiti tako introspektivni in fenomenološki pristop. Za introspekcijo je značilna defragmentacija neke izkušnje na njene sestavne dele, za fenomenologijo pa poudarke na pomenu in nedeljivosti subjektivnega doživljanja. S temi metodami se skuša ugotoviti to kako ljudje doživljajo in razumevajo svoj socialni svet in kako njihove te vplivajo na njihovo ravnanje na splošno in motivacijo ter aspiracije v zvezi z izobraževanjem. Dobro je že znano dejstvo, da posameznikova motivacija za nadaljevanje šolanja oz. da bi se izobraževal še takrat, ko se je že zaposlil ne more biti pojasnjena s enim samim dejavnikom, temveč je posledica multifaktorskega vplivanja, zato je za raziskovanje motivacije in aspiracije kot enega od 'vidnih' rezultatov le-te potrebno poznati kateri so ti dejavniki in v kakšni meri vplivajo. Predvidevamo, da je pomembnost in funkcija posameznih dejavnikov odvisna od socialnega konteksta v katerem se nahaja posameznik. Zato je zelo pomembno, da se odgovori koliko na pomanjkanje izobraževalnih aspiracije in motivacije vplivajo *absolutne* (socialne in ekonomske) in koliko *relativne* (psihološke) razlike v življenju posameznika in kako so medsebojno povezane.

S psihološkega stališča je udeležba v izobraževanju rezultat določenih procesov, ki jih s skupnim imenom imenujemo motivacija. V najširšem kontekstu je motivacijska struktura ponotranjena s strani socialnega okolja, v najožjem pa odvisna od družinske vzgoje, klime in pogojev oz. posameznikovih osebnih izkušenj. To pomeni, da uporabljamo motivacijo kot pojem v katerega so vključeni vsi dejavniki, ki na kakršenkoli način spodbuja naše ravnanje, ga usmerja, mu določa vztrajnost, trajanje in na koncu koncev tudi kakovost.

Značilno je, da je posameznikom z višjimi kvalifikacijami več do dodatnega izobraževanja kakor tistim z nižjimi kvalifikacijami. To so večinoma posamezniki, ki prihajajo iz socialnih okolij, kjer izobrazba ni posebno cenjena, poleg tega pa imajo iz časov rednega šolanja razmeroma slabe izkušnje, ki zavirajo njihovo motivacijo za izobraževanje. Dodaten negativni dejavnik je njihov neugodni gmotni položaj. Z izgubo zaposlitve in neuspešnim iskanjem prve zaposlitve se brezposelnim ta izredno poslabša, kar v marsičem vpliva na življenje brezposelnega in tudi njegove možnosti za vključitev v izobraževanje. Brezposelnost ne vpliva samo na materialne vidike življenja brezposelnega. Avtorji poudarjajo tudi socialne ter psihosocialne posledice brezposelnosti, še posebno kadar je brezposelnost dolgotrajna. Negativne posledice brezposelnosti zasledimo predvsem pri razvoju samopodobe, osebnostnih in vrednotnih sprememb, negativnega odnosa do dela in občutka neobvladljivosti življenja. (Ule, 2000)

Osnovno vprašanje na katerega smo želeli v raziskavi odgovoriti je bilo glede virov motivacije brezposelnih za izobraževanje. Izvedeti smo hoteli:

1. ali je možno domnevati, da so izobraževalne namere posameznika (oz. v našem primeru brezposelnih) predvsem individualne manifestacije socialnih pritiskov (norm), ki delujejo na posameznika in ga "potiskajo" ali odvrčajo od izobraževanja oz.
2. ali je bolj pravilno domnevati, da so brezposelni bolj ali manj motivirani za izobraževanje zaradi njihovih lastnih motivov, potreb in pričakovanj. S tega vidika bi lahko bila njihova stališča do izobraževanja tisti dejavnik, ki znižuje motiviranost za izobraževanje.

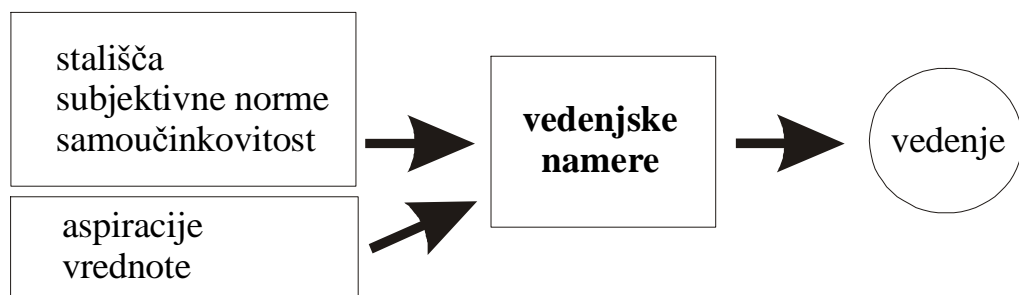
Z vidika dosedanjega poznavanja problematike izobraževanja brezposelnih bi lahko na oba vprašanja odgovorili pritrdilno. Za brezposelne je značilno, da so z izgubo zaposlitve ali neuspešnim iskanjem prve zaposlitve v neugodnem ekonomskem položaju, kar v marsičem vpliva na življenje brezposelnega in tudi njegove možnosti za vključitev v izobraževanje. Po drugi strani pa različni avtorji opozarjajo tudi na psihološke posledice brezposelnosti, ki se kažejo predvsem pri razvoju samopodobe, osebnostnih in vrednotnih sprememb, negativnega odnosa do dela, občutka neobvladljivosti življenja in nenazadnje tudi negativnih stališč do izobraževanja.

3.2. CILJI RAZISKAVE

V empiričnem delu bomo torej skušali odgovoriti na tri vprašanja:

1.) Kaj vpliva na pripravljenost brezposelnega, da bi nadaljeval z izobraževanjem?

Teoretične predpostavke izhajajo iz Teorije preiščenega vedenja, po kateri je mogoče večino našega ravnanja napovedovati iz *vedenjskih namer* (pripravljenosti za vedenje), ki se oblikujejo v določeni situaciji. V osnovnem modelu smo predvideli, da vplivajo na oblikovanje specifične vedenjske namere trije glavni dejavniki: stališča, norme in samoučinkovitost. V širšem kontekstu pa smo dodali še dva dejavnika: vrednote in izobraževalne aspiracije. Hipotetični kavzalni model je prikazan s Sliko 2.

Slika 2: Osnovni in širši nabor dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje vedenjske namere

2.) Glede na opredeljene značilnosti vrednot, lahko predvidevamo, da so tudi te povezane z motivacijo. Drugo vprašanje se torej glasi **ali se in kako se vrednotne usmeritve**

brezposelnih, ki so bolj motivirani za izobraževanje in učenje razlikujejo od vrednotnih usmeritev brezposelnih, ki so manj? Na tem mestu se še zastavlja vprašanje ali so vrednote le odraz primarnih socialnih skupin ali trenutne situacije ali pa imajo tudi pa značilne glede na generacijsko pripadnost. Zaradi ekonomičnosti bom ugotavljal značilnosti in povezavi na ravni vrednotnih makrodimenzij (apolonske in dionizične) brezposelnih.

3.) Kot vemo je učna motivacija pomemben dejavnik s katerim prispevamo k kakovosti pridobljenega znanja, kar pa je eden temeljnih ciljev izobraževalnih ustanov. Vrsta učne motivacije ni odvisna samo od zanimivosti snovi, kvalitete učitelja itd., temveč je lahko povezana tudi z drugimi značilnostmi. Predvidevamo lahko naprimer, da so posamezniki, ki imajo bolj pozitivna stališča do izobraževanja in višjo raven samoučinkovitosti bolj notranje motivirani ipd. Vprašanje se torej glasi: **kakšna je povezanost med omenjenimi dejavniki in kvalitativnimi vidiki učne motivacije (notranja in zunanja motivacija)?**

4. METODOLOGIJA

4.1. HIPOTEZE

V raziskavi preverjam naslednje hipoteze:

Prva hipoteza. S poznavanjem posameznikovih stališč do izobraževanja, stališč do izobraževanja njegovih referenčnih skupin (subjektivna norma), mnenj o učinkovitosti pri učenju ter aspiracij glede izobrazbe je mogoče razumeti in napovedovati motivacijo brezposelnih za nadaljevanje izobraževanja.

Druga hipoteza. Obstajajo razlike v vrednotah med brezposelnimi, ki so bolj motivirani za izobraževanje in učenje in tistimi, ki so manj.

Tretja hipoteza. Mnenja o lastni učinkovitosti pri učenju vplivajo na učno motivacijo brezposelnih.

Četrta hipoteza. Obstajajo razlike v izraženosti posameznih kontrolnih spremenljivk glede na demografske značilnosti kot so spol, starost, stopnjo izobrazbe, izobrazbo staršev, trajanje izobraževanja, socialno-ekonomsko pogoje, poklicne aspiracije in pričakovanja, ter izobraževalne aspiracije in pričakovanja.

4.2. SPREMENLJIVKE

Zaradi specifičnosti modela, ki pojasnjuje posamezne dejavnike motiviranosti odraslih za izobraževanje, ni mogoče jasno ločevati med neodvisnimi in odvisnimi spremenljivkami. Nekatere so v določenem trenutku postavljene v vlogo neodvisnih, v drugem pa v vlogo

odvisnih spremenljivk. Spremenljivke so zato razdeljene v "spremenljivke ožjega dela", v katere so vključene spremenljivke, ki so vključene v kavzalni model kot neposredni dejavniki, ki vplivajo na motivacijo in "spremenljivke v širšem delu", ki jih prištevam med posredne dejavnike. Poleg tega pa še "vmesne spremenljivke", to so spremenljivke, ki se pojavljajo v obeh odnosih kot odvisne in kot neodvisne spremenljivke.

1. neodvisne/prediktorske spremenljivke – ožji del

1. stališča
2. samoučinkovitost
3. subjektivna norma
4. vrednote
5. notranja/zunanja motivacija
6. aspiracije

2. neodvisne spremenljivke – širši del

1. spol
2. starost
3. zakonski stan
4. vključenost v izobraževalni program/trajanje
5. izobrazba staršev
6. kje je odraščal
7. razlog, da je prenehal s šolanjem
8. poklicne aspiracije in pričakovanja
9. učna motivacija

3. odvisne/kontrolne spremenljivke

1. namen za nadaljevanje izobraževanja

4.3. RAZISKOVALNI NAČRT

V prvi fazi sem ugotavljal razlike med posameznimi dejavniki motivacije za nadaljevanje šolanja in izobraževalnimi aspiracijami po spolu, starosti, izobrazbo staršev, vključenostjo v program, razlogi za prekinitev šolanja in socialnoekonomskem položaju. Nadalje sem z istimi sociodemografskimi spremenljivkami ugotavljal tudi razlike glede na vrednote in kvalitativnimi vidiki motivacije za učenje. Ugotavljal sem tudi vpliv hipotetičnih dejavnikov motivacije za izobraževanje na namen izobraževanja in aspiracije. Podatke sem statistično analiziral z metodami, ki jih navajam v poglavju *Statistična analiza*.

4.4. POPULACIJA IN POSTOPEK

Primarni vzorec je bil izbran iz izhodiščne baze vzorca brezposelnih vključenega v Program 5000. Ta baza je bila tudi bili osnova za evalvacijo Programa 5000, ki jo je izvedel ACS (Drofenik, 2001)

Za pridobivanje podrobnejših podatkov o motivaciji udeležencev za izobraževanje smo predvideli vzorec udeležencev (**n=300**) iz te baze. Načrtovali smo, da bomo izbirali vzorec udeležencev na začetku šolskega leta 2000/2001 med tistimi, ki nadaljujejo šolanje iz preteklega šolskega leta. Izbirali smo izvajalce, ki so imeli vključenih več kot 15 udeležencev.

Anketo je izpolnilo 337 udeležencev. Naknadno je bilo ugotovljeno, da je bilo 11 anket neveljavnih, zato je končno število preizkušancev **326**.

V raziskavi sem uporabil "**Vprašalnik motivacije za izobraževanje in učenje**" (v prilogi). Vprašalnik je sestavljen iz več lestvic različnih avtorjev, ki smo jih priredili značilnostim odraslih udeležencev. Vprašalnik, je vseboval lestvico stališč, lestvico subjektivne norme, vrednot, samoučinkovitosti in učne motivacije ter neodvisne spremenljivke (v nadaljevanju so predstavljene lestvice, ki so sestavljale omenjeni vprašalnik).

Priprave in izvedba raziskave so potekale v jeseni leta 2000. Zbiranje podatkov je bilo skupinsko, za reševanje pa so brezposelni porabili cca. 20 minut.

4.5. ZNAČILNOSTI VZORCA

Kot smo zvedeli že v prejšnjem poglavju, je bilo v obdelavo zajetih 326 brezposelnih oseb, ki so bile vključene v Program 5000 v šolskih letih 1998/99 in 1999/2000. V poglavju, ki sledi so predstavljene sociodemografske značilnosti vzorca, značilnosti vključitev v Program 5000, socialno-ekonomski pogoji izobraževanja in aspiracije ter pričakovanja brezposelnih glede poklica in izobrazbe.

4.5.1. Sociodemografske značilnosti preizkušancev

Med anketiranimi je bilo več žensk kot moških. To si lahko razlagamo s tem, da so bili v Programu 5000 razpisani večinoma izobraževalni programi, ki so determinirani po spolu, se pravi, da izobražujejo za bolj "ženske" poklice.

Preglednica 1: SPOL

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Moški	88	27,0	27,2
	Ženska	235	72,1	72,8
	Skupaj	323	99,1	100,0
Manjkajoči podatki		3	,9	
Skupaj		326	100,0	

Kot vemo so se v Program 5000 prednostno vključevali mlajši brezposelni, stari do 26 let, zato tudi ni presenetljivo, da imata starostni skupini do 20 let in od 21 do 25 let, med anketiranimi največji delež, kar kaže tudi Preglednica 2. Povprečna starost udeležencev je bila 28 let (SD = 7,13 let).

Preglednica 2: STAROST

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	do 20 let	59	18,1	18,4
	21 do 25 let	75	23,0	23,4
	26 do 30 let	81	24,8	25,2
	31 do 35 let	56	17,2	17,4
	36 do 49 let	50	15,3	15,6
	Skupaj	321	98,5	100,0
Manjkajoči podatki	5	1,5		
skupaj		326	100,0	

Zakonski stan je gotovo pomembna značilnost, saj določa objektivne možnosti brezposelnih oseb za sodelovanje v izobraževanju. Obveznosti, ki so s tem povezane, se pomembno razlikujejo, in to vpliva na uspeh v izobraževanju, kot tudi na samo odločitev za nadaljevanje izobraževanja.

Po zakonskem položaju je največ samskih, sledijo jim anketiranci, ki živijo v izvenzakonski zvezi in tisti, ki so poročeni.

Veliko število samskih oseb gre pripisati predvsem starostni sestavi anketirancev, ki je, kot sem že poudaril, posledica prioritete, ki jih določa Program 5000.

Preglednica 3 ZAKONSKI STAN

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Poročen	69	21,2	21,5
	Izvenzakonska zveza	110	33,7	34,3
	Samski	142	43,6	44,2
	Skupaj	321	98,5	100,0
Manjkajoči podatki	5	1,5		
Skupaj		326	100,0	

Preglednica 4 kaže, da v Programu 5000 prevladujejo udeleženci, ki imajo končano 3-poklicno srednjo šolo. Sledijo jim tisti s končano osnovno šolo. Najmanj je takih, ki so končali enoletno ali dvoletno poklicno srednjo šolo.

Preglednica 4: DOSEŽENA IZOBRAZBA ANKETIRANCEV

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	končana OŠ	102	31,3	31,5
	eno ali dvoletna poklicna srednja šola	68	20,9	21,0
	triletna poklicna srednja šola	149	45,7	46,0
	drugo	5	1,5	1,5
	Skupaj	324	99,4	100,0
Manjkajoči podatki		2	,6	
Skupaj		326	100,0	

V naslednjih preglednicah je prikazana izobrazba staršev udeležencev Programa 5000. Izobrazba staršev nas zanima zato, ker je eden od pokazateljev ekonomskega in kulturnega kapitala posameznika.

V Preglednici 5 vidimo, da jih je med očetmi 25% z osnovno šolo ali manj, 37% z dvo ali triletno poklicno srednjo šolo in 21% z štiriletno srednjo šolo. Manjšina očetov ima višjo ali visoko šolo (5 % oz. 6 %). 6 % vprašanih ne pozna izobrazbe svojega očeta.

Preglednica 5: IZOBRAZBA OČETA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	osnovna šola ali manj	80	24,5	24,8
	dvo/triletna poklicna srednja šola	118	36,2	36,6
	štiriletna srednja šola	69	21,2	21,4
	višja šola	16	4,9	5,0
	visoka	19	5,8	5,9
	šola/fakulteta/akademija			
	ne vem	20	6,1	6,2
Skupaj	322	98,8	100,0	
Manjkajoči podatki		4	1,2	
Skupaj		326	100,0	

Kot je razvidno iz Preglednice 6 je pri materah anketirancev izobrazbena sestava še malo manj "ugodna". 39% jih ima osnovno šolo ali manj, 26 % dvo ali triletno poklicno srednjo šolo in 24 % štiriletno srednjo šolo. Višjo šolo ima 4 % mater, z enakim delež so zastopane matere z visoko šolo. Izobrazbo mame ne pozna 3 % anketirancev.

Preglednica 6: IZOBRAZBA MATERE

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	osnovna šola ali manj	126	38,7	39,0
	dvo/triletna poklicna	85	26,1	26,3
	srednja šola			
	štiriletna srednja šola	77	23,6	23,8
	višja šola	12	3,7	3,7
	visoka	14	4,3	4,3
	šola/fakulteta/akademija			
ne vem	9	2,8	2,8	
	Skupaj	323	99,1	100,0
Manjkajoči podatki		3	,9	
Skupaj		326	100,0	

4.5.2. Značilnosti vključitev v izobraževanje

Kot vidimo na Preglednici 7, je bilo največ udeležencev v mariborski območni službi. Z dokaj visokim deležem ji sledi območna služba Ljubljana. Najmanj anketirancev je bilo v območnih službah Ptuj in Koper.

Preglednica 7: REGIONALNA¹ RAZDELITEV BREZPOSELNIH VKLJUČENIH V PROGRAM 5000

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Maribor	189	58,0	58,0
	Ljubljana	114	35,0	35,0
	Ptuj	16	4,9	4,9
	Koper	7	2,1	2,1
	Skupaj	326	100,0	100,0

¹ * Regije so opredeljene v skladu z organiziranostjo območnih služb zavoda za zaposlovanje

Kot vidimo na Preglednici 8, sta deleža anketirancev glede vrste izobraževanja v enaka.

Preglednica 8: TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	3–letni program	162	49,7	49,7
	4–letni program	164	50,3	50,3
	Skupaj	326	100,0	100,0

Če si vključenost v izobraževalne programe pogledamo natančneje ugotovimo, da jih je bilo v našem podvzorcju največ vključenih v program Podjetniško poslovanje–poslovni sekretar. Temu sledijo programi Gostinska dela, Ekonomsko-komercialni tehnik in Vrtnar-cvetličar. Ostali programi imajo manj kot 10% delež. Med njimi izstopajo Trgovec ter tekstilec. Podatki so prikazani v Preglednici 9.

Preglednica 9: VRSTA IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Podjetniško poslovanje– poslovni sekretar	85	26,1	26,1
	Gostinska dela	53	16,3	16,3
	Ekonomsko-komercialni tehnik	46	14,1	14,1
	Vrtnar-cvetličar	34	10,4	10,4
	Trgovec	23	7,1	7,1
	Voznik motornih vozil	20	6,1	6,1
	Tekstilec	17	5,2	5,2
	Zdravstveni tehnik	13	4,0	4,0
	Upravni tehnik	10	3,1	3,1
	Elektrikar	9	2,8	2,8
	Elektrotehnik	6	1,8	1,8
	Bolničar-negovalec	6	1,8	1,8
	Trgovec-prekvalifikacija	4	1,2	1,2
	Skupaj	326	100,0	100,0

Preglednica 10 prikazuje strukturo udeležencev glede na vrsto šole v katero so bili vključeni. Največ vprašanih je bilo vključenih v srednje šole, sledijo jim zasebne šole in ljudske univerze.

Preglednica 10: VRSTA ŠOLE

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	LU	64	19,6	19,6
	SŠ	162	49,7	49,7
	ZAS	100	30,7	30,7
	Skupaj	326	100,0	100,0

Ker prištevamo brezposelne med bolj "šibke" učence, smo jih povprašali tudi po razlogih zaradi katerih so opustili redno izobraževanje. Prikazani so v Preglednici 11.

Med navedbami prevladujejo finančni razlogi, ki jim sledi neuspešnost v rednem izobraževanju (tretjina anketirancev je navedlo, da jim v šoli ni šlo dobro ali pa da niso marali šole). Relativno velik delež anketiranih (16 %) za svojo prekinitev ni želelo navesti razloga in so odgovorili z "ne vem". Sklepamo lahko, da je bil razlog soroden prejšnjima dvema. 6 % jih je zapustilo šolanje zaradi osebnih težav; 4 % jih je imelo družinske obveznosti oz. zdravstvene probleme (največkrat rojstvo otroka).

Za to vprašanje je tudi značilno, da veliko anketirancev nanj ni odgovorilo. Manjkajočih odgovorov je kar 14 %.

Preglednica 11: RAZLOGI ZA PRENEHANJE ŠOLANJA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	delal/finančni razlogi	72	22,1	25,4
	nisem maral šole	43	13,2	15,1
	v šoli mi ni šlo dobro	51	15,6	18,0
	ne vem	44	13,5	15,5
	drugo	37	11,3	13,0
	družinske obveznosti	11	3,4	3,9
	osebni problemi	16	4,9	5,6
	zdravstveni problemi	10	3,1	3,5
	Skupaj	284	87,1	100,0
Manjkajoči podatki		42	12,9	
Skupaj		326	100,0	

4.5.3. Socialno-ekonomski pogoji izobraževanja

Med socialno-ekonomske dejavnike, ki vplivajo na motiviranost brezposelnega za izobraževanje štejemo mesto bivanja, velikost gospodinjstva in vire dohodka.

Kot vidimo na Preglednici 12 živi polovica vprašanih pri starših, tretjina pa v lastnem stanovanju oz. hiši, 14 % ima stanovanje najeto. V času šolanja jih polovica prebiva pri starših ali sorodnikih. To je pričakovan rezultat, če ga primerjamo s starostjo anketirancev. Prav tako se ujema z navedenim zakonskim stanom udeležencev (44% jih je navedlo, da so samski).

Preglednica 12: PREBIVALIŠČE

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Pri starših ali sorodnikih	161	49,4	49,8
	V lastnem stanovanju/hiši	106	32,5	32,8
	V najetem stanovanju/hiši	46	14,1	14,2
	Drugje	3	,9	,9
	Pri partnerju	7	2,1	2,2
	Skupaj	323	99,1	100,0
Manjkajoči podatki		3	,9	
Skupaj		326	100,0	

Velikost gospodinjstva v katerem prebivajo udeleženci je še eden od socialno-ekonomskih dejavnikov, ki lahko negativno ali pozitivno vplivajo na pripravljenost za izobraževanje. Glavnina anketirancev živi v štiričlanski družini (32%), nekaj manj pa v tričlanski (28%). Najmanj anketiranih živi samih (3%).

Preglednica 13: VELIKOST GOSPODINJSTVA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Sam	10	3,1	3,1
	Dvočlansko gospodinjstvo	51	15,6	15,9
	Tričlansko gospodinjstvo	91	27,9	28,4
	Štiričlansko gospodinjstvo	103	31,6	32,2
	Pet ali več člansko gospodinjstvo	65	19,9	20,3
	Skupaj	320	98,2	100,0
Manjkajoči podatki		6	1,8	
Skupaj		326	100,0	

Kot vidimo na Preglednici 14 je tretjina anketirancev navedlo, da jih preživlja nekdo drug, odstotek manj pa jih dobiva socialno podporo; 16% denarno pomoč ZSRZ, 15% pa jih občasno dela. 3 % odgovorov se je uvrstilo v kategorijo »Drugo« (otroške doklade, renta); 2% pa jih dobiva preživnino.

Preglednica 14: GLAVNI VIR DOHODKA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Preživlja me nekdo drug	103	31,6	32,1
	Socialna podpora	100	30,7	31,2
	Denarna pomoč ZZ	52	16,0	16,2
	Občasno delo	48	14,7	15,0
	Drugo	8	2,5	2,5
	Preživnina	6	1,8	1,9
	SPIZ	4	1,2	1,2
	Skupaj	321	98,5	100,0
Manjkajoči podatki		5	1,5	
Skupaj		326	100,0	

4.5.4. Želje in pričakovanja glede poklica in izobrazbe

V naslednjih štirih preglednicah so prikazane posameznikove poklicne in izobraževalne aspiracije, prav tako pa tudi pričakovanja v zvezi s tem. Poznavanje aspiracij je pomembna informacija s katere lahko sklepamo tudi na motiviranost za izobraževanje.

Preglednica 15 kaže odgovore na vprašanje o tem kakšen poklic bi si v idealnih pogojih brezposelni želeli opravljati. Ugotovimo lahko, da si skoraj polovica vprašanih želi opravljati poklic za katerega bi bila potrebna vsaj višja šola ali več. Dobra tretjina so želi opravljati poklic za katerega je potrebna štiriletna srednja šola, 11 % pa je takih, ki hočejo opravljati manj zahtevne poklice, za katere je potrebna dvo ali tri letna poklicna šola. Iz preglednice lahko še ugotovimo, da se desetina anketirancev ni želela opredeliti glede svojih poklicni aspiracij.

Preglednica 15: POKLICNE ASPIRACIJE

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	dvoletna ali triletna poklicna šola	36	11,0	11,3
	štiriletna srednja šola	108	33,1	34,0
	višja šola, fakulteta ali več ne vem še	140	42,9	44,0
	Skupaj	318	97,5	100,0
Manjkajoči podatki		8	2,5	
Skupaj		326	100,0	

Informacijo o poklicnih aspiracijah lahko obogatimo s podatkom o poklicnih pričakovanjih brezposelnih. S tem vprašanjem smo želeli izvedeti za kakšen poklic pa brezposelni menijo, da imajo realne možnosti, da ga bodo opravljali.

Iz rezultatov prikazanih v Preglednici 16 vidimo, da obstaja med aspiracijami in pričakovanju nekaj razlik. Najočitnejša je razlika med aspiracijami in pričakovanju pri najvišji izobraževalni kategoriji. V primerjavi s Preglednico 15 realno pričakuje, da bo v prihodnosti opravljalo poklic, ki bo zahteval postsekundarne stopnje izobrazbe le 18 % vprašanih. Preostali delež se je porazporedil po ostalih kategorijah. 41 % se jih vidi v službi z srednjo izobrazbo, 25 % pa v službi z poklicno izobrazbo.

Preglednica 16: POKLICNA PRIČAKOVANJA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	dvoletna ali triletna poklicna šola	80	24,5	25,2
	štiriletna srednja šola	133	40,8	41,8
	višja šola, fakulteta ali več ne vem še	58	17,8	18,2
	Skupaj	318	97,5	100,0
Manjkajoči podatki		8	2,5	
Skupaj		326	100,0	

V Preglednici 17, kjer so prikazane izobraževalne aspiracije brezposelnih vidimo, da si skoraj polovica brezposelnih želi v prihodnosti doseči srednješolsko izobrazbo. Tretjina si kot končni izobraževalni cilj zastavila visokošolsko izobrazbo, 17 % pa triletno poklicno izobrazbo. Najmanjši delež brezposelnih si želi doseči magisterij oz. doktorat.

Preglednica 17: IZOBRAŽEVALNE ASPIRACIJE I.

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	Triletna srednja poklicna šola	56	17,2	17,6
	Štiriletna srednja šola	153	46,9	48,0
	Visoka šola/fakulteta	96	29,4	30,1
	Magisterij/doktorat	14	4,3	4,4
	Skupaj	319	97,9	100,0
Manjkajoči podatki		7	2,1	
Skupaj		326	100,0	

Zgornja informacija je sicer dragocena, ne daje pa nam veliko informacij o aspiracijah brezposelnih glede na njihovo sedanjo izobrazbo oz. glede na to kakšno stopnjo izobrazbe daje izobraževalni program v katerega so bili vključeni v času anketiranja. S preprostim izračunom smo izračunali za koliko izobraževalnih stopenj si želijo vprašani višjo izobrazbo glede na to za katero so se v tistem trenutku izobraževali. Naključje ali pa tudi ne je hotelo, da se je odstotek anketirancev, ki si želi eno stopnjo izobrazbo višje od izobraževalnega programa v katerega je trenutno vključen enak deležu udeležence, ki si želi doseči štiriletno srenjo šolo. 34 % brezposelnih si želi le izobrazbo za katero se trenutno šola, kar pomeni, da so to tisti brezposelni, ki se v prihodnosti ne nameravajo več izobraževati. Vsaj ne formalno. 10 % se je zahotelo dve stopnji več, 8 % pa tri oz. štiri (tak je samo en!) izobrazbene stopnje več.

Preglednica 18: IZOBRAŽEVALNE ASPIRACIJE II.

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	izobr. stopnja v P-5000	109	33,4	34,2
	1 izobr. stopnja višje	153	46,9	48,0
	2 izobr. stopnji višje	32	9,8	10,0
	3-4 izobr. stopnje višje	25	7,7	7,8
	Skupaj	319	97,9	100,0
Manjkajoči podatki		7	2,1	
Skupaj		326	100,0	

V preglednici, ki sledi pa so še predstavljeni odgovori na vprašanje kakšna je verjetnost, da bodo anketiranci želeno izobrazbo tudi dosegli. Kot vidimo na Preglednici 19 je prepričanost brezposelnih, da bodo svoje aspiracije uresničili kar velika. Več kot polovici oz. 55 % se zdi, da je verjetno, da bodo želeno izobrazbo dosegli. 30 % jih je prepričanih, da je verjetnost zelo velika, 13 % pa jih meni, da je verjetnost majhna. Le 2 % ne vidi kakšne realne možnosti, da se bodo njihove želje uresničile. Predvidevamo lahko, da tiči razlog za tako »gotovost« v veliki prilagojenosti izobraževanja brezposelnim (anketiranje je potekalo v času, ko je bilo izobraževanje že v teku).

Preglednica 19: IZOBRAŽEVALNA PRIČAKOVANJA

		Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	skoraj ni verjetnosti da bi mi to uspelo	7	2,1	2,2
	malo je verjetno, da mi bo to uspelo	42	12,9	13,3
	verjetno mi bo to uspelo	173	53,1	54,9
	zelo je verjetno, da mi bo to uspelo	93	28,5	29,5
	Skupaj	315	96,6	100,0
Manjkajoči podatki		11	3,4	
Skupaj		326	100,0	

4.6. OPIS UPORABLJENIH INSTRUMENTOV

4.6.1. Lestvica stališč do izobraževanja

Stališče do določenega vedenja (SV) je matematična funkcija uteži, ki pripadajo vsem prepričanjem, ki so povezana z vedenjem. Odvisno je od pričakovanih rezultatov dejanja oz. **instrumentalnosti vedenja (I)** in vrednosti oz. **valence rezultata (V)** (Ajzen & Fishbein, 1980). Posameznikovo stališče do vedenja in objekta je določeno z vplivom niza glavnih prepričanj, ki jih ima o določenem vedenju. Za razumevanje določenih stališč je zato potrebno razumevanje prepričanj povezanih z njimi. Ta so odvisna od tega kakšna pričakovanja ima oseba do posledic določenega vedenja in kakšno je njeno prepričanje o tem ali določeno vedenje res vodi do takih posledic (s tem merimo **moč** prepričanj). Prepričanje ponavadi povezuje določen objekt z določenimi atributi. V primeru vedenjskih prepričanj je, kjer je objekt vedenje, se atributi nanašajo na možne rezultate vedenja. Če to prikažemo s formulo so stališča:

$$SV = V \cdot I$$

SV = stališče do vedenja

I = instrumentalnost (prepričanje, da je mogoče s določenim vedenjem cilj mogoče doseči)

V = valenca (posameznikovo vrednotenje cilja oz. rezultata)

Prvi del vprašalnika meri vrednost valenc, ki so označene od V1 do V18. Posameznik pa je moral posamezni trditvi pripisati oceno posameznega cilja na štiri stopenjski lestvici (nepomembno=1, malo pomembno=2, srednje pomembno=3, zelo pomembno=4).

Drugo komponento stališč do izobraževanja smo merili z t.i. lestvico instrumentalnosti vedenja (Ajzen & Fishbein, 1980). Kot podlaga za merjenje prepričanj o instrumentalnosti vedenja smo uporabili petstopenjsko lestvico Likertovega tipa (sploh se ne strinjam=1, delno se strinjam=2, neodločen=3, delno se strinjam=4, zelo se strinjam=5). Običajno se uporablja 7-stopenjska lestvica (od -3 do +3) z 18 trditvami (I1 do I18).

Skupna "psihološka teža" prepričanj, ki vplivajo na stališče posameznika glede motiviranosti določenega vedenja, je na koncu enaka vsoti produktov uteži in moči posameznih prepričanj:

$$SV = V1 \cdot I1 + V2 \cdot I2 + V3 \cdot I3 \dots V18 \cdot I18.$$

4.6.2. Lestvica subjektivne norme

Subjektivna norma je prav tako funkcija prepričanj o določenem obnašanju. S tem, da v tem primeru ne govorimo o vedenjskih temveč o **normativnih prepričanjih**, ki opisujejo vpliv socialnega okolja na vedenje (Ajzen & Fishbein, 1980). Normativno prepričanje je prepričanje posameznika o verjetnosti, da člani določene referenčne skupine pričakujejo in odobravajo od njega tako vedenje. Podobno kot pri stališčih, je skupna psihološka teža normativnih prepričanj, ki vplivajo na subjektivno normo je enaka vsoti produktov uteži in moči posameznih relevantnih normativnih prepričanj, pomembnih za posameznikovo percepcijo norme. Formula je zato takale:

$$SN = Mp * Np$$

Mp = motivacija za podrejanje (pripravljenost za podrejanje pričakovanjem referenčne skupine)

Np = normativno prepričanje (percepcija referentovega stališča do njegovega ravnanja)

Motivacijo za podrejanje avtorja razlagata kot posameznikovo pripravljenost za podrejanje pričakovanjem referenčne skupine ne glede na njene partikularne zahteve in je izražena kot splošna tendenca posameznika k konformiranju ter kot pripravljenost za podrejanje specifičnim zahtevam za določeno vedenje. Posameznik je npr. lahko na splošno motiviran za izpolnjevanje pričakovanj prijateljev, v specifičnih situacijah pa se jim ne bo uklonil.

Ugotavljanje pomembnosti prepričanj posameznikove referenčne skupine na njegovo motiviranost za izobraževanje poteka na enak način kot pri stališčih.

Prvi del vprašalnika meri vrednost normativnih prepričanj, ki so označene od NP1 do NP8 in so zastavljene v obliki 7-stopenjske lestvice semantičnega diferenciala. Pri trditvi "*Po mnenju _____ bi se moral/a po končanem izobraževanju....*" je ena skrajnost pomenila "zaposeliti se", druga skrajnost pa "še naprej izobraževati".

Drugi del določanja vrednosti subjektivne norme se sestoji iz motivacije posameznika za podrejanje pričakovanjem referenčne skupine. Postavke so označene z Mp1 do Mp 8 so spraševale po pomembnosti mnenja posameznega "referenta" za preizkušanca. Anketiranci so odgovarjali na štiristopenjski lestvici (nepomembno=1, malo pomembno=2, srednje pomembno=3, zelo pomembno=4).

Z dobljenimi rezultati na obeh vrstah merjenj se enako kot poprej izračuna vrednost subjektivne norme z vsoto produktov vrednosti obeh nizov rezultatov:

$$SN = Np1 * Mp1 + Np2 * Mp2 \dots Np8 * Mp8.$$

4.6.3. Vedenjske namere

Vedenjske namere/namen za nadaljevanje izobraževanje sem vzel kot enega od vidikov motiviranosti za izobraževanje. Namen udeležencev, da bodo z izobraževanjem nadaljevali sem ugotavljal z sedem stopenjsko lestvico na kateri so anketiranci izrazili svoje namere glede prihodnjega izobraževanja (Motivacija za izobraževanje in učenje/Splošni podatki/vpr. 13 v prilogi).

4.6.4. Raven aspiracij

Aspiracije smo definirali kot funkcijo subjektivne verjetnosti doseganja določenega cilja in subjektivne vrednosti tega cilja. V našem primeru to prevajamo kot posameznikovo oceno verjetnosti, da bo želeno stopnjo izobrazbe dosegel in stopnjo želene izobrazbe, ki si jo želi (Motivacija za izobraževanje in učenje/Splošni podatki/vpr. 17 in 18 v prilogi).

4.6.5. Lestvica vrednot

Muskova lestvica vrednot (MLV) je sestavljena iz 54 postavk in zaobsega vsa najpomembnejša področja vrednot. Ker je lestvica ocenjevalna, ne pa rangirna (kot so nekatere podobne lestvice vrednot – npr. Pogačnik, 1987) omogoča veliko dodatnih multivariatnih statističnih analiz (npr. faktorske in klusterske analize), ki so pokazale dokaj jasno strukturo vrednot. Faktorska analiza je izločila 11 latentnih faktorskih dimenzij, ki so opredeljene kot vrednostne orientacije; s klusterskimi analizami vrednot pa so se te kategorije združile v 4 obsežne vrednostne skupine, ki jih imenujemo vrednostni tipi. Še dodatno razvrščanje je izločilo dve velekategorije vrednot. Zaradi specifične populacije sem predvideval, da bodo nekatere postavke za preizkušancev prezahtevne, zato sem jih izločil. Skrajšanje vprašalnika je bilo umestno tudi zaradi dolžine lestvice. Uporabil sem skrajšano različico lestvice, ki je bila sestavljena iz 33 vrednot, in sicer tako, da so sem ohranil vsa vrednostna področja. Kot osnovna lestvica je bilo tudi na uporabljeni dodana t.i. **sidrna vrednota**, ki se pri rezultatih ne upošteva.

Vse kar velja za MLV, velja tudi za njeno modificirano obliko MLV-M. Edina razlika je v tem, da se pri MLV-M ocenjujejo posamezne vrednote na lestvici od 1 do 10 in da se pri sidrni vrednoti pojavi vnaprejšnja ocena 5.

Posamezne postavke na se ocenjujejo z ocenami od 1 do 10 (možno je tudi uporabiti ocenjevalno lestvico 1 do 100). Čim večji pomen posameznik pripiše določeni vrednoti tem višja je ocena.

4.6.6. Lestvica samoučinkovitosti in učne motivacije

Sestavljena lestvica, ki sem jo poimenoval *Lestvica samoučinkovitosti in učne motivacije* meri 3 področja posameznikovega odnosa do učenja in sicer zunanjo ter notranjo motivacijo in samoučinkovitost pri učenju (Bandura, 1986). Preizkušanci so morali oceniti 32 postavk na

petstopenjski ocenjevalni lestvici Likertovega tipa (to zame sploh ne velja=1, to zame v glavnem ne velja=2, neodločen=3, 4= to zame v glavnem velja, to zame zelo velja=5).

1. **Notranja motivacija:** 1, 3, 17, 21, 23, 25, 28

2. **Zunanja motivacija:** 2, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 22, 26, 30, 32

3. **Samoučinkovitost:** 5, 9, 18, 19, 27

Trditve 7, 11, 14, 16, 20, 24, 29, 31 se točkuje obrnjeno.

Visoko število točk na posameznem področju pomeni visoko izraženost tega področja.

4.6.7. Zanesljivost lestvic

Analiza zanesljivosti nam omogoča, da ugotovimo značilnosti merskih lestvic in navedb, ki jih sestavljajo. V bistvu se želimo vprašati ali bi bili rezultati testiranja enaki, če bi ista oseba na vprašalnik odgovarjala še enkrat. Psihološki test velja za zanesljivega, če daje v zaporednih testiranjih čim bolj podobne rezultate. Zanesljivost je izredno pomembna merska lastnost, saj pri interpretaciji podatkov večinoma izhajamo iz predpostavke, da bi posameznik naslednjič dosegel podoben rezultat.

Za mersko preizkušene instrumente ni potrebna dodatna analiza zanesljivosti. Ker gre v našem primeru za uporabo lestvic, ki še niso bile uporabljene (razen MLV-M) pa je ta potrebna.

Zanesljivost vprašalnikov sem ugotavljal s Cronbachovim alpha koeficientom zanesljivosti. To je test notranje skladnosti in temelji na medsebojni korelaciji postavk. Večje kot so notranje korelacije (med postavkami) in več kot je postavk, večje so možnosti, da bo test visoko zanesljiv. Zakaj je tako je logično: če z vsemi postavkami v vprašalniku merimo isto lastnost (npr. stališče do izobraževanja) morajo biti postavke med seboj korelirane. Za koeficiente zanesljivosti lahko v bistvu rečemo, da so koeficienti korelacije in se gibljejo od vrednosti nič do ena.

Vrednosti testov so prikazane v Preglednici 20.

Preglednica 20: Zanesljivost lestvic SV_val, SV_ins, SV_sum, SN_np, SN_mp, SN_sum, Nm, Zm, Su in MLV

	Cronbach alpha Koeficient
SV_val	0,7932
SV_ins	0,9030
SV_sum	0,9035
SN_np	0,8467
SN_mp	0,8233
SN_sum	0,8593
Nm	0,6284
Zm	0,6944
Su	0,8232
MLV-M	0,9439

(n=326)

Zanesljivost je odvisna od značilnosti instrumenta in od značilnosti spremenljivk, ki jih merimo (npr. stališča, znanje, inteligenca). Glede na to, da so običajne vrednosti zanesljivosti ocenjevalnih lestvic gibljejo okoli 0,65 (Bucik, 1997), lahko iz rezultatov ugotovimo, da je zanesljivost lestvic na splošno visoka. Rezultati kažejo, da je najbolj zanesljiva lestvica vrednot (MLV-M), sledi ji lestvica instrumentalnosti (SV_ins). Koeficiente nižje od 0,9, a še vedno visoke imajo lestvice normativnih prepričanj (SV_np), motivacije za podrejanje (SV_mp) in samoučinkovitosti (Su). Najnižjo zanesljivost ima lestvica notranje motivacije (Nm).

5. REZULTATI IN INTERPRETACIJA STATISTIČNIH ANALIZ

Zbrani podatki so bili statistično obdelani v skladu s cilji in predvidevanji naloge.

Poleg osnovnih statističnih obdelav, ki vključujejo srednje vrednosti, standardne deviacije, minimalne in maksimalne vrednosti, sem pri ugotavljanju motivacije brezposelnih uporabil še nekatere multivariatne metode:

- Za ugotavljanje razlik med posameznimi skupinami odraslih (po spolu, starosti,...) sem uporabil enosmerne analize variance, ki omogočajo primerjavo ene kategorične spremenljivke z večimi numeričnimi.
- Za ugotavljanje povezanosti med kategoričnimi spremenljivkami mo sem uporabil Hi-kvadrat, med numeričnimi spremenljivkami pa Pearsonov korelacijski koeficient.
- Da bi ugotovil vpliv posameznih motivacijski spremenljivk na motivacijo brezposelnih za izobraževanje sem uporabil metodo multivariatne regresije.
- Za ugotavljanje latentne strukture vrednot brezposelnih pa sem uporabil faktorsko analizo.

Podatke sem obdelal s programom SPSS (verzija 10.0).

5.1. STALIŠČA

5.1.1. Splošni statistični podatki za lestvice stališč

- Lestvica valentnosti izobraževanja

Preglednica 21 prikazuje range povprečnih ocen valentnosti posameznih stališč do izobraževanja ("Kako pomembno je zame...") in standardne deviacije.

Rezultati kažejo, da so brezposelni najvišje na svoji stališčni hierarhiji ocenili delo, ki jih veseli, sledi varna prihodnost, samostojnost in neodvisnost ter zadovoljstvo z delom. Najnižje ocene pa so pripisali stališčem, da imajo družbeni vpliv, veliko prostega časa ter veliko denarja. Ugotovimo lahko, da imajo visoke povprečne ocene stališča, ki so bolj notranje naravnana, najnižje ocene pa so dobila stališča, ki so izrazito "zunanja" (denar, vpliv..).

Minimalni in maksimalni rangi kažejo, da so anketiranci prav vsaki trditvi pripisali najvišjo možno oceno in skoraj vsem pa tudi najnižjo. Izjema so le trditve upoštevanje mnenja, samostojnost in neodvisnost ter varna prihodnost.

Rezultati standardne deviacije ocen kažejo, da je razpršenost ocen višja pri trditvah, ki so ocenjene najnižje. Največja deviacija je pri trditvi prosti čas. Najmanjša SD pa je pri ocenah, ki so na vrhu ocenjevalne lestvice: varna prihodnost, delo, ki jih veseli. Iz tega lahko sklepamo, da se pri distribuciji ocen nekaterih trditev pojavljajo odstopanja od normalne porazdelitve. Ta odstopanja so največja pri tistih trditvah, ki jih preizkušanci navajajo kot najpomembnejša. To dajanje ekstremnih ocen (v našem primeru gre za ekstremno pozitivne ocene) niti ni presenetljivo, saj gre za pojave/trditve, ki so nasplošno visoko cenjene. Odgovori se zato grupirajo v zgornjih dveh kategorijah. Ker je takih lestvic še nekaj (instrumentalnost izobraževanja, vrednote) predvidevam, da se bo ta pojav (odstopanje od normalne distribucije) še ponovil.

Preglednica 21: Deskriptivna statistika za spremenljivke Lestvice stališč – valentnost

	M	SD	MIN.	MAKS.
delo, ki me veseli	3,91	0,37	1,00	4,00
varna prihodnost	3,89	0,32	2,00	4,00
samostojnost/neodvisnost	3,89	0,35	2,00	4,00
zadovoljstvo z delom	3,81	0,46	1,00	4,00
zanimivo delo	3,81	0,44	1,00	4,00
razvijanje osebnosti	3,80	0,50	1,00	4,00
ustvarjalnost	3,70	0,53	1,00	4,00
napredovanje v službi	3,69	0,56	1,00	4,00
služba za nedoločen čas	3,63	0,74	1,00	4,00
možnost dod. izobraževanja	3,55	0,67	1,00	4,00
razumevanje sveta	3,52	0,61	1,00	4,00
upoštevanje mnenja	3,51	0,57	2,00	4,00
izbira med službami	3,51	0,69	1,00	4,00
spoštovano delo	3,49	0,77	1,00	4,00
aktivno sodelovanje	3,33	0,73	1,00	5,00
denar	3,26	0,70	1,00	4,00
prosti čas	3,17	0,82	1,00	4,00
vpliv	2,93	0,81	1,00	4,00

- Lestvica instrumentalnosti izobraževanja

Preglednica 22 nam daje podobne rezultate kot Preglednica 21. Najvišje na hierarhiji instrumentalnosti ("Bolj kot se bom še izobraževal, bolj lahko pričakujem...") se nahajajo trditve samostojnost in neodvisnost pri delu, možnost napredovanja v službi in delo, ki posameznika veseli. Najnižje so ocenjene naslednje trditve: veliko prostega časa, vpliv v družbi, veliko denarja ter razumevanje dogajanja v svetu.

Preglednica 22: Deskriptivna statistika za spremenljivke Lestvice stališč – instrumentalnost

	M	SD	MIN.	MAKS.
samostojnost/neodvisnost	4,53	0,76	1,00	5,00
napredovanje v službi	4,48	0,76	1,00	5,00
delo, ki me veseli	4,46	0,85	1,00	5,00
zadovoljstvo z delom	4,44	0,79	1,00	5,00
varna prihodnost	4,42	0,85	1,00	5,00
zanimivo delo	4,27	0,83	1,00	5,00
ustvarjalnost	4,25	0,82	1,00	5,00
služba za nedoločen čas	4,23	0,97	1,00	5,00
možnost dodatnega izobr.	4,18	0,90	1,00	5,00
razvijanje osebnosti	4,13	0,96	1,00	5,00
spoštovano delo	4,10	0,94	1,00	5,00
izbira med službami	4,10	0,97	1,00	5,00
aktivno sodelovanje	3,98	0,97	1,00	5,00
upoštevanje mnenja	3,94	0,99	1,00	5,00
razumevanje sveta	3,92	0,99	1,00	5,00
denar	3,72	1,10	1,00	5,00
vpliv	3,59	1,04	1,00	5,00
prosti čas	3,28	1,25	1,00	5,00

- Moč stališč

V Preglednici 24 so prikazani produkti lestvic valentnosti in instrumentalnosti izobraževanja, ki kažejo **moč posameznega stališča**. Rezultati kažejo, da se ugotovljena hierarhija stališč večinoma ohranja. Kot najpomembnejši atribut izobraževanja so preizkušanci ocenili samostojnost in neodvisnost pri delu. Tej spremenljivki sledijo stališča, da izobraževanje omogoča delo, ki posameznika res veseli in varna prihodnost. Na dnu hierarhične lestvice se nahajajo stališča, da z izobrazbo narašča prosti čas posameznika, da izobrazba omogoča izbiro med različnimi službami ter da je posledica izobraževanja boljše materialno stanje.

Preglednica 23: Deskriptivna statistika za spremenljivke Lestvice stališč - produkti

	M	SD	MIN.	MAKS.
samostojnost/neodvisnost	17,67	3,57	2,00	20,00
delo, ki me veseli	17,50	3,77	2,00	20,00
varna prihodnost	17,31	3,83	2,00	20,00
zadovoljstvo z delom	16,96	3,82	3,00	20,00
napredovanje v službi	16,68	4,14	2,00	20,00
zanimivo delo	16,34	3,86	4,00	20,00
ustvarjalnost	15,89	4,31	3,00	20,00
razvijanje osebnosti	15,76	4,35	1,00	20,00
služba za nedoločen čas	15,48	5,07	1,00	20,00
možnost dod. izobraževanja	15,16	4,79	1,00	20,00
spoštovano delo	14,69	5,04	1,00	20,00
izbira med službami	14,65	4,98	1,00	20,00
upoštevanje mnenja	14,08	4,80	2,00	20,00
razumevanje sveta	14,03	4,86	1,00	20,00
aktivno sodelovanje v družbi	13,71	5,05	1,00	25,00
denar	12,46	5,09	1,00	20,00
vpliv	10,91	4,91	1,00	20,00
prosti čas	10,83	5,62	1,00	20,00

5.1.2. Faktorska analiza lestvice stališč do vedenja

Lestvica stališč je bila uporabljena prvič zato bi bilo zanimivo ugotoviti morebitne latentne dimenzije med stališči anketirancev. Uporabil sem metodo glavnih komponent z Varimax rotacijo. Bartlettov test sferičnosti je visoko signifikanten ($p < 0,000$), Kaiser-Meyer-Olkinova mera ustreznosti vzorčenja pa je 0,91.

V Preglednici 24 so prikazane osnovne lastne vrednosti faktorjev, odstotke variance in kumulativne odstotke variance v zvezi z ocenjevanjem stališč.

Preglednica 24: Lastne vrednosti in pojasnjeni odstotni deleži variance (lestvica stališč)

Faktorji	Lastne vrednosti	% Variance	Kumulativni %
1	7,044	39,134	39,134
2	1,388	7,709	46,843
3	1,168	6,490	53,333
4	1,007	5,593	58,925
5	,955	5,305	64,231
6	,865	4,807	69,038
7	,726	4,031	73,069
8	,631	3,507	76,576
9	,602	3,343	79,919
10	,559	3,105	83,025
11	,492	2,732	85,756
12	,446	2,479	88,235
13	,438	2,433	90,668
14	,408	2,269	92,936
15	,372	2,068	95,004
16	,325	1,807	96,811
17	,303	1,681	98,492
18	,271	1,508	100,000

Preglednica 24 kaže, da je mogoče z enim faktorjem pojasniti dobršen del variance (39 %).

Najprej sem želel identificirati faktorje najnižjega obsega. Tiste, ki so bili po Kaiserjevem kriteriju ekstrakcije izločeni in katerih lastne vrednosti so večje od 1,00. Takih je bilo štiri.

- Štirifaktorska solucija

Štirifaktorska solucija pojasni 58,93 odstotkov variance.

Preglednica 25: Rotirana faktorska matrika štirih ekstrahiranih faktorjev

	Faktorji			
	1	2	3	4
zadovoljstvo z delom	,696	,143	,128	,212
zanimivo delo	,670	,338	,192	
delo, ki me veseli	,648	,289	,197	
varna prihodnost	,642	,272		,212
samostojnost/neodvisnot	,624	,121	,178	,216
razumevanje sveta	,124	,727	,147	,118
upoštevanje mnenja	,277	,664	,398	
ustvarjalnost	,504	,630		
možnost dod. izobraževanja	,269	,572		,379
aktivno sodelovanje v družbi	,456	,569	,178	,115
razvijanje osebnosti	,154	,505		,346
prosti čas	,273		,782	
denar	,163		,753	,350
vpliv		,439	,606	,325
spoštovano delo	,412	,399	,425	,100
izbira med službami	,112	,195	,211	,711
napredovanje v službi	,154	,356	,231	,661
služba za nedoločen čas	,511	-,108	,107	,567

S prvim faktorjem najbolj korelirajo stališča, ki izražajo potrebo po **zadovoljstvu pri delu** in **varnosti**. To so naslednja stališča: "zadovoljstvo z delom", "zanimivo delo", "delo, ki ga veseli", "varna prihodnost" in "samostojnost ter neodvisnost pri delu".

Drugi faktor nasičajo **samoizpolnitvena** stališča: "razumevanje sveta", "upoštevanje mnenja", "ustvarjalnost" (visoko nasičen tudi z prvim faktorjem), "možnost dodatnega izobraževanja", "aktivno sodelovanje v družbi" (prav tako nasičuje tudi prvi faktor) in "razvijanje osebnosti".

Za tretji faktor so značilna **statusna** stališča: "prosti čas", "denar" in "vpliv".

Za četrti faktor so značilna stališča, ki jih označuje neke vrste **varnega napredovanje kariere**. Gre za stališča: "izbira med službami", "napredovanje v službi", "služba za nedoločen čas".

Kot vidimo stališče "spoštovano delo" skoraj enakomerno zasičuje prve tri faktorje. Stališče "vpliv" pa poleg statusne dimenzije stališč korelira tudi z drugim in četrtem faktorjem.

- Dvofaktorska solucija

Z dvema faktorji pojasnimo 46,84 odstotkov variance.

Iz Preglednice 26 je razvidno, da prvi faktor nasičajo "ustvarjalnost", "zanimivo delo", "aktivno sodelovanje", "delo, ki me veseli", "varna prihodnost", "zadovoljstvo z delom", "upoštevanje mnenja", "možnost dodatnega izobraževanja", "samostojnost/neodvisnost", "razumevanje sveta", "spoštovano delo", "razvijanje osebnosti". Ta stališča kažejo na neke vrste **intrinzične usmeritve** do izobraževanja.

Drugi faktor pa je povezan z denarjem, vplivom, prostim časom, napredovanjem v službi, izbiro med službami. Ugotovimo lahko, da je v drugi skupini stališč bolj poudarjena **ekstrinzična usmeritev** do izobraževanja.

Spoštovano delo in služba za nedoločen čas zasičujeta obe latentni dimenziji dokaj enakomerno.

Preglednica 26: Rotirana faktorska matrika dveh ekstrahiranih faktorjev

	faktorji	
	1	2
ustvarjalnost	,784	
zanimivo delo	,714	,175
aktivno sodelovanje	,698	,263
delo, ki me veseli	,666	,198
varna prihodnost	,664	,202
zadovoljstvo z delom	,620	,230
upoštevanje mnenja	,602	,428
možnost dod. izobraž.	,578	,263
samostojnost/neodvisnost	,547	,271
razumevanje sveta	,545	,265
spoštovano delo	,537	,431
razvijanje osebnosti	,442	,282
denar	,128	,812
vpliv	,266	,722
prosti čas	,165	,627
napredovanje v službi	,337	,616
izbira med službami	,206	,614
služba za nedoločen čas	,327	,404

5.2. SUBJEKTIVNA NORMA

5.2.1. Splošni statistični podatki za lestvice subjektivnih norm

Tako kot stališča je tudi vrednost subjektivne norme sestavljena iz ocen dveh lestvic: lestvice normativnih prepričanj in lestvice motivacije za podrejanje. V nadaljevanju si bomo pogledali značilnosti obeh.

- Lestvica normativnih prepričanj

Kot vidimo na Preglednici 27 so preizkušanci pri ocenjevanju vseh postavk uporabili vse možne ocene. Najvišje na hierarhiji normativnih referentov se po večini brezposelnih nahajajo prijatelji, partner ter učitelji. Na dnu lestvice pa je svetovalec na zavodu za zaposlovanje. Kot vidimo iz vrednosti aritmetičnih sredin je ocena povezana z njim edina, ki je negativna.

Ker je bilo ocenjevanje relativno neenotno, so tudi vrednosti standardne deviacije pri nekaterih postavkah relativno visoke. Največja razpršenost ocen je pri postavkah partner in oče, najnižja pa pri učiteljih ter svetovalcih na izobraževalni ustanovi.

Preglednica 27: Deskriptivna statistika za spremenljivke subjektivne norme – normativna prepričanja

	M	SD	MIN.	MAKS.
prijatelji	0,96	2,03	-3,00	3,00
partner	0,80	2,26	-3,00	3,00
učitelji	0,78	1,67	-3,00	3,00
svetovalec na šoli	0,55	1,71	-3,00	3,00
mama	0,54	2,20	-3,00	3,00
brat/sestra	0,52	2,04	-3,00	3,00
oče	0,36	2,21	-3,00	3,00
svetovalec na ZZRS	-0,12	1,96	-3,00	3,00

- Lestvica motivacije za podrejanje

Pri lestvici, kjer so pripravljenost upoštevanja mnenja posameznega referenta ocenjevali s 4-stopenjsko lestvico so preizkušanci pri vseh postavah uporabili vse možne ocene. Pogled na povprečne ocene kaže, da se ocene gibljejo od sredine proti ekstremno pozitivnim ocenam. Najvišje ocene so anketiranci pripisali mnenju parterja, svetovalca na zavodu za zaposlovanje, ter materi. Najnižjih ocen pa so bili deležni brat/sestra, prijatelji ter oče.

Standardna deviacija je v tem primeru nižja kot v Preglednici 28, kar kaže na večjo enotnost ocen.

Preglednica 28: Deskriptivna statistika za spremenljivke Lestvice subjektivne norme – motivacija za podrejanje

	M	SD	MIN.	MAKS.
partner	3,38	0,80	1,00	4,00
svetovalec na ZZRS	3,14	0,87	1,00	4,00
mama	3,10	0,88	1,00	4,00
svetovalec na šoli	3,10	0,85	1,00	4,00
učitelji	3,06	0,85	1,00	4,00
oče	2,87	1,02	1,00	4,00
prijatelji	2,82	0,74	1,00	4,00
brat/sestra	2,65	0,92	1,00	4,00

- Moč subjektivnih norm

V Preglednici 29 so predstavljeni produkti komponent, ki kažejo na moč posamezne subjektivne norme. Kot je razvidno so najpomembnejši referenti, ki vplivajo na posameznikovo motiviranost za izobraževanje partner, prijatelji ter učitelji na izobraževalni ustanovi.

Aritmetične sredine so glede na razpon med minimalno in maksimalno vrednostjo nizke. Kot posledica tega so vrednosti standardne deviacije visoke. Vrednosti koeficienta standardne deviacije so relativne enakomerne. Največja razpršenost odgovorov je pri referentu z najvišjo povprečno oceno, najbolj enotno so preizkušanci ocenjevali vlogo učitelja na šoli.

Preglednica 29: Deskriptivna statistika za spremenljivke Lestvice subjektivne norme –produkti

	M	SD	MIN.	MAKS.
partner	2,91	8,03	-12,00	12,00
prijatelji	2,89	6,14	-12,00	12,00
učitelji	2,59	5,51	-12,00	12,00
mama	2,13	7,32	-12,00	12,00
svetovalec na šoli	1,88	5,77	-12,00	12,00
brat/sestra	1,78	5,90	-12,00	12,00
oče	1,73	6,96	-12,00	12,00
svetovalec na ZZRS.	-0,14	6,60	-12,00	12,00

5.3. VEDENJSKE NAMERE

Vedenjske namere so mera s katero smo merili pripravljenost anketirancev za nadaljevanje izobraževanja. Aritmetična sredina se giblje malo nad ničlo ($M=0,04$; $SD=2,25$). Iz vrednosti standardne deviacije vidimo, da so bile ocene anketirancev o njihovi prihodnosti po končanju izobraževanja v Programu 5000 izredno raznolike. V ocenjevalnem razponu od -3 (po koncu izobraževanja v Programu 5000 se bom zaposlil) do $+3$ (po koncu izobraževanja v Programu 5000 se bom naprej izobraževal) so anketiranci dajali svoje ocene tako kot je prikazano v Preglednici 30. Kot vidimo se želi približno enak delež preizkušancev po zaključku izobraževanja zaposliti in še naprej izobraževati. 19 % anketirancev je glede svoje poti še neodločenih.

Preglednica 30: Distribucija odgovorov na vprašanje o vedenjskih namerah ("Po končanem izobraževanju v P-5000 bom najverjetneje...")

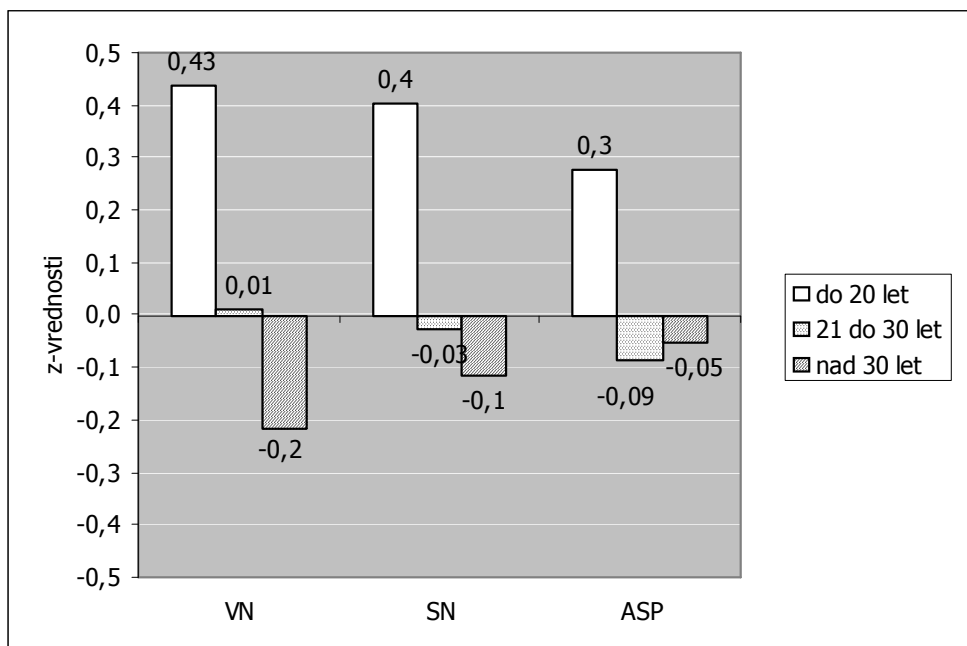
		Ocena	Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Veljavni	poiskal službo	-3	76	23,3	23,8
		-2	23	7,1	7,2
		-1	26	8,0	8,1
	neodločen	0	62	19,0	19,4
		1	28	8,6	8,8
		2	31	9,5	9,7
		3	74	22,7	23,1
nadaljeval šolanje	Skupaj	320	98,2	100,0	
Manjkajoče vrednosti			6	1,8	
Skupaj			326	100,0	

Če obstajajo kakšne razlike v stališčih, subjektivni normi, vedenjskih namerah ali aspiracijah, si bomo ogledali v naslednjem poglavju.

5.3.1. Enosmerne analize variance za stališča in subjektivno normo in vedenjske namere

- Starost

Glede na spol ni statistično pomembnih razlik, medtem pa, ko primerjava po starosti pokaže, da so aritmetične sredine različne na področju vedenjskih namer, aspiracij in subjektivne norme.

Slika 3: Statistično pomembne razlike v vedenjskih namerah, subjektivni normi in aspiracijah glede na starost²

Glede na starost je statistično pomembnih razlik kar nekaj (Slika 3). Natančnejše opredelitve kažejo na to, da je pripravljenost za nadaljevanje izobraževanja izrazito visoka pri preizkušancih, ki so mlajši od 20 let. Že pri naslednji starostni kategoriji le-ta strmo pade in nato pada še naprej. Najmanjša pripravljenost za nadaljevanje izobraževanja je pri preizkušancih starih nad 31 let.

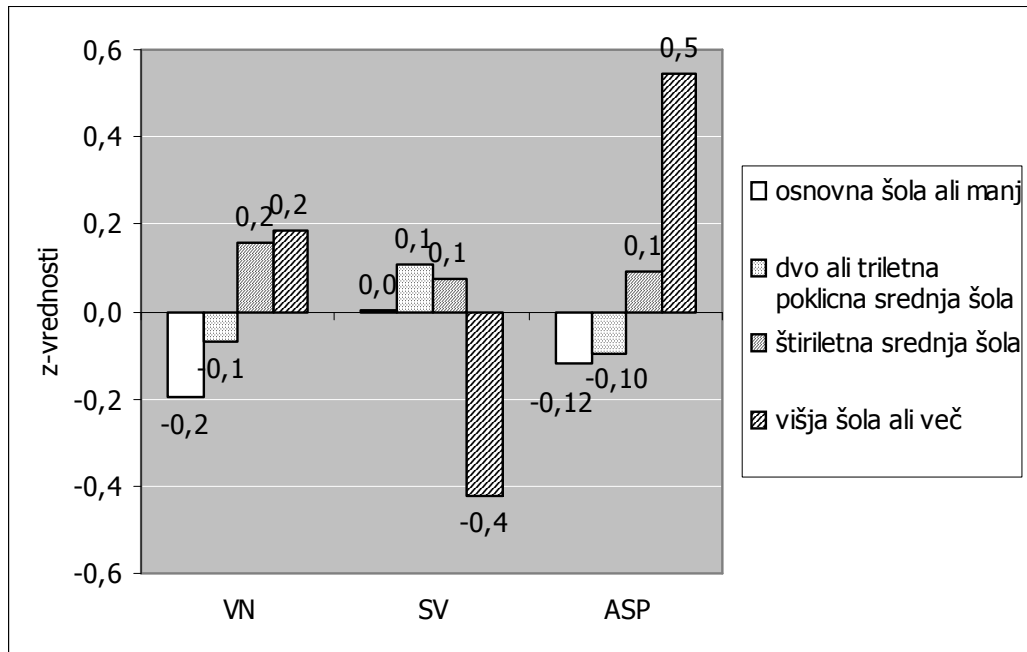
Podobno je tudi glede subjektivne norme. Subjektivna norma je še posebej pomembna pri najmlajših anketirancih, s starostjo pa njena moč pada. Ta rezultat je mogoče logično razložiti, saj so udeleženci izobraževanja pri tej starosti še izrazito nesamostojni. Nesamostojnost lahko razložimo tako z ekonomskega vidika, saj jih veliko živi pri starših ali sorodnikih po eni strani, kot psihološkega vidika – glede na starost je mnenje njihovih pomembnih drug za njih bolj pomemben dejavnik odločanja, kot za starejše.

- Izobrazba staršev

Najprej si oglejmo kakšen vpliv ima izobrazba očeta na posamezne dejavnike motivacije. Rezultati so prikazani na Sliki 4. Statistično pomembne razlike ugotovimo pri stališčih do izobraževanja, aspiracijah. Na robu statistične pomembnosti pa je tudi namen nadaljevati izobraževanje. Iz Slike 4 je razvidno, da s stopnjo očetove izobrazbe linearno narašča tudi

² OPOMBA: Pri analizah v tem poglavju smo naredili transformacijo »grobih« podatkov v **z-vrednosti**. Z njimi namreč lažje primerjamo rezultati različnih merjenj (npr. sekunde, metri,..). Z-vrednosti nam povedo koliko standardnih deviacij nad ali pod aritmetično sredino se določen rezultat nahaja. Matematično to pomeni, da odštejemo vsak rezultat od aritmetične sredine vzorca in ga delimo s standardno deviacijo vzorca. S to transformacijo se vse vrednosti prevedejo na enote z aritmetično sredino 0 in standardno deviacijo 1.

namen udeleženca Programa 5000, da bo z izobraževanjem nadaljeval. Še bolj presenetljiv trend lahko opazimo na področju stališč. Ocene stališč do izobraževanja z izobrazbo očeta padajo, izrazito nizka pa so pri posameznikih katerih očetje imajo višjo izobrazbo ali več.

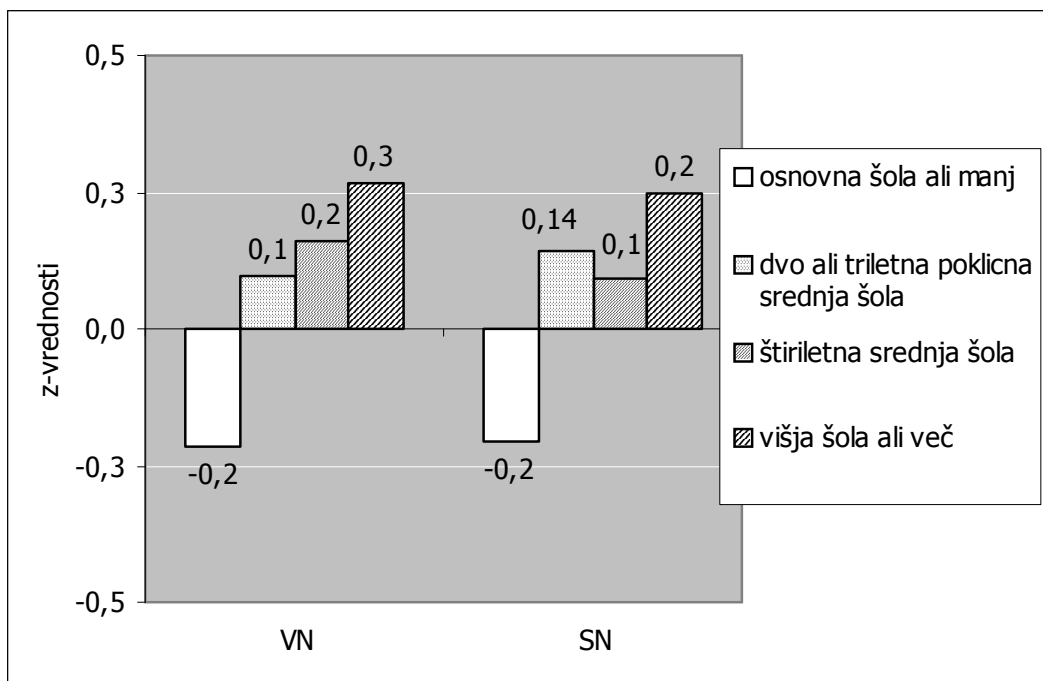

Slika 4: Statistično pomembne razlike v vedenjskih namerah in subjektivni normi glede na formalno izobrazbo očeta

V nadaljevanju si bomo še ogledali vpliv materine izobrazbe na posamezne značilnosti brezposelnih. Rezultati so prikazani na Sliki 5.

Kot vidimo iz preglednice ima izobrazba matere statistično pomemben vpliv med anketiranci na dveh področjih: namenu in subjektivni normi.

Na obeh področjih je povezanost linearna. Višja kot je izobrazba matere bolj so brezposelni odločeni, da bodo z izobraževanjem nadaljevali. Enako je tudi z izraženostjo subjektivnih norm. S stopnjo izobrazbe raste njihova pomembnost.

Slika 5: Statistično pomembne razlike v vedenjskih namerah in subjektivni normi glede na formalno izobrazbo matere

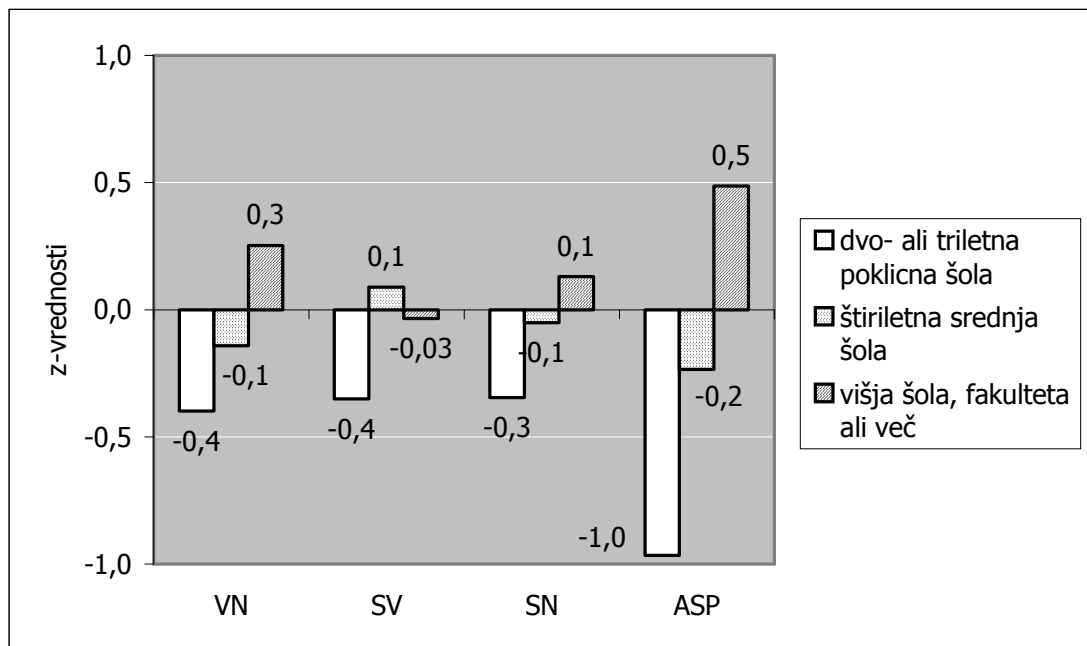
Ker se zaradi hitrega naraščanja izobrazbene ravni prebivalstva, izobrazbene razlike zmanjšujejo, lahko pričakujemo, da se bo sčasoma vpliv izobrazbe staršev na šolski uspeh zmanjšal. Na mesto te pa se bodo začeli uveljavljati drugi dejavniki kot so vrsta šole in smer izobrazbe, ki se bodo razlikovale v prestižu in možnostih za dobro zaposlitev.

- Poklicne aspiracije

Analiza rezultatov nam pokaže, da so razlike v poklicnih aspiracijah statistično pomembne na naslednjih področjih: namena in subjektivnih norm. Kažejo pa se tudi tendence k statistični pomembnosti na področju stališč.

Za vsa področja merjenja lahko trdimo, da njihova pomembnost narašča z stopnjo poklicnih aspiracij.

Logično je, da je namen za nadaljevanje izobraževanja izrazito bolj izražen pri posamezniki, ki imajo višje poklicne aspiracije. Prav tako je pričakovano, da so stališča bolj pozitivna pri posameznikih z višjimi aspiracijami. Enako velja za subjektivno normo.

Slika 6: Statistično pomembne razlike v vedenjskih namerah, stališčih, subjektivni normi, samoučinkovitosti in aspiracijah glede na poklicne aspiracije

Poklicne aspiracije so dejavnik, ki se je pokazal kot izredno ločevalen. Logično je, da posameznik, ki ima visoke poklicne aspiracije (izražene v stopnji izobrazbi, ki je potrebna za opravljanje določenega poklica) želi nadaljevati izobraževanje. Povezanost je na tem področju zelo očitna: višje kot so aspiracije po poklicu bolj je namen izražen. Razlike so vidne na Sliki 6.

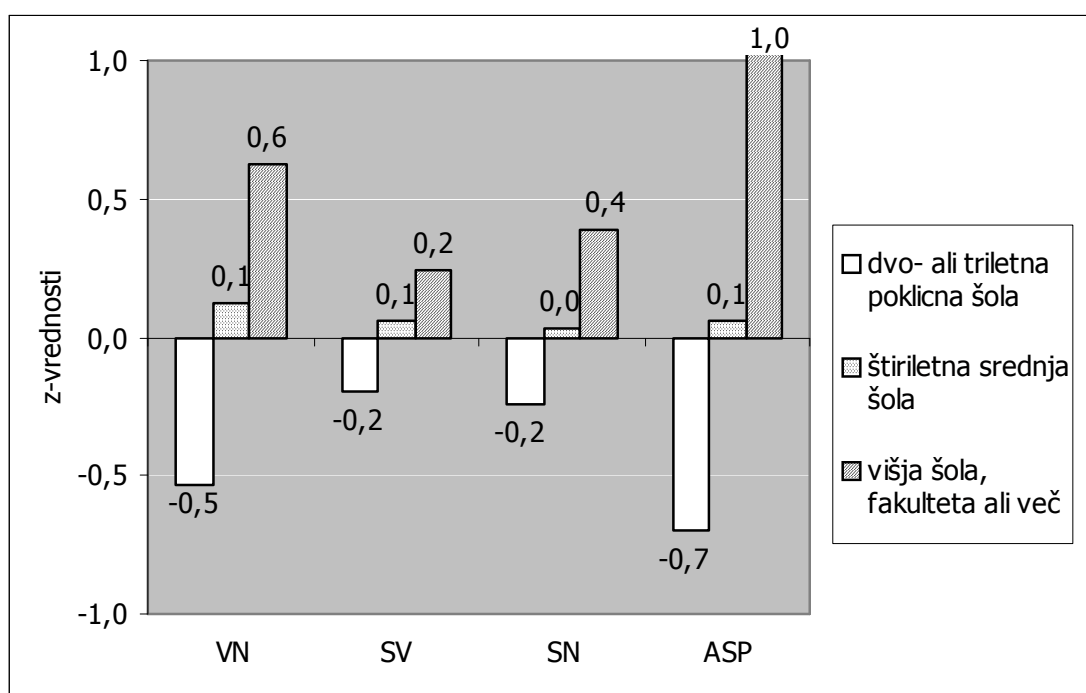
Poleg poznavanja poklicnih aspiracij je pomembna tudi verjetnost oz. pričakovanje kakšen poklic bo posameznik opravljal glede na njegova realna pričakovanja.

- Poklicna pričakovanja

Statistično pomembne so razlike med vsemi opazovanimi spremenljivkami.

Višja kot so pričakovanja preizkušancev glede njihovega bodočega poklica bolj so pomembnost posameznih področij velika.

Enako kot za poklicne aspiracije lahko ugotovimo, da z poklicnimi pričakovanji narašča tudi odločenost osebe, da bo izobraževanje nadaljevala. Z ravno poklicnih pričakovanj narašča raven izobraževalnih aspiracij, stališč ter subjektivne norm.

Slika 7: Statistično pomembne razlike v vedenjskih namerah, stališčih, subjektivni normi, samoučinkovitosti in aspiracijah glede na poklicna pričakovanja

5.4. VREDNOTE

5.4.1. Splošni statistični podatki za lestvico vrednot

Najprej se bomo osredotočili na to, kako so preizkušanci rangirali posamezne vrednote. Kot vidimo iz Preglednice 31 so na vrhu hierarhične lestvice naslednje vrednote: zdravje, družinska sreča, ljubezen, razumevanje s partnerjem in mir na svetu. To so vrednote, katerih povprečna ocena se giblje nad devet. Kot vidimo gre pri vrednotah, ki jih anketiranci najvišje cenijo za vrednote tradicionalno moralnega in izpolnitvenega značaja.

Katerim vrednotam pripisujejo brezposelnim najnižje ocene?

Na dnu vrednotene hierarhije se nahajajo vrednote so vera v boga, uživanje v umetnosti in patriotizem. Prav tako so preizkušanci nizko ocenili še nekatere potenčne vrednote kot so vznemirljivo življenje, uživanje v športu, ugled itd.

Minimalni in maksimalni rangi kažejo, da je prav vsaka vrednota dobila maksimalno oceno in skoraj vsaka tudi minimalno. Izjema so le vrednote zdravje, družinska sreča, ljubezen, razumevanje s partnerjem, prijateljstvo, delavnost, znanje in družabnost. Gre torej za vrednote, ki so po pomembnosti z izjemo zadnjih dveh uvrščene na zgornjo tretjino lestvice.

Iz rezultatov standardne deviacije se vidi, da je razpršenost odgovorov večja pri vrednotah, ki so ocenjene z nižjimi ocenami. Najvišja variabilnost rezultatov je pri vrednoti vera v boga. Najbolj enotni so si bili ocenjevalci pri vrednotah, ki so bile najvišje ocenjene.

Kot je bilo povedano že pri prejšnjih lestvicah, se pri trditvah, ki so izredno zaželene pogosto zgodi, da ocenjevalci dajejo ekstremno pozitivne ocene in se zato odgovori grupirajo le okoli najvišjih ocen.

Preglednica 31: Deskriptivna statistika za Lestvico vrednot

	M	SD	MIN.	MAKS.
zdravje	9,42	1,46	2,00	10,00
družinska sreča	9,21	1,52	2,00	10,00
ljubezen	9,20	1,56	2,00	10,00
razumevanje s partnerjem	9,05	1,67	1,00	10,00
mir na svetu	9,02	1,84	1,00	10,00
zvestoba	8,81	1,75	1,00	10,00
svoboda	8,66	2,06	1,00	10,00
prijateljstvo	8,64	1,78	2,00	10,00
poštenost	8,51	1,93	2,00	10,00
spoznavanje resnice	8,46	2,02	1,00	10,00
upanje v prihodnost	8,28	2,12	1,00	10,00
delavnost	8,27	1,94	3,00	10,00
uspeh v poklicu	8,25	2,04	1,00	10,00
sloga med ljudmi	8,21	1,95	1,00	10,00
dobrota	8,13	2,03	1,00	10,00
znanje	8,12	1,94	3,00	10,00
nacionalna enakopravnost	8,04	2,31	1,00	10,00
počitek	8,02	2,17	1,00	10,00
modrost	8,01	2,07	1,00	10,00
uživanje v naravi	7,84	2,27	1,00	10,00
prosti čas	7,57	2,17	1,00	10,00
veselje in zabava	7,51	2,27	1,00	10,00
denar in imetje	7,38	2,27	1,00	10,00
udobno življenje	7,14	2,44	1,00	10,00
spoštovanje zakonov	7,07	2,61	1,00	10,00
družabno življenje	6,93	2,27	2,00	10,00
ugled v družbi	6,64	2,39	1,00	10,00
šport in rekreacija	6,34	2,58	1,00	10,00
vznemirljivo življenje	6,30	2,66	1,00	10,00
ljubezen do domovine	6,23	2,70	1,00	10,00
uživanje v umetnosti	6,02	2,68	1,00	10,00
vera v Boga	4,33	3,02	1,00	10,00

5.4.2. Faktorska analiza lestvice vrednot

Lestvica vrednot je bila že velikokrat faktorizirana, tako, da vemo že veliko o latentnih dimenzijah vrednot, prav tako pa so nam iz mnogih raziskav znane tudi hierarhične lastnosti vrednotnega prostora. Malo manj pa vemo o vrednotah brezposelnih. Da bi potrdili obstoj podobne latentne strukture vrednotnega prostora brezposelnih, kot jo je na drugih populacijah ugotovil Musek, sem uporabil faktorske analize. Pri ekstrakciji faktorjev sem izhajal iz predhodnih raziskav, ki jih je opravil Musek. Musek hierarhično deli vrednotni prostor na 2 velekategorije, 4 kategorije srednjega obsega in 9 do 11 več vrednotnih orientacij.

Pri vseh solucija je bila uporabljena metoda glavnih komponent z varimax rotacijo. Bartlettov test sferičnosti je signifikanten ($p < 0,000$). Kaiser-Meyer-Olkinova mera ustreznosti vzorčenja pa je 0,93.

V Preglednici 32 so prikazane lastne vrednosti faktorjev, odstotki variance in kumulativne odstotke variance.

Preglednica 32: Lastne vrednosti in pojasnjeni odstotni deleži variance (MLV-M)

Faktorji	Lastne Vrednosti	% variance	Kumulativni %
1	12,444	38,887	38,887
2	2,409	7,529	46,416
3	1,684	5,262	51,678
4	1,209	3,778	55,456
5	1,078	3,370	58,826
6	1,029	3,217	62,042
7	,922	2,882	64,924
8	,885	2,767	67,691
9	,840	2,624	70,315
10	,753	2,355	72,670
11	,752	2,349	75,019
12	,718	2,242	77,262
13	,640	2,000	79,262
14	,557	1,740	81,002
15	,534	1,668	82,669
16	,493	1,539	84,209
17	,484	1,513	85,722
18	,447	1,398	87,120
19	,407	1,271	88,391
20	,399	1,247	89,638
21	,380	1,187	90,825
22	,369	1,154	91,979
23	,341	1,066	93,045
24	,309	,967	94,012
25	,292	,914	94,926
26	,280	,876	95,802
27	,275	,861	96,662
28	,257	,803	97,465
29	,232	,725	98,191
30	,209	,652	98,842
31	,201	,630	99,472
32	,169	,528	100,000

- Šestfaktorska solucija

Identifikacijo faktorjev sem začel pri faktorjih najnižjega obsega. Musek jih imenuje vrednotne kategorije srednjega obsega oz. *vrednotne usmeritve*. Iz Preglednice 32 lahko razberemo, da je šest faktorjev katerih lastne vrednosti so po Kaiserjevem kriteriju

ekstrakcije večje od 1,00. Skupaj ti faktorji pojasnjujejo 62,04 odstotkov variance. Preglednica 33 pa prikazuje rotirano faktorsko matriko šestih faktorjev.

Preglednica 33: Rotirana faktorska matrika šestih ekstrahiranih faktorjev

	Faktorji					
	1	2	3	4	5	6
delavnost	,727		,267	,343	,136	,128
razum. s partnerjem	,670	,143	,281			,187
znanje	,645	,123	,172		,309	
poštenost	,619	,137	,119	,200		,402
dobrota	,604	,242	,224	,355		
uspeh v poklicu	,505	,133	,341		,397	
sožitje med narodi	,478	,356	,381	,284	,119	
vznemirljivo življenje		,695	,151		,308	
svoboda	,339	,690	,189			
zabava		,644	,221		,447	,174
prosti čas		,607	,211		,268	,310
narava	,252	,461	,170	,448		,180
umetnost	,167	,454	,227	,412	,209	-,106
počitek	,177	,450	,237	,262	,255	,423
prijateljstvo	,381	,418	,255	,190	,199	,367
šport	,272	,397	-,205	,332	,357	
modrost	,329	,366	,358	,223	,297	,258
ljubezen	,288	,237	,699		,160	,187
spoznavanje resnice	,237	,289	,678	,211	,181	
zvestoba	,276		,674	,254		,312
upanje	,274	,316	,637	,205	,220	
družinska sreča	,420	,167	,555	,163		,379
patriotizem			,135	,786	,236	,135
vera			,115	,740	,203	
zakoni	,351		,179	,605		,307
nacionalna enakopr.	,216	,389	,402	,470		
denar in imetje		,204	,325	,150	,734	
ugled v družbi	,292	,132		,267	,653	-,106
udobno življenje		,274	,112	,185	,615	,274
družabno življenje	,269	,447			,546	,114
zdravje	,220		,156		,112	,791
mir na svetu	,246	,236	,349	,314		,421

Kot vidimo iz Preglednice 39 je prvi faktor nasičen z vrednotami kot so "delavnost", "razumevanje s partnerjem", "znanje", "poštenost", "dobrota", "uspeh v poklicu" in "sožitje med narodi". Gre za faktor t.i. **tradicionalno-moralnih vrednot**.

V drugem faktorju se povezujejo vrednote "vznemirljivo življenje", "svoboda", "veselje in zabava", "prosti čas" in "uživanje v umetnosti". To vrednotno usmeritev bi lahko poimenovali usmeritev **hedonskih vrednot**.

Tretji faktor nasiča vrednote štiri vrednote: "ljubezen", "spoznavanje resnica", "zvestoba", "upanje v prihodnost" in "družinska sreča". To je faktor **izpolnitvenih vrednot**. Značilno je tudi, da vrednota "družinska sreča" korelira tudi s prvim faktorjem.

Četrty faktor je povezan predvsem z "ljubeznijo do domovine", "vero v Boga" in "spoštovanjem zakonov". Očitno se v tem faktorju povezujejo **patriotske vrednote**.

Pri petem faktorju vidimo veliko povezanost vrednotami "denar in imetje", "ugled v družbi" in "udobno življenje" in ". Gre za usmeritev **statusnih vrednot**. Ta usmeritev je sorodna hedonski usmeritvi. To lahko vidimo iz nasičenja določenih vrednot, še posebej pa vrednote "družabno življenje", z obema usmeritvami.

Šesti faktor je močno nasičen le z eno vrednoto: zdravje, ki jo uvrščamo med usmeritve t.i. **osebne varnosti**.

- Štirifaktorska solucija

Na nivoju štirifaktorske solucije govorimo o *vrednotnih tipih*, ki pojasnjujejo 55,46 odstotka celotne variance.

Prvi vrednotni tip je nasičen z **izpolnitvenimi in družinskimi vrednotami** kot so: "družinska sreča", "zvestoba partnerju", "ljubezen", "spoznavanje resnice", "mir na svetu", "upanje v prihodnost"itn.

Drugi vrednotni tip se povezuje v kombinacijo **potenčnih in hedonskih vrednot**: "veselje in zabava", "polno in vznemirljivo življenje", "družabnost", "denar in imetje", "prosti čas", "udobno življenje", "ugled v družbi" itn.

Tretji vrednotni tip določajo **moralne vrednotne usmeritve**: "delavnost", "znanje", "poštenost", "razumevanje s partnerjem", "dobroto" in "uspeh v poklicu".

Četrty vrednotni tip se povezuje s **spoštovanjem tradicionalnih socialnih norm in morale**. Ta latentna dimenzija visoko korelira s "patriotizmom", "vero v Boga" in "spoštovanjem zakonov".

Preglednica 34: Rotirana faktorska matrika štirih ekstrahiranih faktorjev

	Faktorji			
	1	2	3	4
družinska sreča	,724	,119	,353	,123
zvestoba	,716		,214	,261
ljubezen	,703	,292	,201	
spoznavanje resnice	,638	,345	,135	,224
mir na svetu	,606		,200	,233
upanje v prihodnost	,597	,387	,180	,221
zdravje	,489		,307	
nacionalna enak.	,482	,330	,132	,435
prijateljstvo	,474	,420	,377	,139
sožitje med ljudmi	,470	,324	,399	,262
modrost	,469	,455	,316	,209
narava	,380	,338	,208	,375
veselje in zabava	,285	,779		
vznemerljivo življ.	,188	,727		
družabno življenje		,673	,345	,116
denar in imetje	,148	,652		,248
prosti čas	,381	,627	,105	
udobno življenje	,131	,606	,149	,222
ugled v družbi		,515	,355	,363
šport in rekreacija	-,114	,499	,325	,324
svoboda	,354	,496	,250	
počitek	,454	,490	,199	,209
uživanje v umetnosti	,235	,467	,111	,403
delavnost	,371		,691	,348
znanje	,213	,266	,648	
poštenost	,400		,620	,142
razum. s partnerjem	,436		,609	-,104
dobrota	,366	,196	,550	,328
uspeh v poklicu	,289	,347	,492	,140
patriotizem	,193	,175	,105	,788
vera v Boga		,152		,758
spoštovanje zakonov	,384		,345	,561

- Dvofaktorska solucija

Manj faktorjev kot izločimo, širše vrednotne kategorije (usmeritve) dobimo. V Preglednici 41 so prikazani rezultati dvofaktorske solucije. Prva dva faktorja pojasnjujeta skoraj polovico celotne variance (46,42), kar dokazuje generalnost njunega značaja.

Če se osredotočimo na zasičenost posameznih faktorjev, ugotovimo, da so s prvo latentno dimenzijo vrednostnega prostora nasičene vrednote družinska sreča, delavnost, zvestoba, poštenost, razumevanje s partnerjem, dobrotu, ljubezen do otrok, mir na svetu, sožitje in sloga med ljudmi, spoštovanje zakonov, spoznavanje resnice, prijateljstvo, upanje v prihodnost, modrost, zdravje, znanje, uspeh v poklicu, enakopravnost med narodi, sožitje z naravo, mir in počitek, svoboda in ljubezen do domovine. S prvim faktorjem torej korelirajo vrednote, ki jih označuje težnja k idealom in preseganju osebnih zadovoljstev. Ta faktor lahko kot že v raziskavah poprej (Musek, 1991, 1993, 2000) označimo kot faktor **apolonskih vrednot**. Vrednot za katere je značilno preseganje samega sebe in spoštovanje splošnih socialnih, moralnih in filozofskih norm.

Z drugo latentno dimenzijo so nasičene vrednote kot so veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, denar in imetje, družabno življenje, udobno življenje, ugled v družbi, prosti čas, šport in rekreacija, uživanje v umetnosti, mir in počitek, svoboda, vera in dr. To so vrednote, ki označujejo posameznikovo nagnjenost k uspehom, osebnim uživanjem, storilnostjo in dosežki. Druga velekategorija vrednot se torej, podobno kot pri prej opravljenih raziskavah, povezuje z uspešnostjo, uživanjem in zadovoljstvom. Uveljavljena interpretacija teh vrednot je v smislu **vrednot dionizičnega tipa** (Musek, 2000).

Iz tabele je tudi razvidno, da je nekaj vrednot, ki podobno korelirajo z obema faktorjema. To so vrednote: uživanje v naravi, svoboda in patriotizem.

Dvofaktorska solucija je torej potrdila ugotovitve prejšnjih raziskav in izpostavila dve najboljše dimenzije vrednot: apolonske in dionizične. Ugotovimo lahko, da izkazana faktorska struktura vrednot ustreza vrednotnim dimenzijam ugotovljenih v prejšnjih raziskavah (Musek, 1991, 1993, 2000)

Preglednica 35: Rotirana faktorska matrika dveh ekstrahiranih faktorjev

	Faktorji	
	1	2
družinska sreča	,784	,174
delavnost	,758	,193
zvestoba	,730	,148
posštenost	,697	,132
razum. s partnerjem	,672	
dobrota	,654	,308
ljubezen	,646	,310
mir na svetu	,626	,183
sožitje med narodi	,621	,408
spoštovanje zakonov	,608	,241
spoznavanje resnice	,588	,415
prijateljstvo	,578	,459
upanje v prihodnost	,577	,454
modrost	,549	,514
zdravje	,542	
znanje	,529	,279
uspeh v poklicu	,509	,388
nacionalna enakopr.	,508	,464
uživanje v naravi	,460	,451
veselje in zabava	,182	,758
vznemerljivo življenje		,714
denar in imetje	,124	,700
družabno življenje	,164	,680
udobn življenje	,176	,650
ugled v družbi	,179	,608
prosti čas	,288	,588
šport in rekreacija	,119	,579
uživanje v umetnosti	,284	,578
počitek	,465	,544
svoboda	,362	,462
patriotizem	,352	,424
vera v Boga	,206	,388

5.5. ODNOS DO UČENJA

5.5.1. Splošni statistični podatki za lestvico samoučinkovitosti in učne motivacije

Lestvica samoučinkovitosti in učne motivacije je sestavljena iz treh lestvic: lestvice samoučinkovitosti ter lestvic notranje in zunanje motivacije. Temelj zadnjih dveh so lestvice iz "Vprašalnika motivacijskih strategij pri učenju" oz. MSLQ (Motivated Strategies for Learning Questionnaire, Pintrich in sod., 1991). Kot osnovo za lestvico samoučinkovitosti pa sem uporabil "Lestvico generalne samoučinkovitosti pri učenju" (Bandura). Ker so vse tri lestvice primarno razvite za uporabo na srednješolski populaciji, problematika moje naloge pa je povezana s populacijo, ki se izobražuje po principih izobraževanja odraslih, so bile določene navedbe izpuščene oz. prilagojene.

Zaradi dolžine trditev, ki predstavljajo spremenljivke v vprašalniku učne motivacije so le-te neprimerne za tabelarni prikaz, zato jih navajam v celoti.

SA_MO1	Najraje se učim snov, ki je zame velik izziv in se iz nje veliko naučim.
SA_MO2	Izobraževanje si želim uspešno zaključiti tudi zato, da drugim dokažem, da sem to sposoben/na.
SA_MO3	Raje se učim učno snov, ki me zanima, čeprav se mi zdi na začetku težka.
SA_MO4	Bolj kot predmeti, ki se jih učim, me zanima, ali bom uspešno izdelal/a letnik.
SA_MO5	Čas za študij si znam organizirati brez težav.
SA_MO6	Ponavadi se učim le iz obveznega gradiva, ki sem ga dobil/a na šoli.
SA_MO7	Včasih se mi zdi, da se določenih stvari, ki so potrebne za izpit nisem sposoben naučiti.
SA_MO8	Pomembno mi je, da dobim boljšo oceno kot ostali udeleženci.
SA_MO9	Čas za učenje si znam brez težav organizirati.
SA_MO10	Primerjanje z ostalimi udeleženci me spodbuja pri učenju.
SA_MO11	Če se mi zdi naloga pretežka, je ne poskušam rešiti.
SA_MO12	Moje mnenje je, da so uspešnejši učenci tudi bolj inteligentni.
SA_MO13	V šolo hodim v glavnem zato, da bom imel/a kasneje lažje delo.
SA_MO14	Pogosto imam z učenjem nove snovi težave.
SA_MO15	Glede na svoje sposobnosti bi bil lahko v šoli bolj uspešen/-na.
SA_MO16	Včasih se težko zapomnim vse gradivo, ki se ga moram naučiti.
SA_MO17	Ko se učim, si skušam zapomniti tiste stvari, ki mi bodo koristile tudi pozneje v življenju.
SA_MO18	Med poukom sem si zmožen/a vedno narediti dobre zapiske
SA_MO19	Prostor in čas, ki ga potrebujem za nemoteno učenje, sem si zmožen/na učinkovito urediti.
SA_MO20	Včasih dvomim v svoje sposobnosti, ko se moram kaj naučiti.
SA_MO21	Rad/a se lotim težkih nalog in učenja zahtevne snovi.
SA_MO22	Ko se učim, največ razmišljam o tem, kakšno oceno bom dobil/a na izpitu.
SA_MO23	Ko se učim, poskušam to kar se učim čim bolj razumeti.

SA_MO24	Kadar vidim, da nečesa ne bom mogel/la opraviti raje opustim delo, še preden ga končam.
SA_MO25	Ko se učim poskušam učno gradivo čim bolj razumeti.
SA_MO26	Ko se pripravljam za izpit, se učim predvsem tisto, kar zahteva učitelj.
SA_MO27	Ko se učim nikoli nimam težav s koncentracijo.
SA_MO28	Še posebej so mi všeč tiste naloge ali problemi, pri katerih se moram prebiti skozi veliko gradiva, da pridem do logičnega sklepa.
SA_MO29	Zaradi preteklih neuspehov v šoli nisem prepričan/a, da bom izobraževanje uspešno končal/a.
SA_MO30	Izobražujem se v glavnem zato, ker drugi to od mene pričakujejo.
SA_MO31	Pogosto mislim, da se učne snovi ne bom mogel pravočasno naučiti
SA_MO32	Snov, ki se jo moram naučiti, se učim na pamet.

Splošni statistični podatki za spremenljivke, ki kažejo kvalitativne vidike učne motivacije brezposelnih so prikazani v Preglednici 42. Preizkušanci so na lestvici za vsako trditev označili koliko za njih ta trditev velja. Točkovnik predvideva obrnjeno ocenjevanje negativnih trditev, zato velja, da višja povprečna vrednost ocene predstavlja višjo stopnjo motiviranosti na določenem področju.

Preglednica 36: Deskriptivna statistika lestvice samoučinkovitosti in učne motivacije

	M	SD	MIN.	MAKS.
SA_MO23	4,25	0,63	2,00	5,00
SA_MO25	4,21	0,63	2,00	5,00
SA_MO3	4,15	0,81	1,00	5,00
SA_MO17	4,10	0,80	2,00	5,00
SA_MO1	4,09	0,83	1,00	5,00
SA_MO2	3,96	1,22	1,00	5,00
SA_MO19	3,79	0,92	1,00	5,00
SA_MO26	3,77	0,97	1,00	5,00
SA_MO18	3,73	0,88	1,00	5,00
SA_MO5	3,66	0,93	1,00	5,00
SA_MO15	3,62	1,00	1,00	5,00
SA_MO9	3,60	0,96	1,00	5,00
SA_MO4	3,44	1,22	1,00	5,00
SA_MO6	3,41	1,08	1,00	5,00
SA_MO27	3,01	0,93	1,00	5,00
SA_MO13	2,95	1,32	1,00	5,00
SA_MO16x	2,87	1,00	1,00	5,00
SA_MO10	2,87	1,16	1,00	5,00
SA_MO21	2,84	1,01	1,00	5,00
SA_MO22	2,81	1,19	1,00	5,00
SA_MO20x	2,80	1,06	1,00	5,00
SA_MO28	2,57	1,05	1,00	5,00
SA_MO31x	2,55	1,04	1,00	5,00
SA_MO12	2,52	1,14	1,00	5,00
SA_MO7x	2,49	1,07	1,00	5,00
SA_MO14x	2,47	1,02	1,00	5,00
SA_MO32	2,35	1,12	1,00	5,00
SA_MO8	2,26	1,14	1,00	5,00
SA_MO24x	2,15	0,96	1,00	5,00
SA_MO11x	2,14	0,99	1,00	5,00
SA_MO29x	2,12	1,21	1,00	5,00
SA_MO30	1,65	0,93	1,00	5,00

Preizkušanci so dajali v povprečju najvišje ocene naslednjim navedbam :

- SA_MO23 Ko se učim, poskušam to kar se učim čim bolj razumeti.
SA_MO25 Ko se učim poskušam učno gradivo čim bolj razumeti.
SA_MO3 Raje se učim učno snov, ki me zanima, čeprav se mi zdi na začetku težka.
SA_MO17 Ko se učim, si skušam zapomniti tiste stvari, ki mi bodo koristile tudi pozneje v življenju.

Ugotovimo lahko, da so preizkušanci v povprečju najvišje ocenjevali trditve s katerimi označujemo notranjo motiviranost pri učenju.

Najnižje pa so preizkušanci ocenjevali navedbe, ki spadajo na področje zunanje motivacije in pa zaupanja v lastne sposobnosti pri učenju (samoučinkovitosti):

- SA_MO30 Izobražujem se v glavnem zato, ker drugi to od mene pričakujejo.
SA_MO29 Zaradi preteklih neuspehov v šoli nisem prepričan/a, da bom izobraževanje uspešno končal/a.
SA_MO11 Če se mi zdi naloga pretežka, je ne poskušam rešiti.
SA_MO24 Kadar vidim, da nečesa ne bom mogel/la opraviti raje opustim delo, še preden ga končam.

Ker se zadnje tri navedbe negativne trditve, lahko ugotovimo, da so preizkušanci v veliki meri prepričani v lastne sposobnosti in zmožnosti za uspešno učenje.

Stolpca, kjer so prikazane minimalne in maksimalne ocene kažeta, da so skoraj vse trditve dobile tako najnižje kot najvišje ocene. Izjeme so samo trditve, ki so na samem vrhu hierarhične lestvice.

Kar se tiče standardnih deviacij lahko rečemo, da velja neko splošno pravilo, da s nižanjem aritmetične sredine ocen, narašča njihova razpršenost. Najbolj neenotni so bili ocenjevalci pri naslednjih trditvah:

- SA_MO13 V šolo hodim v glavnem zato, da bom imel/a kasneje lažje delo.
SA_MO2 Izobraževanje si želim uspešno zaključiti tudi zato, da drugim dokažem, da sem to sposoben/na.
SA_MO4 Bolj kot predmeti, ki se jih učim, me zanima, ali bom uspešno izdelal/a letnik.

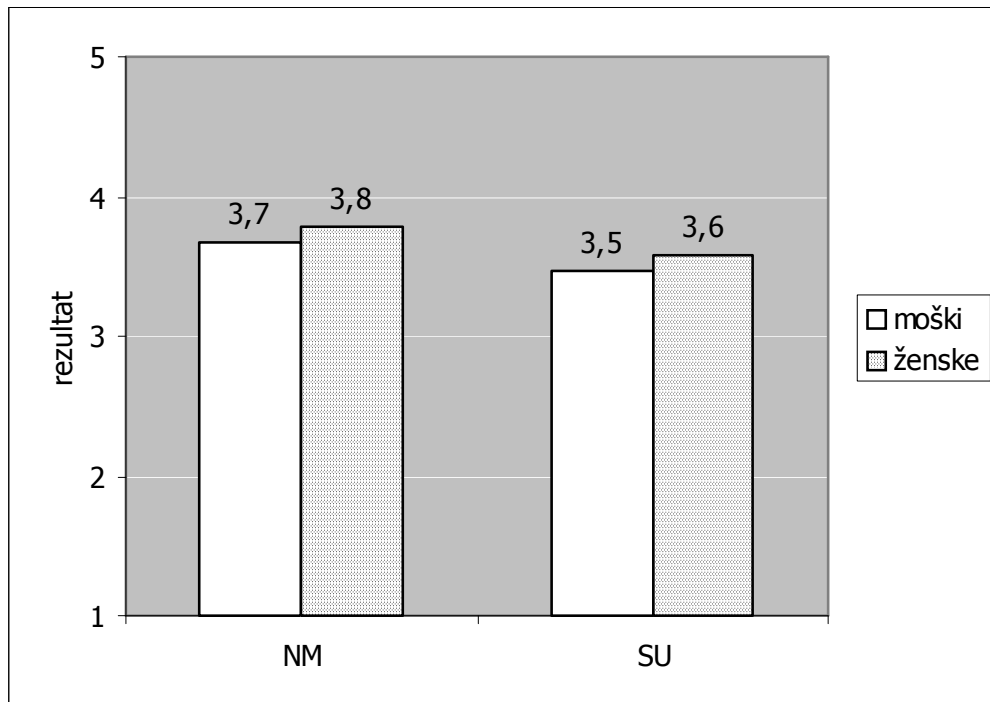
Gre za trditve, ki izražajo zunanjo motivacijo pri učenju.

V nadaljevanju so predstavljene razlike v učni motivacije glede na socio-demografske in druge značilnosti anketirancev.

5.5.2. Enosmerne analize variance za spremenljivke odnosa od šole

- Spol

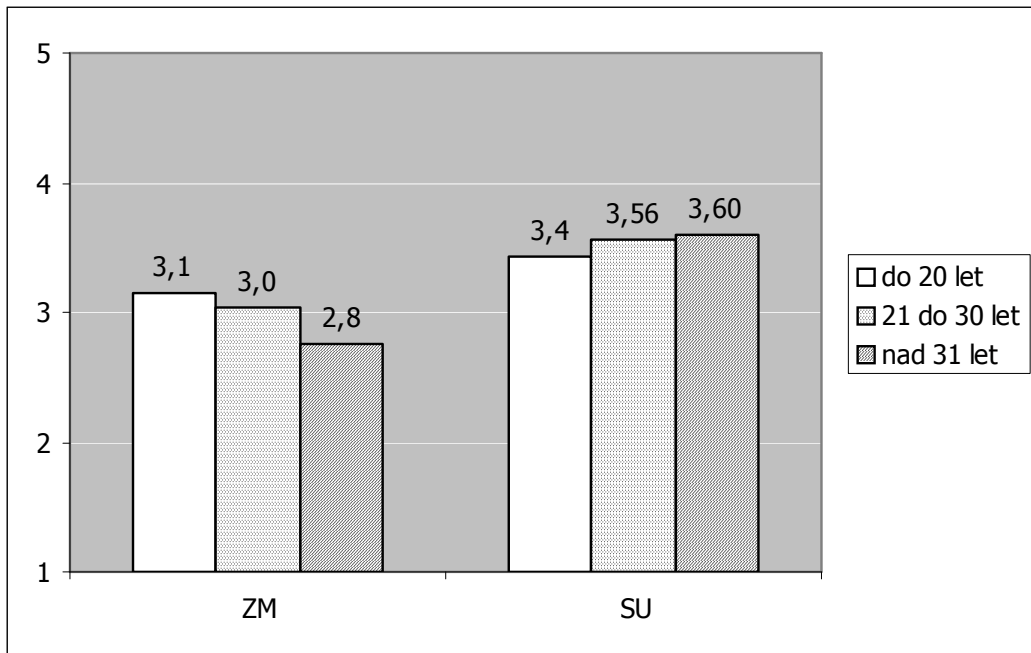
Po spolu so ugotovljene razlike v usmerjenosti k notranji motivaciji. Kot kažejo rezultati je pri ženskah notranja motivacija bolj izražena. Kaže pa se tudi tendenca k statistično pomembnih razlikah na področju samoučinkovitosti. Tako kot pri notranji motivaciji je tudi tu opaziti večjo izraženost te značilnosti pri ženskah.

Slika 8: Statistično pomembne razlike na področju notranje motivacije in samoučinkovitosti glede na spol

- Starost

Po starosti lahko opazimo statistično pomembne razlike na področju zunanje motivacije. Na grafu pa so prikazane tudi razlike sredin samoučinkovitosti, saj linearno naraščajo s starostjo. Sklepamo, da je to najbrž zato, ker je njihovo izobraževanje v veliki meri "spodbujeno" od doma.

Slika 9: Statistično pomembne razlike v zunanji motivaciji in samoučinkovitosti glede na starost

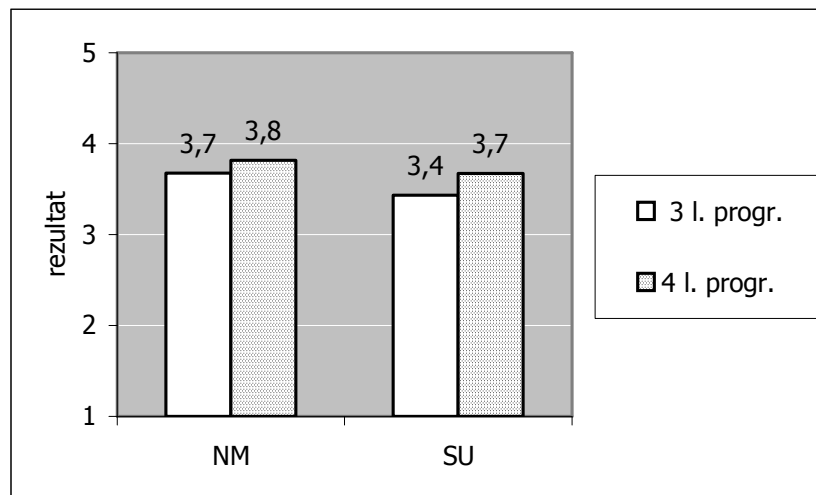
Kar se tiče zunanje motivacije za učenje rezultati niso presenetljivi. Značilno je, da mlajši kot so anketiranci, bolj so zunanje motivirani za učenje. To je eden od temeljnih spoznanj v izobraževanju odraslih. Taki rezultati so še bolj očitni pri raziskavah, ki pokrivajo tudi udeležbo v neformalno izobraževanju. Starejši odrasli se večinoma udeležujejo neformalnega izobraževanja, povezanega z osebnimi interesi oz. potrebami.

Trajanje izobraževanja

Trajanje izobraževanja je pomemben dejavnik, saj ločuje med bolj in manj zahtevnim izobraževanjem, višjimi in nižjimi izobraževalnimi aspiracijami, večjo ali manjšo pripravljenost za učenje. Za naš vzorec je značilno, da je sestavljen iz brezposelnih, ki so vključeni v tri- in štiriletne izobraževalne programe.

Statistično pomembne razlike so pri notranji motivaciji in samoučinkovitosti.

Na Sliki 10 je vidno, da ima vključenosti v daljše izobraževanje več pozitivnih lastnosti. Pri njih je bolj izražena notranja motiviranost pri učenju. Prav tako so tisti, ki obiskujejo daljše izobraževalne programe bolj sigurni v svoje učne sposobnosti, kot tisti v krajših.

Slika 10: Statistično pomembne razlike v notranji motivaciji in samoučinkovitosti glede na trajanje izobraževalnega programa

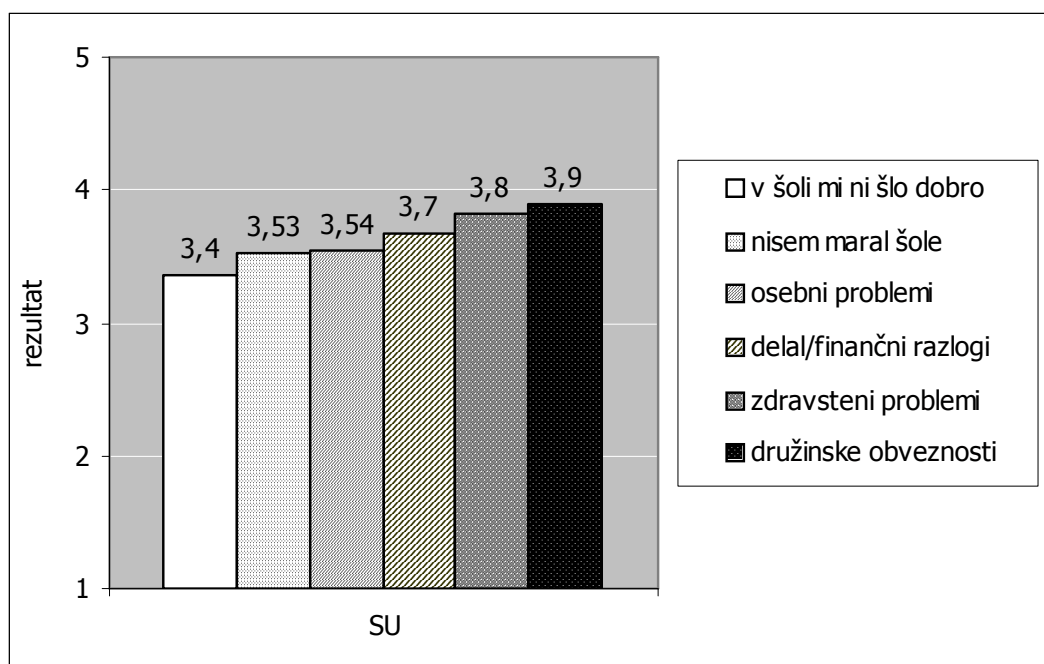
- Razlogi za prekinitvev prejšnjega izobraževanja

Poznavanje razlogov zaradi katerih so brezposelni zapustili svoje prejšnje izobraževanje je pomembno za razumevanje njihove zdajšnje motiviranosti za učenje.

Statistično pomembne razlike so "le" na področju samoučinkovitosti. Analiza deskriptivnih podatkov (Slika 11) daje naslednje rezultate.

Kot vidimo na Sliki 11 imajo najnižjo raven samoučinkovitosti posamezniki, ki so zapustili prejšnje šolanje zaradi neuspešnosti oz. slabega uspeha v mladinskem izobraževanju. sledijo jim brezposelni, ki so imeli osebne oz. zdravstvene težave, tisti, ki so zapustili izobraževanje zaradi ekonomske stiske. Najvišje percipirajo svojo samoučinkovitost posamezniki, ki se niso izobraževali zaradi družinskih obveznosti.

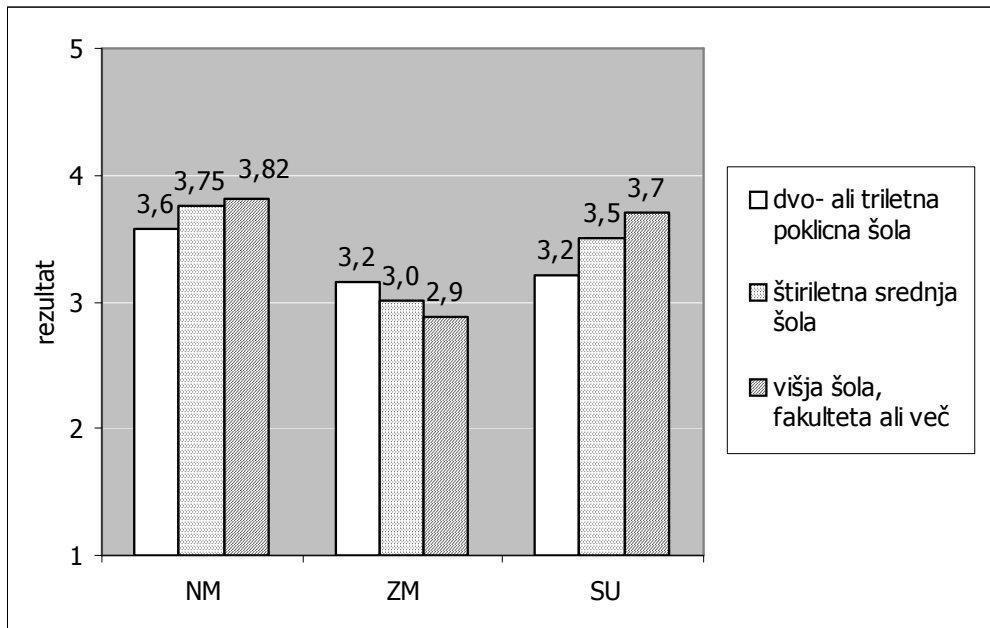
Slika 11: Statistično pomembne razlike v samoučinkovitosti glede na razloge za prekinitve rednega izobraževanja

- Poklicne aspiracije

Analiza rezultatov nam pokaže, da so razlike v poklicnih aspiracijah statistično pomembne na naslednjih področjih: notranja motivacija, zunanja motivacija ter samoučinkovitost.

Za vsa področja merjenja, razen zunanje motivacije, lahko trdimo, da njihova pomembnost narašča z stopnjo poklicnih aspiracij.

Logično je, da so anketiranci, ki želijo opravljati bolj zahteven poklic tudi bolj notranje in manj zunanje motivirani za učenje. Prav tako so opazne razlike v samoučinkovitosti. Preizkušanci z višjimi aspiracijami so bolj prepričani v lastne sposobnosti učenja, kot tisti z nižjimi.

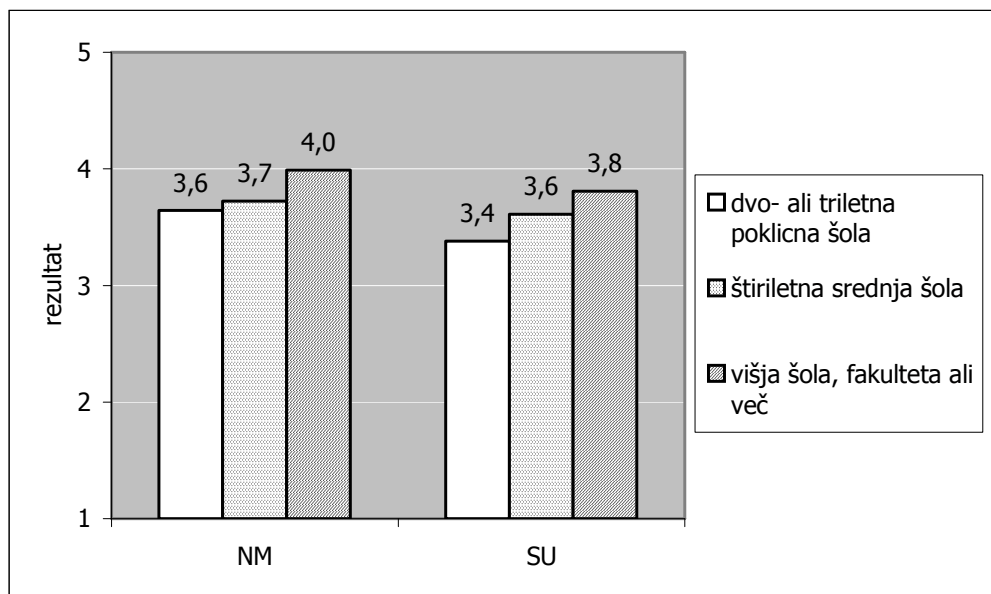
Slika 12: Statistično pomembne razlike v notranji in zunanji motivaciji ter samoučinkovitosti glede na poklicne aspiracije

Poklicne aspiracije so dejavnik, ki se je pokazal kot izredno ločevalen. Zanimivo je, da poklicne aspiracije ločujejo posameznike glede na motivacijsko usmerjenost pri učenju, oz. glede na odnos do učenja. Preizkušanci z višjimi poklicnimi aspiracijami so bolj notranje motivirani in manj zunanje motivirani. Razlike so statistično pomembne na obeh področjih. Teoretično pričakovana in tudi potrjena je povezanost med aspiracijami in samoučinkovitostjo. Za zastavljanje zahtevni ciljev je potreben tudi občutek kompetentnosti, da se ta cilj lahko doseže. Samoučinkovitost je mera s katero skušamo ta občutja zaznati. To razmišljanje se je izkazalo za pravilno, saj raven samoučinkovitost narašča z višino poklicnih aspiracij.

- Poklicna pričakovanja

Druga "plat" poklicnih aspiracij je verjetnost oz. pričakovanje kakšen poklic bo posameznik opravljal glede na njihova realna pričakovanja (Slika 13). Statistično pomembne razlike so na naslednjih področjih: notranja motivacija in samoučinkovitost.

Če si natančneje pogledamo Sliko 13 vidimo, da z pričakovanji glede opravljanja poklica narašča tudi notranja motiviranost pri učenju. Prav tako linearno naraščanje izsledimo pri občutjih kompetentnosti in stališčih do izobraževanja ter pomembnostjo subjektivne norme.

Slika 13: Statistično pomembne razlike v notranji motivaciji in samoučinkovitosti glede na poklicna pričakovanja

5.6. DEJAVNIKI MOTIVACIJE BREZPOSELNIH ZA IZOBRAŽEVANJE

Kot primarni problem, ki sem si ga zastavil v magistrski nalogi je ugotoviti vpliv spremenljivk, ki sem jih teoretično zastavil kot dejavnike, ki vplivajo na motiviranost brezposelnih, da nadaljujejo izobraževanje.

V nadaljevanju so predstavljene korelacijske in regresijske analize motivacijskih spremenljivk.

5.6.1. Korelacije med namenom in motivacijskimi spremenljivkami

Preglednica 37 prikazuje korelacijske zveze med spremenljivkami izobraževalne in učne motivacije. Statistično pomembne korelacije med spremenljivkami, ki jih prištevamo med potencialne dejavnike, ki vplivajo na motivacijo za izobraževanje in učenje so nizke do zmerne. Kot vidimo na preglednici je statistično pomembnih povezav veliko, vendar pa so večinoma pod kriterijem nizke povezanosti (0,30 do 0,40). Štiri korelacijske povezave presegajo vrednost 0,30 in jih smatramo za zmerne. Eno korelacijo pa lahko prištevamo med visoke (Preglednica 37).

Najprej se bomo osredotočili na korelacije med spremenljivkami, ki jih prištevamo med dejavnike, ki vplivajo na motivacijo za izobraževanje. Med temi korelacijami najbolj izstopa povezava med namenom za nadaljevanje izobraževanja in subjektivno normo (0,60). V primerjavi z ostalimi je relativno visoka tudi povezanost med aspiracijami in namenom

(0,36). Ostale korelacije so izredno nizke, čeprav pa še vedno statistično pomembne: med namenom in stališči je korelacija (0,13), še nižja je med namenom in samoučinkovitostjo (0,11). Ta je že na meji statistične pomembnosti ($p=0,54$). Vrednote, kot kaže Preglednica 37, niso povezane z namero nadaljevanja izobraževanja.

Zdaj si pogledjmo še kakšna je povezanost med posameznimi spremenljivkami, ki jih smatramo za dejavnike motivacije za izobraževanje ter variablami učne motivacije:

- zmerna je povezanost med samoučinkovitostjo in spremenljivkami učne motivacije. Med samoučinkovitostjo in notranjo motivacijo je korelacija pozitivna (0,36), med samoučinkovitostjo in zunanjo motivacijo pa negativna (-0,40),
- statistično zelo pomembna, čeprav nizka je povezanost med stališči in notranjo motivacijo (0,27), zunanjo motivacijo (0,20) in samoučinkovitostjo (0,15),
- subjektivna norma je povezana z aspiracijami (0,21), notranjo motivacijo (0,17) in s stališči (0,16),
- aspiracije so pozitivno povezane s samoučinkovitostjo (0,27) in notranjo motivacijo (0,23), negativno in šibko pa z zunanjo motivacijo (-0,18).

Kar se tiče vrednot kot motivacijskega dejavnika, lahko na Preglednici 37 razberemo, da so statistično pomembno povezane predvsem z dejavniki, ki jih uvrščamo v področje odnosa do učenja. Lahko razložljiva je korelacija med zunanjo motiviranostjo in dionizično usmeritvijo (0,39). Prav tako je logično razložljiva pozitivna povezanost med notranjo motivacijo pri učenju in apolonskimi vrednotami (0,21). V razmislek se nam ponuja tudi pozitivna povezanost med samoučinkovitostjo in apolonsko orientacijo (0,21) ter nizka a statistično pomembna negativna korelacija med samoučinkovitostjo in dionizično vrednotno usmeritvijo (-0,18). Zanimivo je, da stališča korelirajo z enako močjo in smerjo z obema dimenzijami vrednot. Korelacija apolonskih vrednot s stališči je nekoliko nižja (0,23), kot njihova povezanost z dionizičnimi vrednotami (0,29).

Preglednica 37: Pearsonovi korelacijski koeficienti med spremenljivkami učne in izobraževalne motivacije

		NM	ZM	SU	ASP	SV	SN	VN	VR_A	VR_D
NM	Pearson r Sig.	1 ,								
ZM	Pearson r Sig.	-,071 ,200	1 ,							
SU	Pearson r Sig.	,361 ,000	-,400 ,000	1 ,						
ASP	Pearson r Sig.	,234 ,000	-,175 ,002	,269 ,000	1 ,					
SV	Pearson r Sig.	,267 ,000	,196 ,000	,151 ,006	,078 ,169	1 ,				
SN	Pearson r Sig.	,166 ,004	,018 ,750	,092 ,111	,207 ,000	,159 ,006	1 ,			
VN	Pearson r Sig.	,184 ,001	-,027 ,636	,108 ,054	,363 ,000	,126 ,025	,595 ,000	1 ,		
VR_A	Pearson r Sig.	,211 ,001	-,091 ,157	,208 ,001	-,092 ,157	,226 ,000	-,015 ,817	-,062 ,335	1 ,	
VR_D	Pearson r Sig.	-,028 ,659	,391 ,000	-,184 ,004	,094 ,150	,287 ,000	-,012 ,861	,038 ,554	,000 1,000	1 ,

5.6.2. Multipla regresija z izbranim naborom prediktorskih spremenljivk

V prejšnjem podpoglavju smo obravnavali korelacijske koeficiente in ugotovili, da med opazovanimi fenomeni obstaja določena linearna povezanost. Kot vemo nam dajo korelacijski koeficienti vrednost, ki izraža moč in smer povezanosti med dvema spremenljivkama. Ne povedo pa nam veliko o vplivu večih spremenljivk na eno niti to koliko se da iz celega niza spremenljivk napovedati vrednost ene spremenljivke. Ko govorimo o prediktivnosti imamo seveda v mislih multivariatno linearno regresijo, ki nam omogoča analizo vpliva večih neodvisnih spremenljivk z večimi ali eno odvisno spremenljivko.

Z vidika zastavljenega problema je v našem primeru odvisna spremenljivka vedenjske namere s katero smo merili stopnjo posameznikove pripravljenosti, da nadaljuje z izobraževanjem. Kot neodvisne oz. prediktorske spremenljivke pa se v modelu pojavljajo naslednje spremenljivke:

- stališča do izobraževanja (SV),
- subjektivna norma (SN),
- samoučinkovitost (SU),
- aspiracije (ASP),
- apolonske vrednotne (VR_A),

- dionizične vrednotne (VR_D).

Pred interpretacijo podatkov je potrebno najprej preveriti ustreznost modela. Za ugotavljanje signifikantnosti modela (= ali model razloži razlike v odvisni spremenljivki) moramo preveriti rezultate analize variance. Kot vidimo iz Preglednice 49, je regresijski model statistično pomemben (Sig.=0,000).

Preglednica 38: Analiza variance za niz prediktorskih spremenljivk v odnosu do namena

korak		vsota kvadratov	df	srednji kvadrat	F	Sig.
1	regr. skupine	392,936	1	392,936	119,255	,000
	reziduali	708,410	215	3,295		
	celota	1101,346	216			
2	regr. skupine	452,153	2	226,077	74,524	,000
	reziduali	649,192	214	3,034		
	celota	1101,346	216			

V nadaljevanju je prikazan kakšen delež variance v odvisni spremenljivki (vedenjske namere) lahko pojasnimo z uporabljenimi neodvisnimi spremenljivkami. V Preglednici 50 so prikazani sumarni podatki regresijskega modela. Prikazane so vrednosti multiple korelacije, njenega kvadrata ter prilagojenega kvadrata.

Iz preglednice lahko razberemo, da dobimo v prvem koraku iz multiple korelacije 0,597 prilagojeni kvadrat te korelacije 0,354. Ta vrednost nam pove delež skupne variance med prediktorskimi spremenljivkami in odvisno spremenljivko. To pomeni, da lahko z uporabljenimi neodvisnimi spremenljivkami razložimo dobrih 35 odstotkov variabilnosti v spremenljivki "namen".

V naslednjem koraku se subjektivni normi pridruži še spremenljivka "aspiracije". Z njo se multipla korelacija poveča na 0,641, pojasnjeni delež variance pa na 0,405. Sklenemo lahko, da s poznavanjem aspiracij brezposelnih povečamo pojasnjeno varianco še za 5 odstotkov.

Preglednica 39: Sumarni podatki uporabljenega regresijskega modela

korak	variabla	R	R ²	prilagojeni R ²
1	subj. norma	,597	,357	,354
2	aspiracije	,641	,411	,405

V naslednji preglednici so prikazane vrednosti Beta koeficientov iz katerih lahko razberemo koliko posamezne prediktorske spremenljivke prispevajo k napovedovanju namena.

Edina statistično pomembna prediktorja posameznikove motiviranosti, da bo nadaljeval izobraževanja sta spremenljivki subjektivna norma in aspiracije. Ostale prediktorske spremenljivke niso bile statistično pomembne zato v preglednici niso prikazane. Kot vidimo v iz vrednosti beta koeficientov (Preglednica 51) je subjektivna norma še enkrat pomembnejši prediktor od aspiracij. To smo lahko sklepali tudi že iz deležev pojasnjene variance. Subjektivna norma in aspiracije kot že rečeno pojasnita 41 odstotkov variance v odvisni spremenljivki – namen, od tega subjektivna norma sama več kot tretjino. Sklenemo lahko, da s poznavanjem značilnosti referenčnih skupin pri posamezniku in njegovimi aspiracijami lahko pojasnimo skoraj polovico razlogov ali vplivov na odločitev brezposelnega, da bo izobraževanje po zaključku izobraževanje v Programu 5000 nadaljeval.

Preglednica 40: Beta koeficienti

korak	variable	nestandard. koeficienti	std. napaka	standardizirani koeficienti	t	Sig.
		B		Beta		
1	subj. norma	,274	,025	,597	10,920	,000
2	subj. norma	,254	,024	,554	10,379	,000
	aspiracije	,197	,045	,236	4,418	,000

5.6.3. Razlike v aritmetičnih sredinah posameznih motivacijskih spremenljivk

Poleg tega, da ugotovimo prediktivnost posameznih motivacijskih dejavnikov je eden od naših ciljev tudi razumevanje motivacije brezposelnih vključenih v Program 5000. Kot smo ugotovili so bile v naši raziskavi vedenjske namere oz. »namen brezposelnega, da nadaljuje z izobraževanjem« v bistvu determinirane le s subjektivno normo in aspiracijami. Stališča nimajo prediktivne vrednosti, prav tako dodajanje samoučinkovitosti in vrednotnih dimenzij, kljub temu pa bomo analizirali razlike med bolj in manj motiviranimi brezposelnimi tudi glede teh spremenljivk.

Ker nas zanima kakšne so značilnosti posameznega motivacijskega dejavnika (subjektivne norme, aspiracij stališč pri bolj ali manj motiviranih brezposelnih smo oblikovali dve skupini:

1. V prvo skupino smo uvrstili brezposelne, ki je **bolj motivirani** za nadaljevanje izobraževanja (**M+**). V skupini M+ so brezposelni, ki so na vprašanje o namenu odgovorili z +1 ali več.
2. V drugo skupino pa smo dali tiste brezposelne, ki so **manj motivirani** za nadaljevanje izobraževanja (**M-**). V tej skupini so torej tisti brezposelni, ki se želijo zaposliti in so odgovorili z -1 ali manj.

V nadaljevanju si bomo pogledali še kako je subjektivna norma formirana pri posamezni skupini brezposelnih.

- Subjektivna norma

Kot vemo so subjektivne norme najpomembnejši dejavnik s katerim lahko v primeru brezposelnih vključenih v Program 5000 napovedujemo (in tudi razumemo) motiviranost za izobraževanje v našem primeru.

Kot vemo je subjektivna norma (in stališča) sestavljena iz dveh komponent:

1. normativnih prepričanj in
2. motivacije za podrejanje.

Da bi dosegli boljše razumevanje značilnosti posamezne komponente pri motivaciji brezposelnih smo naredili enosmerno analizo variance za vsako posebej. Rezultati so prikazani v Preglednicah 41 in 42.

Iz regresijske analize, kjer smo za prediktorske spremenljivke uporabili spremenljivke subjektivne norme lahko ugotovimo, da gre za pomembne povezave predvsem pri normativni komponentni subjektivnih norm, manj pa pri motivacijski komponenti.

Iz Preglednice 41 vidimo, da so pri normativnih prepričanjih (se pravi ali brezposelni meni, da ga določen referent podpira ali ne) vse razlike statistično pomembne. Na splošno lahko rečemo, da so ocene pri vseh bolj motiviranih brezposelnih pozitivne, pri manj pa negativne (razen pri strokovnem osebju šole).

Največ razlik med brezposelnimi obstaja pri (zaznani) podpori partnerja. Brezposelni, ki želijo nadaljevati izobraževanje so partnerjevo podporo ocenili veliko višje kot nemotivirani. Razlike so velike tudi pri ostalih, "intimnejših" referenčnih skupinah, kot so starši, brat/sestra in prijatelji.

Preglednica 41: Razlike v aritmetičnih sredinah pri bolj in manj motiviranih anketirancih glede na normativna prepričanja

	m+	m-	F	Sig.
oče	1,41	-0,85	76,407	,000
mama	1,66	-0,60	78,875	,000
brat/sestra	1,50	-0,54	70,925	,000
prijatelji	1,85	-0,11	63,211	,000
partner	2,16	-0,62	133,018	,000
učitelji	1,28	0,23	23,762	,000
svetovalec-šola	1,09	0,01	22,556	,000
svetovalec-zavod	0,61	-0,87	35,321	,000

V Preglednici 42 pa so prikazane razlike v pomembnosti posameznega referenta. Rezultati analize varianc kažejo le dve statistično pomembne razlike in sicer pri upoštevanju mnenja očeta in svetovalca na zavodu za zaposlovanje. Ugotovimo lahko, da so motivirani brezposelni bolj pripravljeni upoštevati mnenje očeta kot nemotivirani. In obratno – manj motiviranim brezposelnim je mnenje svetovalca na zavodu bolj pomembno, kot bolj motiviranim.

Preglednica 42: Razlike v aritmetičnih sredinah pri bolj in manj motiviranih anketirancih glede na pomembnost mnenja posameznega referenta

	m+	m-	F	Sig.
oče	2,97	2,72	3,477	,063
mama	3,15	3,05	,881	,349
brat/sestra	2,69	2,56	1,220	,271
prijatelji	2,88	2,82	,408	,523
partner	3,38	3,38	,000	,989
učitelji	3,08	3,08	,003	,959
svetovalec-šola	3,11	3,12	,011	,917
svetovalec-zavod	3,05	3,30	5,421	,021

- Aspiracije

S korelacijsko analizo smo ugotovili, da so aspiracije in motiviranost za izobraževanje pozitivno povezane. Iz tega lahko sklepamo, da je pri bolj motiviranih brezposelnih rezultat pri aspiracijah višji in obratno. Ker nam samo numerične vrednosti aspiracij ne pomeni prav veliko si bomo pogledali kakšno izobrazbo si želijo brezposelni doseči v prihodnosti. Rezultati so prikazani v Preglednici 43.

Preglednica 43: Razlike v aspiracijah pri bolj in manj motiviranih anketirancih*

Aspiracije glede izobrazbe	m+	m-
stopnja, ki jo bo dobil v P-5000	20,8	52,4
ena stopnja višje	57,7	30,6
dve ali tri stopnje višje	21,5	16,9
Skupaj %	100	100
Skupaj N	130	124

*Hi-kvadrat=28,685, df=2, sig=0,000

Rezultate v Preglednici 43 ne prikazujemo z izobraževalno stopnjo, temveč **s stopnjo, ki presega izobrazbo, ki jo bodo brezposelni pridobili v P-5000.**

Kot vidimo se želi večina bolj motiviranih brezposelnih, po končanju izobraževanja v Program 5000, tudi v prihodnosti izobraževati. 58 % jih želi doseči vsaj eno stopnje izobrazbe višje, 22 % pa dve ali tri stopnje.

Pri brezposelnih, ki jih uvrščamo v skupino manj motiviranih je situacija obrnjena. Več kot polovica se jih v prihodnosti ne želi več izobraževati in želi obdržati stopnjo izobrazbe, ki jo bodo dobili sedaj. Nekaj manj kot tretjino si želi eno stopnjo več, 17 % pa dve ali tri.

Iz rezultatov lahko ugotovimo, da obstajajo razlike v aspiracijah med bolj in manj motiviranimi brezposelnimi. Značilno za njihove aspiracije je, da niso pretirano visoke. Manj motivirani brezposelni si v prihodnosti ne želijo doseči višje stopnje izobrazbe kot jo bodo dosegli v Programu 5000. Večina bolj motiviranih brezposelnih pa si želi doseči le eno izobrazbeno stopnjo višje.

- Stališča

Kljub temu, da se v regresijskem modelu stališča niso izkazala za statistično pomemben prediktor, nas zanima kakšne so razlike pri posameznih komponentah stališč glede na posamezno skupino brezposelnih.

Enosmerna analiza variance valentne komponente stališč ni pokazala statistično pomembnih razlik, razen pri dveh trditvah: možnosti dodatnega izobraževanja ($F=7,526$; $Sig.= 0,007$) in ustvarjalnost ($F=3,999$; $Sig.= 0,047$). Pri brezposelnih, ki so bolj motivirani za izobraževanje je ta cilj pomembnejši kot pri brezposelnih, ki so manj. Pri ostalih ciljeh pa so vrednosti bolj ali manj izenačene (gl. prilogo).

Več statistično značilnih razlik pa obstaja glede instrumentalnosti izobraževanja. Analiza je pokazala, da obstajajo statistično pomembne razlike pri sedmih navedbah. Te so naslednje (navedene glede na pomembnost):

1. možnost dodatnega izobraževanja
2. razvijanje osebnosti
3. razumevanje sveta
4. varna prihodnost
5. upoštevanje mnenja
6. napredovanje v službi
7. izbira med službami.

Strnjeni rezultati rezultati univariatne analize variance (aritmetične sredine, vrednosti F in pomembnost razlik) so prikazani v Preglednici 44.

Preglednica 44: Razlike v aritmetičnih sredinah stališč pri bolj in manj motiviranih anketirancih glede na instrumentalnost

	M+	M-	F	Sig.
razvijanje osebnosti	4,30	4,02	5,766	,017
zadovoljstvo z delom	4,50	4,48	,016	,899
napredovanje v službi	4,59	4,41	3,738	,054
samost./neodv.	4,56	4,55	,017	,897
denar	3,83	3,75	,462	,497
vpliv	3,62	3,71	,624	,430
služba za ned. čas	4,26	4,27	,020	,887
izbira med službami	4,28	4,09	3,017	,084
prosti čas	3,37	3,27	,381	,538
zanimivo delo	4,32	4,24	,644	,423
možnost dod. izobr.	4,39	4,03	10,444	,001
delo, ki me veseli	4,51	4,50	,005	,944
razumevanje sveta	4,08	3,79	5,718	,018
upoštevanje mnenja	4,11	3,88	3,686	,056
spoštovano delo	4,14	4,18	,166	,684
ustvarjalnost	4,36	4,21	2,101	,148
varna prihodnost	4,61	4,38	4,775	,030
aktivno sodelovanje	4,10	3,94	1,678	,196

- Samoučinkovitost

Iz Preglednice 45 je razvidno, da obstajajo statistično pomembne razlike pri petih prepričanjih (navedena so po pomembnosti):

1. "Če se mi zdi naloga pretežka je ne poskušam rešiti." (SA_MO11)
2. "Prostor in čas, ki ga potrebujem za nemoteno učenje, sem si zmožen/na učinkovito urediti." (SA_MO19)
3. "Včasih se mi zdi, da se določenih stvari, ki so potrebne za izpit nisem sposoben/na naučiti." (SA_MO7)
4. " Včasih se težko zapomnim vse gradivo, ki se ga moram naučiti." (SA_MO16)
5. "Pogosto imam z učenjem nove snovi težave." (SA_MO14)

Preglednica 45: Razlike v aritmetičnih sredinah pri bolj in manj motiviranih brezposelnih glede na samoučinkovitost

	M+	M-	F	Sig.
SA_MO5	3,76	3,62	1,455	,229
SA_MO7	2,33	2,61	4,416	,037
SA_MO9	3,71	3,53	2,227	,137
SA_MO11	1,97	2,33	8,275	,004
SA_MO14	2,32	2,56	3,733	,054
SA_MO16	2,74	2,98	3,557	,060
SA_MO18	3,80	3,66	1,740	,188
SA_MO19	3,92	3,64	5,973	,015
SA_MO20	2,68	2,83	1,376	,242
SA_MO24	2,14	2,17	,047	,828
SA_MO27	3,01	3,01	,000	,997
SA_MO29	2,20	2,02	1,244	,266
SA_MO31	2,43	2,56	1,013	,315

Iz Preglednice je razvidno, da prihaja do največjih razlik med brezposelnimi pri občutku kompetentnosti pri učenju in sledenju pouka. Kar štiri od petih prepričanj o samoučinkovitosti je povezanih s to problematiko. Preostala dva prepričanja pa se navezujeta na zmožnost posameznika, da se nemoteno uči.

Največje razlike med brezposelnimi so povezane z reševanjem problemov oz. nalog. Nekateri brezposelni, ki ne znajo takoj rešiti nalogo, se naloge sploh ne lotijo oz. pri njej hitro odnehajo. Gre torej za problem strahu vztrajnosti pri reševanju problemov. Brezposelni, ki jih smatramo za bolj motivirane so bolj "pogumni" in vztrajni pri reševanju nalog, kot tisti, ki so manj motivirani (naj spomnimo, da nižja aritmetična sredina v nekaterih primerih pomeni večjo samoučinkovitost – gl. trditve!).

Naslednje tri razlike med različno motiviranimi brezposelnimi so povezane z občutjem kompetentnosti pri učenju in pomnjenju nove snovi. Kot kaže Preglednica 56 se bolj motivirani brezposelni počutijo sposobnejše pri učenju nove snovi in gradiva, ki se ga zahteva za izpit, kot manj motivirani.

Edino prepričanje, ki ni povezano z samoučinkovitostjo pri učenju nove snovi je sposobnost (zmožnost) brezposelnega, da si uredi pogoje, ki jih potrebuje za nemoteno učenje. Tudi tu so bolj motivirani brezposelni uspešnejši od manj motiviranih.

III. ZAKLJUČEK

6.1. UGOTOVITVE GLEDE MOTIVACIJE ZA UČENJE IN IZOBRAŽEVANJE

6.1.1. Ugotovitve glede motivacije brezposelnih za izobraževanje

Najprej pogledimo ugotovitve v zvezi s stališči. Kot vemo so stališča v TPV rezultat dveh vrst prepričanj: glede vrednosti cilja in instrumentalnosti vedenja. Govorimo torej o tem koliko določeni izidi izobraževanja pomenijo brezposelnim in ali ocenjujejo, da jih lahko z izobraževanjem uresničijo. Izsledki analize kažejo, da brezposelni visoko cenijo opravljanje poklica, ki je v skladu z njihovimi interesi (delo, ki me veseli). Temu cilju sledi varna prihodnost, samostojnost in neodvisnost ter zadovoljstvo z delom. Anketiranci najnižje vrednotijo družbeni vpliv, prosti čas ter denar in imetje. Podatki kažejo na visoke povprečne ocene stališč, ki jih označuje neka vrste notranja naravnost in samorealizacija. Medtem, ko so najnižje ocene dobila stališča, ki so izrazito "zunanja" (denar, vpliv..).

Za izobraževalce je še pomembnejši podatek o prepričanju posameznika o tem ali lahko svoje cilje (ki jih lahko vrednoti visoko ali ne) z izobraževanjem sploh doseže. Znane so nekatere raziskave s katerimi so ugotovili, da nekvalificirani delavci izobraževanja ne vidijo kot sredstva socialne mobilnosti (Fuller & Saunders, 1991; Hyman & Wright, 1979; Kranjc, 1973). Izsledki naše raziskave kažejo, da po mnenju brezposelnih v Programu 5000 **izobraževanje zagotavlja predvsem samostojnost in neodvisnost pri delu, možnost napredovanja v službi in delo, ki posameznika veseli.** Večina brezposelnih je prepričana, da z izobraževanjem ne bo pridobila več prostega časa, večji vpliv v družbi, veliko denarja ter boljše razumevanje dogajanja v svetu.

Kot najpomembnejši atribut izobraževanja so preizkušanci ocenili samostojnost in neodvisnost pri delu. Tej spremenljivki sledijo stališče, da izobraževanje omogoča delo, ki posameznika res veseli in varna prihodnost. **Na dnu hierarhične lestvice so stališča, da z izobrazbo narašča prosti čas posameznika, da izobrazba omogoča izbiro med različnimi službami ter da je posledica izobraževanja boljše materialno stanje.**

Kar zadeva subjektivne norme je situacija naslednja: po mnenju brezposelnih nadaljevanje njihovega izobraževanja najbolj podpirajo njihovi prijatelji, partner ter učitelji. Najmanj jih (zopet po mnenju anketiranca samega) k nadaljevanju izobraževanja spodbujajo svetovalec na zavodu za zaposlovanje in družinski člani (oče, brat oz. sestra in mati).

Da bi imel nek referent na posameznika vpliv mora le-ta njegovo mnenje upoštevati. Rezultati lestvice, ki meri pomembnost posameznega referenta oz. pripravljenost upoštevavanja njegovega mnenja, kažejo, da so brezposelni najvišje ocene pripisali mnenju partnerja, svetovalca na zavodu za zaposlovanje ter materi. Najnižjih ocen pa so bili deležni brat/sestra, prijatelji ter oče.

Produkti teh dveh komponent sestavljajo **moč subjektivne norme**. **Najpomembnejši referenti**, ki vplivajo na posameznikovo motiviranost za izobraževanje **so partner, prijatelji ter učitelji**.

Kot že rečeno je bila mera s katero smo merili pripravljenost anketirancev za nadaljevanje izobraževanja imenovana vedenjske namere. Anketiranci so dajali svoje ocene v ocenjevalnem razponu od -3 (po koncu izobraževanja v Programu 5000 se bom zaposlil) do +3 (po koncu izobraževanja v Programu 5000 bom nadaljeval izobraževanje). Približno enak delež preizkušancev je takih, ki se želi po zaključku izobraževanja zaposliti in takih, ki bi radi svoje izobraževanje nadaljevali. Petina anketirancev je glede svoje poti še neopredeljenih.

V spodnji preglednici so prikazani sumarni rezultati nekaterih primerjav med namero za nadaljevanje izobraževanja in značilnostmi brezposelnih.

Preglednica 46: Sumarni rezultati motiviranosti za nadaljevanje izobraževanja glede na spol, starost, poklicnih aspiracij in pričakovanj ter izobrazbe staršev

spol*	pri moških je namera večja kot ženskah
starost	namera z naraščanjem starosti upada
poklicne aspiracije/pričakovanja	z naraščanjem obeh naraščča tudi namera
izobrazba staršev	višja kot je izobrazba staršev, večja je namera

*razlike niso statistično pomembne

Po spolu razlike niso statistično pomembne, zato rezultatov ne moremo posploševati na celotno populacijo brezposelnih v Programu 5000. Ugotovimo pa lahko, da vsaj za anketirano skupino brezposelnih velja, da so **moški bolj motivirani za nadaljevanje izobraževanja kot ženske**.

Glede na starost je **namera najbolj izražena pri brezposelnih, ki so mlajši od 20 let**. Pri anketirancih med 21 in 30 letom je namera še na strani nadaljevanja izobraževanja, medtem, ko so izobraževalne namere starejših od 30 že bolj na strani zaposlitve. Predvidevamo lahko, da je razlog za take rezultate ta, da so to mladi brezposelni, ki so še iskanci prve zaposlitve in še nimajo doseže poklicne kvalifikacije. To, da je pripravljenost za nadaljevanje izobraževanja najmanjša pri brezposelnih v starostni kategoriji nad 31 let, lahko razumemo s tem, da gre pri tej skupini za brezposelne, ki si svoje samostojno družinsko življenje šele urejajo in jih zato ekonomski imperativi pestijo mnogo bolj kot ostale starostne skupine. Razlog za čim hitrejšo zaposlitev bi lahko bili tudi stereotipi ali presodkih odraslih, glede primernosti šolanja v tej starosti.

Kar zadeva poklicne aspiracije je njihova povezanost z naraščanjem namere, da bo anketiranec nadaljeval izobraževanje linearna. Ta povezanost je pričakovana, saj so izobraževalne namere pravzaprav odraz posameznikovih aspiracij. Tisti, ki ima višje aspiracije si prav gotovo želi izobraževanje nadaljevati in doseči višjo stopnjo izobrazbe.

Vedenjska oz. izobraževalna namera je v našem primeru mera motivacije, ki je bolj kratkoročno opredeljena in je zato zelo odvisna od situacijskih dejavnikov. Aspiracije, pa po drugi strani kažejo bolj dolgoročneje izobraževalne cilje posameznika. Ti so do neke mere že vrednotno obarvani. **Še bolj kot z poklicnimi aspiracijami, je izobraževalna namera povezana s poklicnimi pričakovanji**³. Razlog za to je bržkone v tem, da predstavljajo ta pričakovanja že neko realno oceno posameznika glede njegove poklicne kariere.

Izobrazba staršev se je vedno kazal kot pomemben dejavnik v razvoju motivacije posameznika za izobraževanje (Toličič & Zorman, 1977, Kump, 1990). Izobrazba staršev je pomemben dejavnik že v šolskih letih - otrokov šolski uspeh se običajno pojasnjuje s tem, da imajo bolj izobraženi starši več možnosti in priložnosti, da svojim otrokom nudijo vzpodbude, ki so pomembne za šolsko uspešnost. Poleg tega, da imajo bolj izobraženi starši večje možnosti nuditi boljše materialne pogoje svojim otrokom, je potrebno opozoriti še na vpliv njihovih pričakovanj, ki so višje od staršev z nižjo izobrazbo. V naši raziskavi je bil vpliv izobrazbe staršev na motivacijo posameznika za izobraževanje ugotovljen tako pri posameznikovih aspiracijah glede poklica in izobrazbe, stališčih do izobraževanja, motivacije do izobraževanja in učne motivacije. **Višja kot je izobrazba staršev, bolj so anketiranci navajali namero, da bodo z izobraževanjem tudi po zaključku šolanja v Programu 5000 nadaljevali.** To velja tako za izobrazbeno stopnjo očeta, kot izobrazbo mame.

V uvodu je bilo izpostavljeno naše zanimanje glede poglavitnih dejavnikov, ki vplivajo na motivacijo brezposelnih za nadaljevanje izobraževanja. Izsledki analize kažejo na to, **da je v primeru brezposelnih, ki so vključeni v Program 5000 najpomembnejši dejavnik spodbuda referenčnih skupin.** Korelacijska analiza je sicer pokazala statistično pomembno povezanost med stališči in namenom izobraževanja, vendar pa je le-ta izredno nizka. To je do neke mere presenetljivo, saj se je v preteklosti že uveljavilo prepričanje, da marginalizirane skupine med katere (po pravici ali ne) uvrščamo tudi brezposelne, pri vključevanju v izobraževanje močno ovirajo negativna stališča do izobraževanja. Iz naše raziskave sledi, da za izbrani vzorec brezposelnih to pravilo ne velja.

Za tak rezultat lahko najdemo več vzrokov. Prvi je ta, ki je značilen za samo naravo stališč in sicer, da se stališča oblikujejo znotraj neke socialne sredine in da so v bistvu odsev vrednot socialne skupine katere del je posameznik. Na področju izobraževanja odraslih je to tezo raziskovala tudi Ana Krajnc, ki je v mednarodni raziskavi skušala ugotoviti vpliv in značilnosti izobraževalnih vrednot na posameznikov odnos do izobraževanja. Ugotovila je, da obstaja precejšna korelacija med izobraževalnimi vrednotami in prejšnjim izobraževanjem, prav tako pa, da se individualno vrednotenje izobraževanja sklada z družbenim vrednotenjem izobraževanja (Krajnc, 1973). Quingley (1997) pa na primer ugotavlja, da podizobraženi posamezniki, ki so neaktivni v izobraževanju, ne "obravnavajo" izobrazbe enotno, temveč na treh ravneh: (1) *izobrazba* kot nek idealiziran, zelo zaželen cilj; (2) *učenje* kot nekaj potrebnega; (3) *šolanje* pa kot nekaj nesprejemljivega. Anketiranci so bili zelo pozitivno

---

³ Moč razlik med poklicnimi aspiracijami in vedenjsko namero je $F=8,761$ ($p=0,000$), med poklicnimi pričakovanji in vedenjsko namero pa $F=27,337$ ($p=0,000$).

naravnani do doseganja izobraževanja svojih otrok ali prijateljev, medtem, ko se sami v vlogi učenca niso predstavljali.

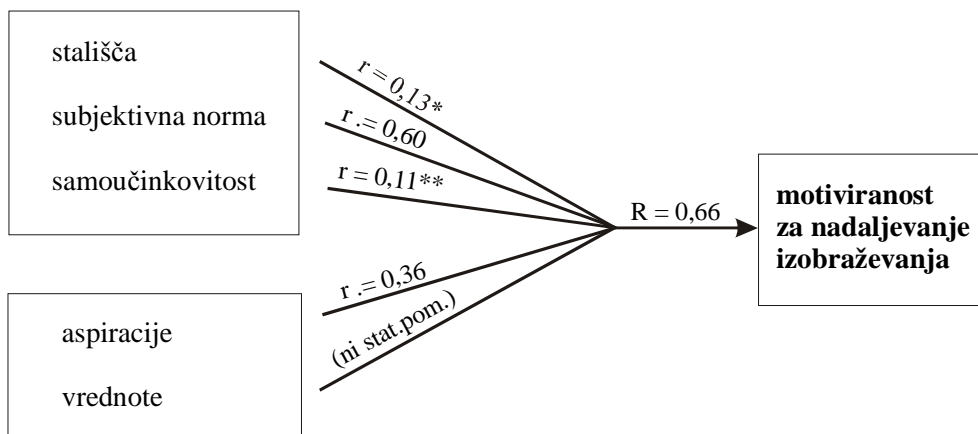
Tudi druge podobne raziskave so pokazale podobne rezultate. Kot kaže je bila izbrana populacija brezposelnih v tem pogledu specifična in zanjo te ugotovitve ne držijo. Za večino brezposelnih, ki so se vključili v izobraževanje v okviru Programa 5000 se je izkazalo, da so motivirani za izobraževanje. Saj jih je veliko kar samih stopilo do svetovalca na zavodu in so uredili potrebne formalnosti za vpis v Program 5000. Očitno gre za skupino mlajših brezposelnih, za katere bi lahko rekli, da niso brezposelni v pravem pomenu besede. Iz rednega izobraževanja so izpadli dokaj zgodaj in "prave" brezposelnosti niso niti izkusili, saj so se kmalu vključili v izobraževanje odraslih. Evalvacija Programa 5000 je pokazala, da se (predvsem mlajši) pomembnosti izobrazbe za pridobitev poklica zavedajo (Drofenik, 2001). Predvidevamo, da je kar nekaj tudi takih, ki so bili v izobraževanje že vključeni in so si ga plačevali sami, ko pa se je ponudila priložnost, so svoje izobraževanje prenesli pod okrilje Programa 5000. To so pokazale tudi analize variance. **Mladi so veliko bolj motivirani za izobraževanje kot starejši brezposelni, hkrati pa so njihova stališča izrazito instrumentalne, eksterne narave.** Dodatne statistične analize so pokazale, da kljub temu obstajajo določene razlike v stališčih glede na motiviranost za nadaljevanje izobraževanja. Kot vemo omogoča Ajzen & Fishbeinova metodologija merjenja stališč ločevanje med vrednotenjem ciljev določenega vedenja (ali objekta) in instrumentalnosti vedenja glede doseganja želenih ciljev. Analiza variance je pokazala, da so razlike med brezposelnimi predvsem pri ocenjevanju instrumentalnosti izobraževanja. To pomeni, da je večina anketirancev podobno vrednotila ponujene cilje, niso pa si bili tako enotni glede tega ali jih lahko z izobraževanjem dosežejo ali ne.

Tudi povezanost med samoučinkovitostjo in motivacijo za nadaljevanje izobraževanja je nizka. Ugotovili smo, da samoučinkovitost ni dejavnik s katerim bi lahko predvidevali stopnjo motiviranosti brezposelnih za izobraževanje. Brezposelni so nasplošno izkazovali visoko raven sigurnosti v svoje učne sposobnosti. Sam menim, da je najpomembnejši razlog za tako visoko izraženo raven samoučinkovitosti treba iskati v naravi njenega funkcioniranja. Anketiranje brezposelnih je potekalo v času, ko je bilo izobraževanje že v teku. Za samoučinkovitost pa je značilno, da je izredno pomemben dejavnik takrat, ko se za določeno dejavnost šele odločamo in lahko o naši ustreznosti in uspešnosti pri njej sklepamo le na podlagi prejšnjih izkušenj. Anketiranci pa so se v času anketiranja že kar nekaj časa izobraževali in imeli glede na močno prilagojenost izobraževalnih vsebin, metod, ocenjevanja, kriterijev itd. že zelo dober vpogled v zahtevnost izobraževanja. Prepričan sem, da bi bili rezultati zelo drugačni, če bi anketiranje potekalo pred začetkom izobraževanja. Drug razlog za manjšo pomembnost samoučinkovitosti pri odločitvah za nadaljevanje izobraževanja je specifična populacija. V vzorcu so vključeni le brezposelni, ki so bili za izobraževanje že motivirani, niso pa bili zajeti tisti, ki so za izobraževanje nemotivirani.

Rezultati so pokazali, da so za obravnavano skupino brezposelnih očitno najpomembnejše spodbude s strani referenčnih skupin. Te spodbude so po eni strani povezane z ekonomskimi možnostmi, ki jih nudijo njihovi "pomembni drugi", po drugi strani pa jih motivirajo za

doseganje višjih stopenj izobrazbe. Zato je subjektivna norma tudi statistično pomembno povezana z aspiracijami.

Iz statističnih analiz je razvidno, da za brezposelne vključene v Program 5000 velja model motivacije kot je prikazan na Sliki 14. Kot vidimo je med stališči, samoučinkovitostjo in motivacijo, da bi izobraževanje nadaljevali nizka povezanost. Zmerno povezanost odkrijemo med aspiracijami in namenom, visoko pa med subjektivnimi normami in namenom. Skupno (multiplo) korelacijo med prediktorskimi spremenljivkami in motiviranostjo prištevamo med razmeroma visoke.

Slika 14: Model motivacije brezposelnih za izobraževanje ($p < 0,001$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$)

Iz spoznanih rezultatov lahko sklenemo, da je vloga posameznega (psihičnega) dejavnika in njegova pomembnost za vedenje spremenljiva glede na specifično situacijo, specifičnega posameznika in specifično interakcijo med njima.

Če povežemo rezultate naših ugotovitev z nekateri raziskavami, ki sem jih omenil v uvodnih poglavjih, lahko rečemo, da:

- imajo stališča najpomembnejšo vlogo pri vedenju, ki je relativno enostavno, pri tem ima pomembno vlogo posameznikova ocena privlačnosti cilja;
- je subjektivna norma najpomembnejša takrat kadar je vedenje pod velikim vplivom referenčnih skupin;
- samoučinkovitost je pomemben dejavnik pri vedenju, ki od posameznika zahteva določene spretnosti, da bi zastavljeni cilj dosegel.

Ostaja seveda vprašanje medsebojne povezanosti posameznih dejavnikov. Ali res sprašujemo po treh različnih dejavnikih ali le po enem in istem. Stališča, norme in

samoučinkovitost so koncepti, kjer je število različnih definicij izredno veliko oz. se v posameznih primerih "prekrivajo". Bandura npr. trdi, da je samoučinkovitost tista, ki vpliva na posameznikovo vrednotenje cilja, ki pa je po Ajzen & Fishbein tudi eden od dejavnikov oblikovanja stališč. V prihodnosti bi bilo zato potrebno ugotoviti koliko samoučinkovitost vpliva na oblikovanje stališč in kakšen vpliv imajo stališča na razvoj samoučinkovitosti. Podobno se lahko vprašamo tudi o povezanosti stališč in norm. Pomen referenčnih skupin pri oblikovanju sodb posameznika je znan že dolgo časa. Stališča so zato do neke mere tudi rezultat internaliziranih socialnih/skupinskih norm. V nekaterih primerih pa je tudi zaznavanje subjektivne norme lahko posledica individualnih stališč.

6.1.2. Ugotovitve glede značilnosti učne motivacije brezposelnih

V študiji zasledujemo dva cilja: s prvim ugotavljamo dejavnike motiviranosti brezposelnih za izobraževanje, z drugim pa želimo ugotoviti elemente motiviranosti za učenje. Zakaj je ugotavljanje in razvijanje učne motivacije sploh pomembno? Razlogov za to je več. Predvsem je za učitelja poznavanje in razvijanje učne motivacije pomembno zato, ker je od nje močno odvisna uspešnost udeležencev v izobraževalnem programu, zlasti pa kvaliteta znanja. Vrsta motivacije določa način učenja in količino truda vloženega v učenje in kot posledica tega trajnost in kakovost naučene snovi. V zvezi s tem govorimo o dveh vrstah motivacije, notranji in zunanji.

Z lestvico učne motivacije sem ugotavljal kvalitativne vidike učne motivacije. To pomeni, da sem se namesto na nivo motivacije in ugotavljanja razlik med motiviranimi in nemotiviranimi učenci, osredotočil predvsem na tip motivacije.

Preizkušanci so dajali v povprečju najvišje ocene navedbam s katerimi označujemo notranjo motiviranost pri učenju. Najnižje ocene so preizkušanci dajali navedbam, ki spadajo na področje zunanje motivacije in pa zaupanja v lastne sposobnosti pri učenju (samoučinkovitosti). Iz rezultatov lahko trdimo, da je pri brezposelnih bolj izražena notranja motivacija kot zunanja. Prav tako velja, da so na splošno v veliki meri prepričani v lastne sposobnosti in zmožnosti za uspešno učenje.

Rezultati analize varianc in korelacijskih analiz so potrdili vsa teoretična pričakovanja. Izsledki statistične analize kažejo na to, da je notranja motivacija pozitivno povezana s samoučinkovitostjo, negativno pa je z njo povezana zunanja motivacija. Vrsta motivacije je povezana tudi s stališči do izobraževanja. Pri brezposelnih, ki so bolj notranje motivirani so stališča močneje izražena, kot pri tistih, ki so bolj zunanje motivirani za učenje. Enako velja tudi za samoučinkovitost. Brezposelni, ki so dosegli višji rezultat pri notranji motivaciji imajo tudi višje aspiracije kot tisti, ki so bolj zunanje motivirani.

V skladu s temi rezultati so tudi rezultati varianc, s katerimi sem primerjal vrsto učne motivacije in samoučinkovitosti glede na različne sociodemografske značilnosti brezposelnih: notranja motivacija in večja samoučinkovitost je bolj izražena pri ženskah; starejših brezposelnih; tistih, ki so vključeni v daljše oblike izobraževanja; tistih, ki so prekinili šolanje

zaradi situacijskih dejavnikov, ne pa dispozicijskih; ter tistih, ki imajo višje poklicne aspiracije in pričakovanja.

6.1.3. Ugotovitve glede vrednot brezposelnih

V zvezi z vrednotami me je zanimalo dvoje:

1. kakšne so značilnosti vrednot brezposelnih in koliko se razlikujejo od vrednot drugih populacij,
2. pomen vrednot kot motivacijskega dejavnika.

Na splošno so brezposelni najvišje ocenjevali naslednje vrednote: zdravje, družinska sreča, ljubezen, razumevanje s partnerjem in mir na svetu. Gre za vrednote, ki jih uvrščamo med vrednote tradicionalno moralnega in izpolnitvenega značaja.

Najnižje ocenjene vrednote so vera v boga, uživanje v umetnosti, patriotizem, vznemirljivo življenje, uživanje v športu, ugled itd.

Zanimivo je, da brezposelni postavljajo vrednoto zdravje nad vse ostale vrednote. Ta podatek je presenetljiv, ker bi zaradi povprečne starosti brezposelnih (ne smemo pozabiti, da je kar 67 % brezposelnih v vzorcu starih pod 30 let) sklepali, da zdravje ni tako pomembno v vrednotnem sistemu brezposelnih. Razlag za tako umestitev te vrednote je lahko več. Očitno je to odraz časa v katerem živimo in za katerega je značilna zdrav način prehranjevanja, skrb za zdravje, počutje itd. Do podobnih rezultatov so prišle tudi druge podobne analize (Lešnik, 1996, Ule, Mihelj, 1995).

Enako velja tudi za vrednoto družinska sreča in ljubezen. Glede na nizko povprečno starost respondentov bi pričakovali da se bodo na vrh hierarhične lestvice umeščale predvsem vrednote, ki so po naravi bolj potenčne ali izpolnitvene. Musek (1993a) je v svoji raziskavi namreč ugotovil, da s starostjo narašča pomen vrednot upanje (+ še nekatere) upada pa pomen zabave, vznemirljivega življenja, družabnosti, spolnosti, poklica in še nekaterih. Prav tako je Pogačnik (1987) s svojo lestvico 22 vrednot ugotovil, da starejše osebe bolj cenijo spoštovanje družbenih načel, poklic, otroke, medtem ko mlajši bolj cenijo nove izkušnje, razumevanje s starši in prijateljstvo. Primerjava različnih rezultatov raziskav kaže na določene razlike, ki so lahko posledica različni vzorcev oseb, ki so bile preizkušene, prav tako pa je to lahko posledica različnih instrumentov.

Musek (2000) je še ugotovil, da starostne skupine različno ocenjujejo vrsto vrednot. Vrednote kot so razumevanje s partnerjem, ljubezen, samoizpopolnjevanje in ustvarjanje so bile najvišje cenjene pri najmlajših ocenjevalcih (20-30 let), najmanj pa pri ocenjevalcih, ki so bili starejši od 50 let. Kot je ugotovil Musek, je bil položaj ravno obraten pri vrednotah, načela, vera in varnost. Pri neki drugi raziskavi, pa je bilo ugotovljeno, da s starostjo narašča pomen vrednot upanje, upada pa pomen vrednot zabava, vznemirljivo življenje, družabnost, spolnost, samoizpopolnjevanje, dober poklic, ugled, napredek, resnica.

Že Uletova je ugotovila, da je pri mladih zapaziti vrednotni premik. In sicer premik od globalnih k individualnim vrednotnim usmeritvam (Ule, Mihelj, 1995). Mladino v devetdesetih označujejo vrednote, ki so usmerjene k medosebnim odnosom, skrbjo za večjo kakovost življenja ipd.

Nizka ocena vrednot religioznosti in tudi drugih bolj potenčnih vrednot niti ni presenetljiva. Te vrednote so nizko ocenjene v vseh raziskavah. Razlog za to je najbrž ta, da so te vrednote na manifestni ravni sicer ocenjene kot manjvredne, vendar pa jih v življenju kar pogosto sledimo, a tega nismo pripravljeni priznati (Musek, 1993a). Vera v boga se je tudi pri drugih avtorjih, ki se ukvarjajo s preučevanjem vrednot v Sloveniji vedno uvrščala na nižje položaje. Pogačnik (1987) npr. navaja, da nad 80 % ljudi postavlja to vrednoto na zadnje mesto. Za to vrednoto je značilna tudi največja variabilnost ocen, kar nam govori o tem, da so jo ocenjevalci ocenjevali zelo različno. To si lahko razlagamo, da vsem brezposelnim vera v boga ne predstavlja nekaj pozitivnega, temveč jo tisti, ki so verni vrednotijo zelo visoko, za neverne pa ima zelo majhno vrednost in manjši pomen.

Seveda ne smemo mešati zanimanje/potrebo po duhovnosti z religijo kot institucionalne duhovnosti. Ule (1995) ugotavlja, da imajo mladi sicer velike potrebe po razvijanju svoje duhovnosti, vendar pa zavračajo uresničevanje svojih duhovnih potreb v institucijah kot je cerkev. Ule nadaljuje, da je to tipičen pojav, ki kaže tako na določene podobnosti z procesi sekularizacije za katere je bil značilen obrat v "tiho religioznost" – religioznost, ki je stvar posameznika, ne pa neke širše verske skupnosti. Prav tako so ti rezultati značilni za težnjo po individualnosti, ki prežema sodobno družbo.

Raziskovanje pa se ni ustavilo na tej ravni. Ker sem želel ugotoviti tudi notranjo strukturo vrednotnega prostora brezposelnih sem opravil še faktorsko analizo. Kot ugotavlja Musek se vrednote po svoji naravi vežejo v neke vrste organiziran in strukturiran vrednotni prostor (Musek, 1993a). To je povezano z eno od temeljnih ugotovitev v zvezi z vrednotami in sicer, da jih ne doživljamo ločeno od drugih temveč medsebojno prepleteno in povezano (Musek, 1993a, 2000; Schwartz in Bilsky, 1987). Rezultati faktorske analize so nam pokazali katere vrednote se pri vzorcu brezposelnih med seboj povezujejo in grupirajo. Po Kaiserjevem-Guttmanovem kriteriju ekstrakcije je bilo izločenih 6 faktorjev, ki pojasnjujejo 62 % celotne variabilnosti zbranih podatkov. Dobljene faktorje sem interpretiral kot vrednotne orientacije oz. usmeritve. Poleg šestfaktorske solucije sem izvedel še štirifaktorsko in dvofaktorsko solucijo. S tem smo dobili bolj splošne generalne dimenzije vrednot, ki nasičajo večje število vrednot.

V spodnji preglednici so prikazani strnjeni rezultati šestfaktorske nasičenosti.

Preglednica 47: Implicitni vrednotni prostor brezposelnih – vrednotne usmeritve

Vrednotna usmeritev	Najbolj nasičene vrednote
1. tradicionalno-moralna	delavnost, razumevanje s partnerjem, znanje, poštenost, dobrota, poklic in sožitje med narodi
2. hedonsko-izpolnitvena	vznemirljivo življenje, zabava, prosti čas, uživanje v naravi, uživanje v umetnosti, mir in počitek, ukvarjanje s športom
3. k zbližanju/izpolnitvena	ljubezen, resnica, zvestoba, upanje v prihodnost, družinska sreča.
4. patriotska/religiozna	ljubezen do domovine, vera v Boga, spoštovanje zakonov, enakopravnost med narodi
5. hedonsko-statusna	udobno življenje in družabnost, ugled v družbi in denar
6. k zdravju/varnosti	zdravje, mir na svetu

Kot vidimo na Preglednici 47 so predstavljene tiste faktorske nasičenosti, ki jih psihološko interpretiramo kot vrednotne usmeritve oz. vrednotne kategorije srednjega obsega.

Pridobljene rezultate težko primerjamo z drugimi raziskavami na področju vrednot, saj so le-ti pridobljeni na reducirani lestvici. Prav tako pa na populaciji brezposelnih vsaj avtorju pričujočega teksta ni znano, da bi bila opravljena testiranja s to lestvico.

Analiza naših rezultatov torej kaže na to, da se v primerjavi z drugimi raziskavami kažejo določene podobnosti, a tudi razlike. Prve razlike se kažejo predvsem v številu faktorjev, ki jih posamezne analize izločajo, prav tako pa je zanimiva njihova vsebinska povezanost. Kar se tiče števila faktorjev lahko ugotovimo, da se ta od raziskave do raziskave spreminja⁴.

Kot sem že omenil, je bila opravljena še štiri in dvofaktorska solucija. Prejšnje raziskave so pokazale precejšnjo enotnost kar zadeva število vrednotnih superkategorij. Število ugotovljenih kategorij srednjega obsega je bilo variabilno in je nihalo med 8 in 13.

S štirimi vrednotnimi tipi pojasnjujemo 56 % variabilnosti korelacijske matrike. Vrednotne tipe smo poimenovali glede na značilne vrednote s katerimi korelirajo. Rezultati so strnjeno prikazani v Preglednici 48.

⁴ Musek (1993a) poroča o enajstih latentnih dimenzijah vrednot, oz. 9 dimenzijah (Musek, 2000).

Preglednica 48: Implicitni vrednotni prostor brezposelnih – vrednotni tipi

Vrednotni tip	Najbolj nasičene vrednote
1. izpolnitveno-družinski	družinska sreča, zvestoba partnerju, ljubezen, spoznavanje resnice, mir na svetu, upanje v prihodnost itn.
2. potenčno-hedonski	veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, družabnost, denar in imetje, prosti čas, udobno življenje, ugled v družbi itn.
3. tradicionalno-moralni	delavnost, znanje, poštenost, razumevanje s partnerjem, dobrota, uspeh v poklicu
4. socialno-religiozni	patriotizem, vera v Boga in spoštovanje zakonov

Faktorske solucije najvišjega reda sicer potrjujejo obstoj dveh najširših vrednotnih kategorij, ki se ujema z ostalimi študijami. Te dve kategorije lahko vsebinsko interpretiramo kot apolonske in dionizične velekategorije. Kaj takega pa že ne moremo reči za vrednotne kategorije večjega obsega (vrednotni tipi), ki se v naši študiji ne kažejo kot štirje temveč kot trije.

Kot lahko razberemo iz Preglednice 48 lahko dobljene faktorje vsebinsko interpretiramo kot vrednotne tipe. Prvi vrednotni tip lahko poimenujemo kot moralni tip (Musek, 2000). Ta najbolj nasiča tradicionalne vrednote kot so družinska sreča, delavnost, zvestoba, poštenost, razumevanje s partnerjem, dobrota, ljubezen do otrok itd.

Naslednji vrednotni tip lahko poimenujemo kot hedonsko-potenčni. S tem faktorjem korelirajo predvsem vrednote, ki so povezane s čutnim in socialnim hedonizmom ter doseganjem statusa ter ugled. Vrednote, ki najmočneje korelirajo s tem vrednotnim tipom so veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, denar in imetje, ugled idr.

Z naslednjim faktorjem so najbolj nasičene vrednote ljubezen do domovine, vera, in spoštovanje zakonov. Jasno se izkazuje usmerjenost k religioznim idealom, prav tako pa se z njimi združujejo še, patriotske in tradicionalno-moralne vrednote. Ta vrednotni tip bi lahko poimenovali potenčno-religiozni.

Faktorja, ki generalno opisujeta najširše dimenzije vrednot imenujemo vrednotne velekategorije. Prva dva faktorja pojasnujeta skoraj polovico celotne variance, kar kaže na njuno splošnost.

Rezultati dvofaktorske solucije so nam odkrili, da so s prvo latentno dimenzijo vrednotnega prostora nasičene vrednote družinska sreča, delavnost, zvestoba, poštenost, razumevanje s partnerjem, dobrota, ljubezen do otrok, mir na svetu, sožitje in sloga med ljudmi, spoštovanje zakonov, spoznavanje resnice, prijateljstvo, upanje v prihodnost, modrost, zdravje, znanje, uspeh v poklicu, enakopravnost med narodi, sožitje z naravo, mir in počitek, svoboda in ljubezen do domovine.

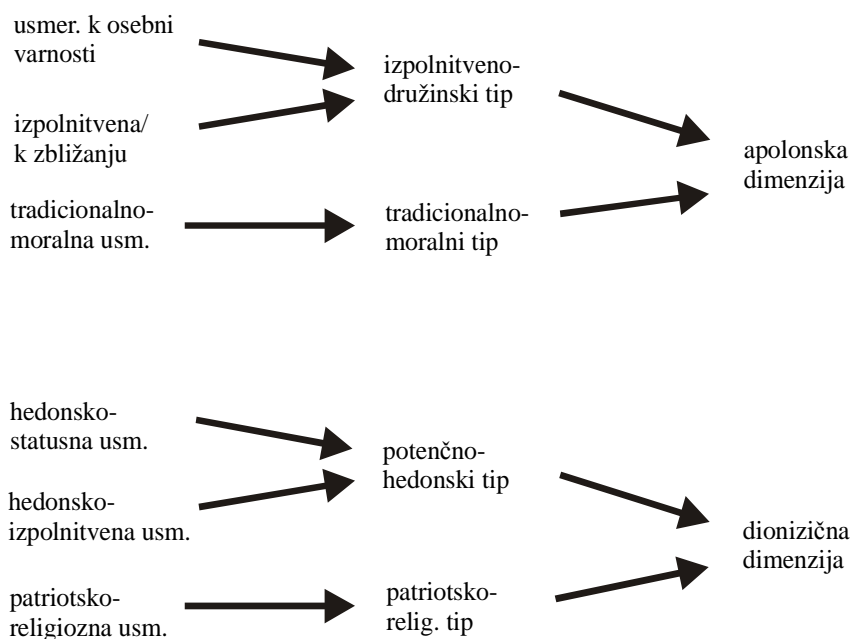
Ugotovili smo, da s prvim faktorjem korelirajo vrednote, ki jih označujemo kot tradicionalne, moralne, družinske in socialne. Te vrednote po svoji naravi odlikuje težnja k idealom in preseganju osebnih zadovoljstev. Ta faktor lahko, kot že v raziskavah poprej (Musek, 1991, 1993a, 2000), označimo kot faktor apolonskih vrednot. Vrednot za katere je značilno preseganje samega sebe in spoštovanje splošnih socialnih, moralnih in filozofskih norm.

Z drugo latentno dimenzijo so nasičene vrednote kot so veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, denar in imetje, družabno življenje, udobno življenje, ugled v družbi, prosti čas, šport in rekreacija, uživanje v umetnosti, mir in počitek, svoboda, vera in dr. predvsem vrednote kot so veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, denar in imetje, družabno življenje, udobno življenje, ugled v družbi, prosti čas, šport in rekreacija in so tudi najbolj nasičene z drugim faktorjem označujejo posameznikovo nagnjenost k uživanju, storilnostjo in dosežki. Druga makrodimenzija vrednot se torej, podobno kot pri prej opravljenih raziskavah, povezuje z uspešnostjo, doseganjem statusa, uživanjem in zadovoljstvom. Uveljavljena interpretacija teh vrednot je v smislu vrednot dionizičnega tipa (Musek, 2000).

Dvofaktorska solucija je potrdila ugotovitve prejšnjih raziskav in izpostavila dve najobsežnejše dimenzije vrednot: apolonske in dionizične. Ugotovimo lahko, da izkazana faktorska struktura vrednot ustreza vrednotnim dimenzijam ugotovljenim v prejšnjih raziskavah (Musek, 1993, 2000)

Ugotovimo lahko tudi, da je nekaj vrednot, ki s skoraj enako intenziteto nasičujejo oba faktorja. To so vrednote patriotizem, svoboda, počitek, narava, nacionalna enakopravnost, modrost in upanje v prihodnost. Podobne ugotovitve so se pojavile tudi pri prejšnjih raziskavah (Musek, 2000). Očitno so to vrednote, ki so skupne tako posameznikom, katerih prevladujoča vrednotna usmeritev je apolonična in tistim, ki višje cenijo dionizične vrednote.

Iz sinteze dobljenih faktorskih dimenzij se lahko oblikuje model implicitnega vrednotnega prostora, ki velja za vzorec brezposelnih. Prikazan je na Sliki 15.

Slika 15: Implicitni prostor vrednotnega prostora za vzorec brezposelnih

Na Sliki 15 je prikazana hierarhična struktura vrednotnega prostora vzorca brezposelnih. Hierarhija zajema raven vrednotnih usmeritev, ki jih predstavljajo kategorije srednjega obsega, sledi raven kategorij večjega obsega oz. vrednotnih tipov ter kategorij največjega obsega oz. vrednotnih velekategorij.

- Pomen vrednot za motivacijo za izobraževanje

Statistična analiza je pokazala, **da vrednote niso statistično pomemben dejavnik, ki vpliva na motiviranost brezposelnih za nadaljevanje izobraževanja**. To je do neke mere razumljivo, saj so vedenjske namere izražene specifično in kratkoročno, medtem ko vrednote predstavljajo neko daljnoročnejšo usmerjenost. Statistično pomembno **so vrednote povezane predvsem z dejavniki, ki jih uvrščamo v področje odnosa do učenja**. Ugotovili smo pozitivno korelacijo med zunanjo motiviranostjo in dionizično usmeritvijo ter notranjo motivacijo in apolonskimi vrednotami. Zanimiva se mi zdi pozitivna povezanost med samoučinkovitostjo in apolonsko orientacijo ter nizka, a statistično pomembna negativna korelacija med samoučinkovitostjo in dionizično vrednotno usmeritvijo. Lahko bi rekli, da občutek sigurnosti pri določeni dejavnosti vpliva na njeno višje vrednotenje. Zanimiva je tudi korelacija med vrednotnimi usmeritvami in stališči do izobraževanja, saj obe vrednotni usmeritvi z enako močjo in smerjo korelirata s stališči. Korelacija apolonskih vrednot s stališči je nižja, kot njihova povezanost z dionizičnimi vrednotami. Z nadaljnjo analizo bi po vsej verjetnosti odkrili, da so apolonske vrednote pozitivno povezane s tistimi stališči, ki jih odlikujejo notranja pričakovanja od izobraževanja, dionizične pa so najbrž v korelaciji z zunanjimi.

6.2. PRIPOROČILA

Kar se tiče dejavnikov, ki vplivajo na motivacijo brezposelnih za izobraževanje lahko ugotovimo, da se brezposelni zavedajo pomembnosti ustrezne kvalificiranosti za pridobitev in (in kasneje) zadržanje zaposlitve.

Rezultati so pokazali, da so najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na pripravljenost brezposelnih, da nadaljujejo z izobraževanjem socialni. Obravnavati jih moramo z dveh vidikov: z vidika "moralne" in materialne podpore brezposelni. Za brezposelne je značilno, da je njihova motivacija bolj kratkoročne narave. To ugotovitev podpirajo tudi odgovori v zvezi z ovirami brezposelnih v izobraževanju pred vključitvijo v Program 5000 (Drofenik, 2001). Prav tako pa na njo kažejo tudi ugotovitve naše analize. Podatki namreč kažejo, da so aspiracije tistih brezposelnih, ki so načeloma motivirani za nadaljevanje izobraževanja relativno nizke. Iz tega lahko sklepamo, da motiviranost za izobraževanje sicer obstaja, vendar je v funkciji najhitrejše možne poti do zaposlitve. Prav tako pa kot je razvidno iz rezultatov v zvezi z normativnimi prepričanji so svetovalci na zavodu tisti, ki brezposelne najbolj spodbujajo k čim hitrejši zaposlitvi. V zvezi s tem bi bilo priporočljivo, da bi svetovalni delavci spodbujali brezposelne k vključevanju k nadaljnjemu izobraževanju, takrat ko je to možno. Kjer ekonomske razmere tega ne dovoljujejo pa vključevanje brezposelnih v motivacijske programe in spodbujanje izobraževanja tudi po pridobljeni zaposlitvi. Hkrati pa ne smemo pozabiti tudi na ekonomski vidik pripravljenosti za izobraževanje. Možnost kritja materialnih stroškov izobraževanja je pomemben dejavnik, ki omogoča in motivira brezposelne za izobraževanje. Sklenemo lahko, da je potrebno ob ustrezni motivaciji brezposelnega za izobraževanje, vzpostaviti tudi ustrezne materialne pogoje tega izobraževanja. Ti so za ciljno skupino brezposelnih še posebej pomemben dejavnik, ki vpliva na njihovo odločitev za izobraževanje. Svetovalci na zavodih bi v zvezi s tem morali brezposelnim informirati o možnostih financiranja izobraževanja, jim nuditi možnost povračila stroškov prevoza, knjig itd. in jih še na ta način stimulirati za izobraževanje.

Za brezposelne je ponavadi značilno, da imajo večinoma slabe izkušnje iz rednega izobraževanja. Zato se pogosteje kot drugi odrasli srečujejo s težavami, kot so prezahtevna snov, pomanjkanje časa za učenje, slaba razlaga učiteljev ipd. Njihovo šolsko delo otežujejo še neugodne socio-ekonomske razmere v katerih obiskujejo izobraževanje. Naša raziskava sicer ne kaže na to, da bi občutja kompetentnosti brezposelnih imela neposreden vpliv na njihove odločitve glede nadaljevanja izobraževanja. Ne glede na to pa se kažejo določeni trendi, ki smo jih predvidevali in ki kažejo na povezanost samoučinkovitosti z vsemi dejavniki učne in izobraževalne motivacije. Za brezposelne, še posebej tiste, ki so manj motivirani kot obravnavana skupina, priporočamo, kar se da individualizirano organizacijo izobraževanja. Pri individualnem razgovoru bi se moralo ugotoviti tiste značilnosti brezposelnega, ki so pomembne za uspešno izobraževanje (njegovo predznanje, učne navade,...) ter mu med izobraževanjem svetovati, ga voditi in tudi napotiti v ustrezno strokovno ustanovo v primeru, da težave brezposelnega presegajo njegova pooblastila oz. usposobljenost. Izobraževalne organizacije bi morale izpeljati čim večjo individualizacijo izobraževanja predvsem na slednjih

področjih: organizacija izobraževanja, svetovanje in spodbujanje pri samostojnemu učenju, usmerjanje v učno pomoč, svetovanje o tem kako se učiti. Naloga učitelja je torej, da pri posameznikih spodbuja razvoj pozitivnih notranjih nagnjenj do izobraževanja in odstranjujemo negativne situacijske dejavnike, ki njihovo izobraževanje onemogočajo. Za udeležbo posameznika v izobraževanju torej ne zadostuje le njegova pripravljenost, da bo del svojega časa namenil učenju, temveč so pomembni tudi objektivni pogoji, ki mu udeležbo v izobraževanju omogočajo in jo spodbujajo.

Brezposelni so skupina odraslih, ki verjetno potrebuje največ spodbud ob njihovem izobraževanju: nimajo razvitih učnih navad, neredno obiskujejo pouk ipd. Te značilnosti se lahko ob nerazumevanju njihovega (psiho-) socialnega položaja interpretirajo tudi v negativnem smislu, kot: lenoba, nemotiviranost za učenje ali nesposobnost/neprimernost za izobraževanje. Da bi v izobraževalnih organizacijah vzpostavili čim bolj pozitivno ozračje do brezposelnih, bi bilo potrebno učitelje, vodje in ravnatelje čim bolj informirati o značilnostih in potrebah brezposelnih. To bi lahko dosegli z večjim sodelovanjem med izobraževalno organizacijo in območno službo ZRSZ in pa dodatnim izobraževanje zunaj ali v izobraževalni organizaciji.

Motivi (in vrednote) so skupaj s pričakovanji (o učinkovitosti in možnih posledicah) tisti dejavniki, ki vplivajo na stopnjo pozornosti in prizadevanja, ki ga posameznik vloži v določeno učenje. Da bi spodbudili pozornost in prizadevanja je potrebno seveda zagotoviti smiselnost učenja - udeleženci morajo verjeti, da je to kar se učijo povezano z njihovimi osebnimi cilji in potrebami. Vendar se tudi pri motiviranih učencih pri katerih so zadovoljeni vsi omenjeni kriteriji, lahko motivacija zmanjša, če se učenec pri določenem problemu ne počuti kompetentnega. Na tem mestu bi še posebej izpostavili prepričanja o učinkovitosti pri učenju (samoučinkovitost). Samoučinkovitost je neposredno povezana tako z izbiro dejavnosti (=motivacija za izobraževanje), kot z vloženim trudom in vztrajnostjo (=učna motivacija). Po mnenju avtorja pričujočega teksta je samoučinkovitost ena od tistih motivacijskih značilnosti, kateri bi morali v prihodnosti posvetiti več "teoretične" in "praktične" pozornosti.

Glede ukrepov s katerimi lahko učitelj vpliva na spreminjanje prepričanj o samoučinkovitosti pri učenju lahko navedemo naslednje ukrepe:

- **oblikovanjem jasnih ciljev**

Razvijati pozitivna pričakovanja za uspeh s tem, da se oblikuje jasne cilje o tem kaj se od udeleženca pričakuje in kaj naj bi v določenem času dosegel (ta možnost se npr. ponuja z izobraževalnim načrtom).

- **priložnostjo udeleženca za doseganje izzivalnih ciljev**

Poleg tega, da si posameznik zastavi cilje, je pomembno tudi kakšni so ti cilji. Pričakovanja o lastni uspešnosti se povečujejo predvsem, če doživi uspeh pri nalogah oz. problemih, ki mu

predstavljajo izziv, a so še vedno realno dosegljive. Ta ukrep zahteva dobro poznavanje udeleženca izobraževanja in dokaj individualizirano delo z njim.

- **možnostjo kontrole nad lastnim učenjem**

S tem se seveda misli predvsem na razvoj učnih navad in pomoč pri uporabljanju različnih učnih tehnik. Oboji so pri tej populaciji v zelo slabem stanju (kot primer dobre prakse v Programu 5000, ki bi ga kazalo še razširiti in poglobiti se kaže projekt učne pomoči MŠŠ).

- **pozitivnimi/korektivnimi povratnimi informacijami**

Za posameznike z nizko samoučinkovitostjo je značilna negativna atribucija lastnih dosežkov. To pomeni, da vzroke za neuspeh običajno pripisujejo lastnim sposobnostim, uspeh pa sreči in naključju. Učitelj naj bi pri učencih skušal obdržati in po možnosti dvigati nivo aspiracij po učnih dosežkih. Zlasti slabim učencem in tistim, ki so občutljivi in nesamozavestni, naj da večkrat možnost, da doživijo uspeh, tako da prilagodi težavnosti nalog in vprašanj njihovim zmožnostim. Obenem naj jim dviga zaupanje v lastne zmožnosti in gradi pričakovanje uspeha kljub preteklim neuspehom. Neuspehov naj ne dramatizira, ampak stvarno pokaže kaj je bilo narobe (konkretna povratna informacija) Pomembno je torej, da učitelj vpliva na primeren vzorec pripisovanja doseženih (ne)uspehov.

7. VIRI

Ajzen, I., Fishbein, M. (1973). Attitudinal and normative variables as predictors of specific behaviors. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.27, No.1, 41-57.

Ajzen, I., Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Prentice-Hall, Inc.

Ajzen, I., Madden, T.J. (1986). Prediction of goal-oriented behavior: Attitudes, intention and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.

Allport, G. W. (1935). Attitudes. V C. Murchinson (ur.), *A handbook of social psychology* (str. 798-844). Worcester, MA: Clark University Press. (odlomak dosegljiv na <http://www-unix.oit.umass.edu/~psyc661/pdf/allport.1935.pdf>).

Bandura, A. (1986). *Social foundation of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman & co.

Bečaj, J. (1997). *Temelji socialnega vplivanja*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana.

Bentler, P.M., Speckart, G. (1979). Models of attitude-behavior relations. *Psychological Review*, Vol.86, No.5, 452-464.

Bezinović, P. (1988). *Samopercepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija vrednovanja vlastitog ja*. (disertacija) Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, odsjek za psihologiju.

Bouffard-Bouchard, T. (1989). Influence of self-efficacy on performance in a cognitive task. *The Journal of Social Psychology*, 130 (3), 353-363.

Breckler, S.J. & Wiggins, E.C. (1989). on defining attitude and attitude theory: once more with feeling. V: Pratkanis, A.R., Breckler, S.J., Greenwald, A.G. (ur.): *Attitude Structure and Function* (407-428). Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Bulatović, R.N. (1983). *Ličnost i stav odraslih prema obrazovanju*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Katedra za Andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.

Cookson, P.S. (1986). A framework for theory and research on adult education participation. *Adult Education Quarterly*; Vol. 36, No.3, 130-141.

Courtney, S. (1992). *Why Adults Learn: Towards a Theory of Participation in Adult Education*, London, Routledge.

Cross, K.P. (1981). *Adults as learners: increasing participation and facilitating learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Darkenwald, G.G.; Hayes, E.R. (1988). Assessment of adult attitudes towards continuing education. *International Journal of Lifelong Education*, Vol.7, No.3, 197-204.

Despotović, Miomir, Lj. (2000). *Igra potreba : andragoške variacije*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu: Andragoško društvo Srbije.

deVries, H., Dijkstra, M. in Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioural intentions. *Health Education Research*, Vol. 3, No. 3, 273-282.

Dweck, C.S., Leggett, E.L. (1988). A social-cognitive approach to motivation an personality. *Psychological Review*, Vol.95, No.2, 256-273.

Drofenik, O. (vodja pr.) in sod. (2001). *Evalvacija srednješolskega formalnega izobraževanja brezposelnih - Program 5000 : fazno poročilo /raziskovalni sodelavci: Olga Drofenik, Vera Jakara, Sonja Klemenčič, Livija Knaflič, Jasmina Mirčeva, Ester Možina, Tanja Možina, Zvonka Pangerc Pahernik, Marko Radovan, Metka Svetina, Tanja Vilič Klenovšek, Darka Kosec*. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.

Frlec, Š. & Vidmar, G. (2001). Preliminarna študija merskih značilnosti Lestvice samoučinkovitosti. *Psihološka obzorja*, Vol. 10, številka 1, 9-25.

Fuller, A., Saunders, M. (1991). The potential takeup of mass training. V: Winterburn R. (Ed.), *Aspects of Educational and Training Tehnology*. Vol. XXIV: Realizing Human Potential.. Kogan Page, London. 295-300.

Gooderham, P.N. (1987). Reference group theory and adult education. *Adult Education Quarterly*. Volume 37, Number 3, 140-151.

Greenwald, A. G. (1989). Why attitudes are important: defining attitude and attitude theory 20 years later. V A. R. Pratkanis, S. J. Breckler, and A. G. Greenwald (ur.), *Attitude structure and function* (str. 429-440). Hillsdale, NJ: Erlbaum

Grotelueschen, A.D., Caulley, D.N. (1977). A model for studying determinants of intentions to participate in continuing professional education. *Adult Education*. Vol. XXVIII, No.1, 22-37.

Hackett, G. (1999). Self-efficacy in career choice and development. V: A. Bandura (ur.), *Self-Efficacy in Changing Societies* (str. 232-258). Cambridge: Cambridge University Press.

Haralambos, M., Heald, R. (1994). *Uvod u sociologiju*. Zagreb : Nakladni zavod Globus.

Hayes, E.R., Darkenwald, G.G. (1990). Attitudes toward adult education: an empirically-based conceptualization. *Adult Education Quarterly*; Vol.40, No.3, 158-168.

Howard, K.W. (1989). A comprehensive expectancy motivation model: implications for adult education and training. *Adult Education Quarterly*; Vol.39, No.4, 199-210.

Hyman, H.H., Wright, C.R. (1979). *Education's lasting influence on values*. University of Chicago Press.

Kagan, J. (1972). Motives and development. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 22, No. 1. 51-66.

Keller, J.M. (1999). Motivation in cyber learning environments. *International Journal of Educational Technology*. Vol.1, No.1, 7-30.

Krajnc, A. (1972). *the identification of educational values as a basic factor in adult education: a Cross-national Approach*. Toronto. The Ontario Institute for Studies in Education, Department of Adult Education.

Krajnc, A. (1977). *Izobraževanje, naša družbena vrednota*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (1982). *Motivacija za izobraževanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krech, D., Crutchfield, R.S., Ballanchey, E.L. (1972): *Pojedinac u društvu – udžbenik socialne psihologije*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije, Beograd.

Kump, S. (1990). *Izobraževalna pot in sistem vrednot študentov: zbornik*. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Center za razvoj univerze.

Lamovec, T. (1986). *Psihologija motivacije*. Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Lamovec, T. (1988). *Priročnik za psihologijo motivacije in emocij*. Ljubljana, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Lewin, K. (1951). Field theory and learning. V: *Field Theory and Social Science – selected theoretical papers*, str. 60-87. Harper & Brothers Publishers, New York.

Locke, E.A. & Latham, G.P. (1990). A theory of goal setting and task performance. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Marentič Požarnik, B. (1980). Dejavniki in metode uspešnega učenja. Ljubljana: DDU Univerzum.

Maslow, A.H. (1982). Motivacija i ličnost. Beograd: Nolit.

McGivney, V. (1990). Education's for other people: access to education for non-participants adults: a research report. NIACE, Leicester.

McGivney, V. (1992). Motivating unemployed adults to undertake education and training; some british and other european findings. NIACE, Leicester.

Midgley, C. (1993). Motivation and middle level schools. V P. R. Pintrich & M. L. Maehr (ur.), Advances in motivation and achievement, vol. 8: Motivation in the adolescent years (str. 219-276). Greenwich, CT: JAI Press.

Musek, J. (1982). Osebnost. DDU Univerzum, Ljubljana.

Musek, J. (1991). Vrednote kot predmet psihološkega proučevanja. V: Anthropos, letnik 23, številka 1-3, str. 233-256.

Musek, J. (1993a). Osebnost in vrednote. Educy, Ljubljana

Musek, J. (1993b). Znanstvena podoba osebnosti. Educy, Ljubljana.

Musek, J. (1999). Psihološki modeli in teorije osebnosti. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana.

Musek, J. (2000). Nova psihološka teorija vrednot. Inštitut za psihologijo osebnosti, Educy, Ljubljana.

Peklaj, C. (2000). Samoregulativni mehanizmi pri učenju. Sodobna pedagogika, Letnik 51, številka 3, str. 136-149.

Pintrich, P.R.; Smith, D.A.F.; Garcia, T.; McKeachie, W.J. (1991). A manual for the use of the Motivated strategies for learning questionnaire. University of Michigan, Ann Arbor, MI.

Pintrich, P.R.; Schunk, D.H. (1996). Motivation in education: theory, research and applications. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

Pogačnik, V. (1987). LV, lestvica individualnih vrednot: priložnik. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za produktivnost dela, Center za psihodiagnostična sredstva.

Pryor, Brandt W. (1990). Predicting and explaining intentions to participate in continuing education: an application of the theory of reasoned action. *Adult Education Quarterly*; Vol.40, No.3, 146-157.

Quigley, A.B. (1997). Rethinking literacy education: the critical need for practice-based change. San Francisco: Jossey-Bass.

Ray, R.O. (1981). Examining motivation to participate in continuing education: an investigation of recreational professionals. *Journal of Leisure Research*. Vol. 13, No.1, 66-75.

Rosenberg, M. (1980). *Occupations and values*. The Free Press, Glencoe, Illinois.

Rus, V.S. (2000). *Socialna in societalna psihologije (z obrisi sociopsihologije)*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Schunk, D.H. (1990). Introduction to the special section on motivation and efficacy. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 82, No. 1, 3-6

Schwartz, S.H. & Bilsky, W. (1987) Toward a theory of the universal content and structures of values: extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 878-891.

Terry, D.B. & O'Leary, J. (1995). The theory of planned behaviour: the effects of perceived behavioural control and self-efficacy. *British Journal of Social Psychology*, 34, 199-220.

Toličič, I., Zorman, L. (1977). *Okolje in uspešnost učencev: vpliv socialnoekonomskih in demogeografskih dejavnikov na šolski uspeh in osebne lastnosti otrok*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Ule, M. (2000). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, M., Miheljak, V. (1995). *Prihodnost mladine*. Ljubljana : DZS : Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Yang, B., Blunt, A., Butler, Ray, S. (1994). Prediction of participation in continuing professional education: A test of two behavioral intention models. *Adult Education Quarterly*. Vol. 44, No. 2, 83-96.

Weiner, B. (1992). *Human motivation: metaphors, theories and research*. 2nd ed. Newbury Park; London; New Delhi: Sage.

8. PRILOGE

PRILOGA 1: VPRAŠALNIK MOTIVACIJE ZA IZOBRAŽEVANJE IN UČENJE

MOTIVACIJA ZA IZOBRAŽEVANJE IN UČENJE

Vprašalnik za udeležence

Pred vami je vprašalnik s katerim želimo ugotoviti dejavnike, ki vplivajo na pripravljenost za izobraževanje ter uspešnost pri njem.

Vaši odgovori so za raziskavo zelo pomembni, zato vas prosimo da ob izpolnjevanju upoštevate naslednje:

- Ni pravih ali napačnih odgovorov**, zanima nas le vaše mnenje!
  - Vaši odgovori so anonimni**, zato vas prosimo, da ste pri odgovarjanju iskreni.
  - Prosimo, da **odgovorite na vse** postavljene trditve
  - Ob reševanju upoštevajte navodila, ki so napisana ob vsakem vprašanju,
-

Šola: _____

Program: _____

Datum: _____

Vpišite uro, ko ste začeli odgovarjati na vprašanja: _____

V spodnji razpredelnici se nahajajo pari pridevnikov, ki si nasprotujejo. Vaša naloga je, da označite tisto puščico, ki po vašem mnenju najbolj opisuje IZOBRAŽEVANJE. Če se ne morete odločiti označite »?«. Bolj kot menite, da je določen pridevnik značilen za izobraževanje, bližje temu pridevniku obkrožite puščico.

PO MOJEM MNENJU JE IZOBRAŽEVANJE:									
S1	nekoristno	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	koristno
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S2	nezanimivo	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	zanimivo
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S3	nepomembno	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	pomembno
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S4	neprijetno	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	prijetno
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S5	dolgočasno	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	zabavno
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S6	nespoštovano	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	spoštovano
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S7	težko	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	lahko
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
S8	slabo	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	dobro
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

Ocenite kako pomembna je posamezna postavka za vas. Ustrezno oceno obkrožite.

KAKO POMEMBNO JE ZAME:V1 **da se razvijam kot osebnost.**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

V2 **da sem zadovoljen z delom.**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

V3 **da lahko v službi napredujem.**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

V4	da sem samostojen in neodvisen.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V5	da imam veliko denarja.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V6	da imam v družbi vpliv.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V7	da imam službo za nedoločen čas.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V8	da lahko izbiram med različnimi službami .	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V9	da imam veliko prostega časa.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V10	da imam zanimivo delo.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V11	da imam v službi možnost dodatnega izobraževanja.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V12	da delam nekaj kar me veseli.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V13	da razumem kaj se dogaja v svetu .	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V14	da se upošteva moje mnenje.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V15	da opravljam delo, ki ga drugi spoštujejo.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V16	da sem ustvarjalen.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V17	da imam varno prihodnost.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno
V18	da aktivno sodelujem v okolju, kjer živim.	1 nepomembno	2 malo pomembno	3 srednje pomembno	4 zelo pomembno

---

Pri naslednjih trditvah se najprej odločite v katero smer se nagiba vaš odgovor: ali se strinjate ali ne. Nato obkrožite navedbo, ki pomeni stopnjo vašega strinjanja ali nestrinjanja.

BOLJ KOT SE BOM ŠE IZOBRAŽEVAL, BOLJ LAHKO PRIČAKUJEM:

- I1 **da bom postal bolj zrela in razvita osebnost.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I2 **da bom bolj zadovoljen z delom, ki ga bom opravljal.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I3 **da bom imel v službi več možnosti za napredovanje.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I4 **da bom bolj samostojen in neodvisen.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I5 **da bom imel veliko denarja.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I6 **da bom imel v družbi več vpliva.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I7 **da bom lažje dobil delo za nedoločen čas.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I8 **da bom lahko izbral med več različnimi službami.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I9 **da bom imel veliko prostega časa.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I10 **da bo moje delo bolj zanimivo.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I11 **da bom imel v službi več možnosti za dodatno izobraževanje.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I12 **da bom dobil delo, ki me bo veselilo.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I13 **da bom bolj razumel kaj se dogaja v svetu.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se
- I14 **da se bo moje mnenje bolj upoštevalo.**
1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	se	5	Zelo strinjam	se

I15 da bodo moje delo drugi ljudje bolj spoštovali.

1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	5	Zelo strinjam
---	----------------------	---	----------------------	---	-----------	---	----------------	---	---------------

I16 da bo moje delo bolj ustvarjalno.

1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	5	Zelo strinjam
---	----------------------	---	----------------------	---	-----------	---	----------------	---	---------------

I17 da bo moja prihodnost bolj varna..

1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	5	Zelo strinjam
---	----------------------	---	----------------------	---	-----------	---	----------------	---	---------------

I18 da bom lahko bolj aktivno sodeloval v okolju v katerem živim.

1	Sploh se ne strinjam	2	Delno se ne strinjam	3	Neodločen	4	Delno strinjam	5	Zelo strinjam
---	----------------------	---	----------------------	---	-----------	---	----------------	---	---------------

V spodnji razpredelnici se nahajajo pari, ki si nasprotujejo. Vaša naloga je, da označite tisto puščico, ki najbolj opisuje mnenje tistega o katerem vas sprašujemo. Če ta oseba o tem nima mnenja označite »?«. Bolj kot menite, da je mnenje določene osebe značilno zanj, bližje k ustrezni besedi obkrožite puščico.

VEČINA, KI JIH POZNAM MISLI, DA BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

SN	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU MOJEGA OČETA BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP1	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU MOJE MAME BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP2	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU MOJEGA BRATA/SESTRE BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP3	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU MOJIH DOBRIH PRIJATELJEV BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP4	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU MOJEGA PARTNERJA (fant/punca,mož/žena) BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP5	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU UČITELJEV NA ŠOLI BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP6	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU SVETOVALCA NA ŠOLI BI SE MORAL/A PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU:

NP7	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

PO MNENJU SVETOVALCA NA ZAVODU ZA ZAPOSLOVANJE BI SE MORAL/A:

NP8	zaposliti	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	še naprej izobraževati
		-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

MP1 *Kako pomembno je za vas mnenje vašega očeta?*

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP2 **Kako pomembno je za vas mnenje vaše mame?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP3 **Kako pomembno je za vas mnenje vašega brata/sestre?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP4 **Kako pomembno je za vas mnenje vaših prijateljev?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP5 **Kako pomembno je za vas mnenje vašega fanta ali punce?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP6 **Kako pomembno je za vas mnenje učiteljev na šoli?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP7 **Kako pomembno je za vas mnenje svetovalnih delavcev na šoli?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

MP8 **Kako pomembno je za vas mnenje vašega svetovalca za zaposlitev?**

1 nepomembno   2 malo pomembno   3 srednje pomembno   4 zelo pomembno

Z naslednjimi trditvami vas bomo spraševali o vaših interesih in načinu kako se učite. Prosimo, da za vsako trditev ocenite koliko za vas velja.

- 1 **Najraje se učim snov, ki je zame velik izziv in se iz nje veliko naučim.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 2 **Izobraževanje si želim uspešno zaključiti tudi zato, da drugim dokažem, da sem to sposoben/na.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 3 **Raje se učim učno snov, ki me zanima, čeprav se mi zdi na začetku težka.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 4 **Bolj kot predmeti, ki se jih učim, me zanima, ali bom uspešno izdelal/a letnik.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 5 **Čas za študij si znam organizirati brez težav.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 6 **Ponavadi se učim le iz obveznega gradiva, ki sem ga dobil/a na šoli.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 7 **Včasih se mi zdi, da se določenih stvari, ki so potrebne za izpit nisem sposoben naučiti.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 8 **Pomembno mi je, da dobim boljšo oceno kot ostali udeleženci.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 9 **Čas za učenje si znam brez težav organizirati.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 10 **Primerjanje z ostalimi udeleženci me spodbuja pri učenju.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 11 **Če se mi zdi naloga pretežka, je ne poskušam rešiti.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 12 **Moje mnenje je, da so uspešnejši učenci tudi bolj inteligentni.**
1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 13 **V šolo hodim v glavnem zato, da bom imel/a kasneje lažje delo.**

	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 14 **Pogosto imam z učenjem nove snovi težave.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 15 **Glede na svoje sposobnosti bi bil lahko v šoli bolj uspešen/-na.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 16 **Včasih se težko zapomnim vse gradivo, ki se ga moram naučiti.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 17 **Ko se učim, si skušam zapomniti tiste stvari, ki mi bodo koristile tudi pozneje v življenju.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 18 **Med poukom sem si zmožen/a vedno narediti dobre zapiske**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 19 **Prostor in čas, ki ga potrebujem za nemoteno učenje, sem si zmožen/na učinkovito urediti.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 20 **Včasih dvomim v svoje sposobnosti, ko se moram kaj naučiti.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 21 **Rad/a se lotim težkih nalog in učenja zahtevne snovi.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 22 **Ko se učim, največ razmišljam o tem, kakšno oceno bom dobil/a na izpitu.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 23 **Ko se učim, poskušam to kar se učim čim bolj razumeti.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 24 **Kadar vidim, da nečesa ne bom mogel/la opraviti raje opustim delo, še preden ga končam.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 25 **Ko se učim poskušam učno gradivo čim bolj razumeti.**
	1	To zame sploh ne velja	2	To zame v glavnem ne velja	3	Neodločen	4	To zame v glavnem velja	5	To zame zelo velja
- 26 **Ko se pripravljam za izpit, se učim predvsem tisto, kar zahteva učitelj.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

27 **Ko se učim nikoli nimam težav s koncentracijo.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

28 **Še posebej so mi všeč tiste naloge ali problemi, pri katerih se moram prebiti skozi veliko gradiva, da pridem do logičnega sklepa.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

29 **Zaradi preteklih neuspehov v šoli nisem prepričan/a, da bom izobraževanje uspešno končal/a.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

30 **Izobražujem se v glavnem zato, ker drugi to od mene pričakujejo.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

31 **Pogosto mislim, da se učne snovi ne bom mogel pravočasno naučiti**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

32 **Snov, ki se jo moram naučiti, se učim na pamet.**

1 To zame sploh ne velja   2 To zame v glavnem ne velja   3 Neodločen   4 To zame v glavnem velja   5 To zame zelo velja

Na spodnjem seznamu so napisane stvari, ki jih ljudje različno cenimo. Prosimo vas, da poveste, kakšno vrednost pripisujete vi osebno navedenim vrednotam. Vsako izmed njih boste ocenili s točkami od 1 do 10. Da boste lažje ocenjevali si predstavljajte, da ima vrednota »spoznavanje samega sebe« vrednost 5. To vzemite kot izhodišče za ocenjevanje ostalih vrednot.

Če se vam zdi, da je določena vrednota pomembnejša kot je »spoznavanje samega sebe«, ji 6, 7, 8, 9 ali 10. In obratno: če se vam zdi, da je ocenjevana stvar manj pomembna, kot je »spoznavanje samega sebe«, tedaj jo ocenite z oceno 4, 3, 2 ali 1. Če pa se vam zdi enako vredna, kot je »spoznavanje samega sebe«, tedaj ji pripišite enako vrednost (5).

Prva ocena pri vrednoti »spoznavanje samega sebe« je že obkrožena. Ostale vrednote ocenite tako, da prekrižate ustrezno oceno med 1 in 10.

Vrednota	manj zelo pomembno									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. SPOZNAVANJE SAMEGA SEBE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. POŠTENOST	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. DRUŽABNO ŽIVLJENJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. ZNANJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. UGLED V DRUŽBI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. DOBROTA IN NESEBIČNOST	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. DELAVNOST	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. RAZUMEVANJE S PARTNERJEM	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. SVOBODA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10. SLOGA Z LJUDMI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11. USPEH V POKLICU	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12. ŠPORT IN REKREACIJA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13. VERA V BOGA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14. UDOBNO ŽIVLJENJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15. LJUBEZEN DO DOMOVINE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16. SPOŠTOVANJE ZAKONOV	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17. PRIJATELJSTVO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18. UŽIVANJE V NARAVI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19. MIR NA SVETU	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20. ZVESTOBA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21. DENAR IN IMETJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
22. ZDRAVJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23. PROSTI ČAS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
24. ENAKOPRAVNOST MED NARODI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
25. VZNEMERLJIVO ŽIVLJENJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26. DRUŽINSKA SREČA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27. MIR IN POČITEK	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

28. MODROST	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
29. VESELJE IN ZABAVA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
30. UPANJE V PRIHODNOST	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
31. LJUBEZEN	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
32. SPOZNAVANJE RESNICE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
33. UŽIVANJE V UMETNOSTI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Za konec vas prosimo, da odgovorite še na nekaj vprašanj, ki se nanašajo na vaše delovne izkušnje, dosedanje izobraževanje in življenjski položaj.

SPLOŠNI PODATKI

1. **Spol** (*Obkrožite*): 1 M   2 Ž

2. **Starost** (*vpišite letnico rojstva*): 19__

3. **Zakonski stan**

(*Obkrožite vaš trenutni položaj*)

- 1 poročen
 2 živim v izvenzakonski skupnosti
 3 samski

5. **Svojo mladost sem preživel v:**

- 1 v večjem mestu
 2 v manjšem naselju/manjšem mestu
 3 na podeželju

6. **Število članov vašega gospodinjstva** (*vključno z vami*): _____

7. **Navedite z oceno od 1 do 8 katero šolo so dokončali vaši starši.** (*poglejte lestvico in za vsakega vpišite številko, ki je ob lestvici*)

a) **vaš oče:**

b) **vaša mati:**

- 1 osnovna šola ali manj
 2 2- ali 3-letna poklicna srednja šola
 3 štiriletna srednja šola
 4 višja šola
 5 visoka šola, fakulteta, akademija
 6 magisterij, doktorat znanosti
 7 ne vem

PODATKI O VAŠEM IZOBRAŽEVANJU

8. Katero šolo ste dokončali?

(Označite samo en odgovor.)

1	☐	končana osnovna šola
2	☐	nedokončana enoletna ali dvoletna poklicna srednja šola
3	☐	končana enoletna ali dvoletna poklicna srednja šola
4	☐	nedokončana triletna poklicna srednja šola
5	☐	končana triletna poklicna srednja šola
6	☐	nedokončana štiriletna srednja šola
7	☐	drugo: _____

9. Kateri je bil glavni razlog, da ste se prenehali šolati?

(Označite samo en odgovor.)

1	☐	moral/-a sem delati, finančni razlogi
2	☐	želel/-a sem delati, želel/-a se izučiti obrti
3	☐	nisem maral/-a šole
4	☐	v šoli mi ni šlo dobro
5	☐	ne vem
6	☐	drugo- <i>navedite</i> : _____

10. Kje prebivate v času šolanja?

(Označite samo en odgovor.)

1	☐	doma pri starših ali sorodnikih
2	☐	v lastnem stanovanju/hiši
3	☐	v najetem stanovanju/hiši
4	☐	drugje, kje: _____

11. Kdo je denarno podprl vaše izobraževanje?

(Označite samo en odgovor.)

1	☐	sam
2	☐	zavod za zaposlovanje
3	☐	nekdo drug (<i>vpišite</i>): _____

12. Kaj je vaš glavni vir dohodka v času šolanja?*(Označite samo en odgovor.)*

1	☐	dobivam denarno pomoč zavoda za zaposlovanje
2	☐	občasno delam
3	☐	dobivam socialno podporo
4	☐	dobivam preživnino
5	☐	preživlja me je nekdo drug (partner, starši, otroci)
6	☐	drugo... _____

13. PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU BOM NAJVERJETNEJE..**(Obkrožite ustrezen odgovor)**

---

poiskal službo	<<<	<<	<	?	>	>>	>>>	nadaljeval šolanje
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

14. Prosim, če to izrazite še na ločenih lestvicah.**PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU SE BOM NAJVERJETNEJE:**

NAM1	nadaljeval/a šolanje.	1	skoraj ni verjetno	2	malo verjetno	3	verjetno	4	zelo verjetno
------	-----------------------	---	--------------------	---	---------------	---	----------	---	---------------

NAM2	se zaposlil/a.	1	skoraj ni verjetno	2	malo verjetno	3	verjetno	4	zelo verjetno
------	----------------	---	--------------------	---	---------------	---	----------	---	---------------

15. Kateri poklic bi si izbrali, če bi imeli za to vse možnosti?*(Označite samo en odgovor.)***Poklic za katerega je potrebna...**

1	☐	dvoletna nižja poklicna šola
2	☐	triletna srednja poklicna šola
3	☐	štiriletna srednja šola
4	☐	višja šola, fakulteta ali več
5	☐	ne vem še

16. Kateri poklic mislite da boste opravljali v življenju.*(Označite samo en odgovor.)***Poklic za katerega je potrebna...**

1	☐	dvoletna nižja poklicna šola
2	☐	triletna srednja poklicna šola
3	☐	štiriletna srednja šola
4	☐	višja šola, fakulteta ali več
5	☐	ne vem še

17. Katero stopnjo šolske izobrazbe bi si želeli v prihodnjih letih pridobiti? (Izberite najvišjo zeleno stopnjo)

(Označite samo en odgovor.)

- 1 triletna srednja poklicna šola
2 štiriletna srednja šola
3 visoka šola, fakulteta
4 magisterij, doktorat znanosti
- 5 stopnjo izobrazbe, ki jo bom dobil, ko končam šolanje v katerega sem vključen zdaj

18. Ali mislite, da boste stopnjo izobrazbe, ki ste jo izbrali v prejšnjem vprašanju v prihodnosti tudi dosegli?

(Obkrožite trditev, ki za vas najbolj velja)

- 1 skoraj ni verjetnosti, da bi mi to uspelo   2 malo je verjetno, da mi bo to uspelo   3 verjetno mi bo to uspelo   4 zelo je verjetno da mi bo to uspelo

19. Kateri način pridobivanja znanja vam osebno najbolj ustreza?

(Izberete lahko več odgovorov)

- 1 šolski pouk
2 praktično usposabljanje
3 učenje v skupinah
4 dopisno izobraževanje
5 izobraževanje z avdio ali video kasetami

~~~~~

Vpišite uro, ko ste prenehali odgovarjati na vprašanja: _____

Hvala za sodelovanje!

PRILOGA 2: PREGLEDNICE**Preglednica 1: Razlike v aritmetičnih sredinah v VN, SV, SN in ASP⁵ glede na spol**

	moški	ženske	SD
VN	0,18	0,01	2,24
ASP	7,05	6,74	2,69
SV	14,75	15,07	3,12
SN	2,33	1,90	4,12

Preglednica 2: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede spol

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
VN	med skupinami	1,908	1	1,908	,377	,540
	znotraj skupin	1599,074	316	5,060		
	skupaj	1600,981	317			
ASP	med skupinami	5,988	1	5,988	,795	,373
	znotraj skupin	2350,024	312	7,532		
	skupaj	2356,013	313			
SV	med skupinami	6,606	1	6,606	,821	,366
	znotraj skupin	2582,268	321	8,044		
	skupaj	2588,874	322			
SN	med skupinami	11,156	1	11,156	,507	,477
	znotraj skupin	6556,373	298	22,001		
	skupaj	6567,529	299			

⁵ VN=vedenjske namere (namen izobraževanje nadaljevati); SV=stališča do izobraževanja; SN=subjektivna norma; ASP=aspiracije

Preglednica 3: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede na starost

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
SV	med skupinami	,531	2	,266	,269	,764
	znotraj skupin	312,142	316	,988		
	skupaj	312,674	318			
SN	med skupinami	9,894	2	4,947	5,154	,006
	znotraj skupin	282,210	294	,960		
	skupaj	292,105	296			
VN	med skupinami	15,917	2	7,958	8,374	,000
	znotraj skupin	295,552	311	,950		
	skupaj	311,469	313			
ASP	med skupinami	44,368	2	22,184	2,985	,052
	znotraj skupin	2281,232	307	7,431		
	skupaj	2325,600	309			

Preglednica 4: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede na poklicne aspiracije

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
VN	med skupinami	83,662	2	41,831	8,761	,000
	znotraj skupin	1322,610	277	4,775		
	skupaj	1406,271	279			
SV	med skupinami	42,109	2	21,055	2,606	,076
	znotraj skupin	2269,962	281	8,078		
	skupaj	2312,072	283			
SN	med skupinami	145,244	2	72,622	3,398	,035
	znotraj skupin	5556,758	260	21,372		
	skupaj	5702,001	262			
ASP	med skupinami	72,406	3	24,135	31,202	,000
	znotraj skupin	239,016	309	,774		
	skupaj	311,422	312			

Preglednica 5: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede na poklicna pričakovanja

		Vsota kvadratov	stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NAMEN	Med skupinami	234,735	2	117,367	27,337	,000
	Znotraj skupin	1133,430	264	4,293		
	Skupaj	1368,165	266			
PRODST	Med skupinami	56,306	2	28,153	3,586	,029
	Znotraj skupin	2104,251	268	7,852		
	Skupaj	2160,557	270			
PRODREF	Med skupinami	267,042	2	133,521	6,121	,003
	Znotraj skupin	5431,989	249	21,815		
	Skupaj	5699,030	251			
ASP	Med skupinami	105,673	3	35,224	52,576	,000
	Znotraj skupin	207,692	310	,670		
	Skupaj	313,364	313			

Preglednica 6: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede na izobrazbo očeta

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NAMEN	med skupinami	32,453	3	10,818	2,142	,095
	znotraj skupin	1479,534	293	5,050		
	skupaj	1511,987	296			
PRODST	med skupinami	64,019	3	21,340	2,674	,047
	znotraj skupin	2377,787	298	7,979		
	skupaj	2441,805	301			
PRODREF	med skupinami	86,728	3	28,909	1,338	,262
	znotraj skupin	6005,365	278	21,602		
	skupaj	6092,093	281			
ASP	med skupinami	5,912	2	2,956	2,985	,052
	znotraj skupin	303,947	307	,990		
	skupaj	309,858	309			

Preglednica 7: Razlike v VN, SV, SN in ASP glede na izobrazbo mame

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NAMEN	med skupinami	52,186	3	17,395	3,527	,015
	znotraj skupin	1504,422	305	4,933		
	skupaj	1556,608	308			
PRODST	med skupinami	19,262	3	6,421	,795	,497
	znotraj skupin	2502,373	310	8,072		
	skupaj	2521,636	313			
PRODREF	med skupinami	190,942	3	63,647	3,049	,029
	znotraj skupin	5990,798	287	20,874		
	skupaj	6181,739	290			
ASP	med skupinami	6,111	3	2,037	2,074	,104
	znotraj skupin	295,603	301	,982		
	skupaj	301,714	304			

Preglednica 8: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitosti glede na spol

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami	,848	1	,848	3,942	,048
	znotraj skupin	69,019	321	,215		
	skupaj	69,866	322			
ZM	med skupinami	,280	1	,280	,964	,327
	znotraj skupin	93,404	321	,291		
	skupaj	93,684	322			
SU	med skupinami	1,036	1	1,036	3,194	,075
	znotraj skupin	104,124	321	,324		
	skupaj	105,160	322			

Preglednica 9: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitosti glede na starost

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami	,170	2	,085	,392	,676
	znotraj skupin	68,455	316	,217		
	skupaj	68,625	318			
ZM	med skupinami	6,860	2	3,430	13,086	,000
	znotraj skupin	82,833	316	,262		
	skupaj	89,693	318			
SU	med skupinami	1,047	2	,524	1,629	,198
	znotraj skupin	101,592	316	,321		
	skupaj	102,639	318			

Preglednica 10: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitosti glede na trajanje izobraževanja

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami	1,651	1	1,651	7,770	,006
	znotraj skupin	68,829	324	,212		
	skupaj	70,480	325			
ZM	med skupinami	,579	1	,579	2,003	,158
	znotraj skupin	93,570	324	,289		
	skupaj	94,148	325			
SU	med skupinami	4,566	1	4,566	14,741	,000
	znotraj skupin	100,358	324	,310		
	skupaj	104,924	325			

Preglednica 11: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitosti glede na razloge za prekinitev rednega izobraževanja

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami	,806	5	,161	,731	,601
	znotraj skupin	43,431	197	,220		
	skupaj	44,237	202			
ZM	med skupinami	,794	5	,159	,534	,750
	znotraj skupin	58,616	197	,298		
	skupaj	59,411	202			
SU	med skupinami	4,809	5	,962	3,043	,011
	znotraj skupin	62,259	197	,316		
	skupaj	67,068	202			

Preglednica 12: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitost glede na poklicne aspiracije

		Vsota kvadratov	stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami znotraj skupin skupaj	3,060 65,807 68,866	3 314 317	1,020 ,210	4,866	,003
ZM	med skupinami znotraj skupin skupaj	2,870 89,462 92,332	3 314 317	,957 ,285	3,358	,019
SU	med skupinami znotraj skupin skupaj	7,774 95,729 103,503	3 314 317	2,591 ,305	8,500	,000

Preglednica 13: Razlike v učni motivaciji in samoučinkovitost glede na poklicna pričakovanja

		Vsota kvadratov	Stopnje prostosti	Srednji kvadrat	F	Sig.
NM	med skupinami znotraj skupin skupaj	4,668 64,329 68,998	3 314 317	1,556 ,205	7,596	,000
ZM	med skupinami znotraj skupin skupaj	1,301 91,031 92,332	3 314 317	,434 ,290	1,496	,216
SU	med skupinami znotraj skupin skupaj	8,742 93,931 102,673	3 314 317	2,914 ,299	9,742	,000

Preglednica 14: Razlike v aritmetičnih sredinah stališč pri bolj in manj motiviranih anketirancih glede na valentnost

	m+	m-	F	Sig.
razvijanje osebnosti	3,80	3,78	,112	,738
zadovoljstvo z delom	3,80	3,80	,011	,916
napredovanje v službi	3,74	3,69	,406	,525
samost./neodv.	3,93	3,89	1,290	,257
denar	3,21	3,32	1,615	,205
vpliv	2,93	2,96	,079	,779
služba za ned. čas	3,57	3,63	,375	,541
izbira med službami	3,52	3,48	,153	,696
prosti čas	3,18	3,10	,526	,469
zanimivo delo	3,84	3,77	1,751	,187
možnost dod. izobr.	3,65	3,41	7,526	,007
delo, ki me veseli	3,90	3,93	,323	,570
razumevanje sveta	3,57	3,49	1,198	,275
upoštevanje mnenja	3,58	3,48	1,843	,176
spoštovano delo	3,55	3,49	,340	,560
ustvarjalnost	3,76	3,62	3,999	,047
varna prihodnost	3,91	3,89	,309	,579
aktivno sodelovanje	3,41	3,28	1,721	,191